

**Anchora sacra, vel Scorzonera, ad normam & formam Academiae
Naturae-Curiosorum elaborata ... / accessit Schediasma curiosorum de
unicornu fossili Joh. Laurentii Bausch.**

Contributors

Fehr, Johann Michael, 1610-1688.
Bausch, Johann Laurentius, 1605-1665
Academia Naturae Curiosorum

Publication/Creation

Jenae : Typis Joh. Jacobi Bauhoferi, impensis Viti Jacobi Trescher, [1666]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/t3eg3szp>

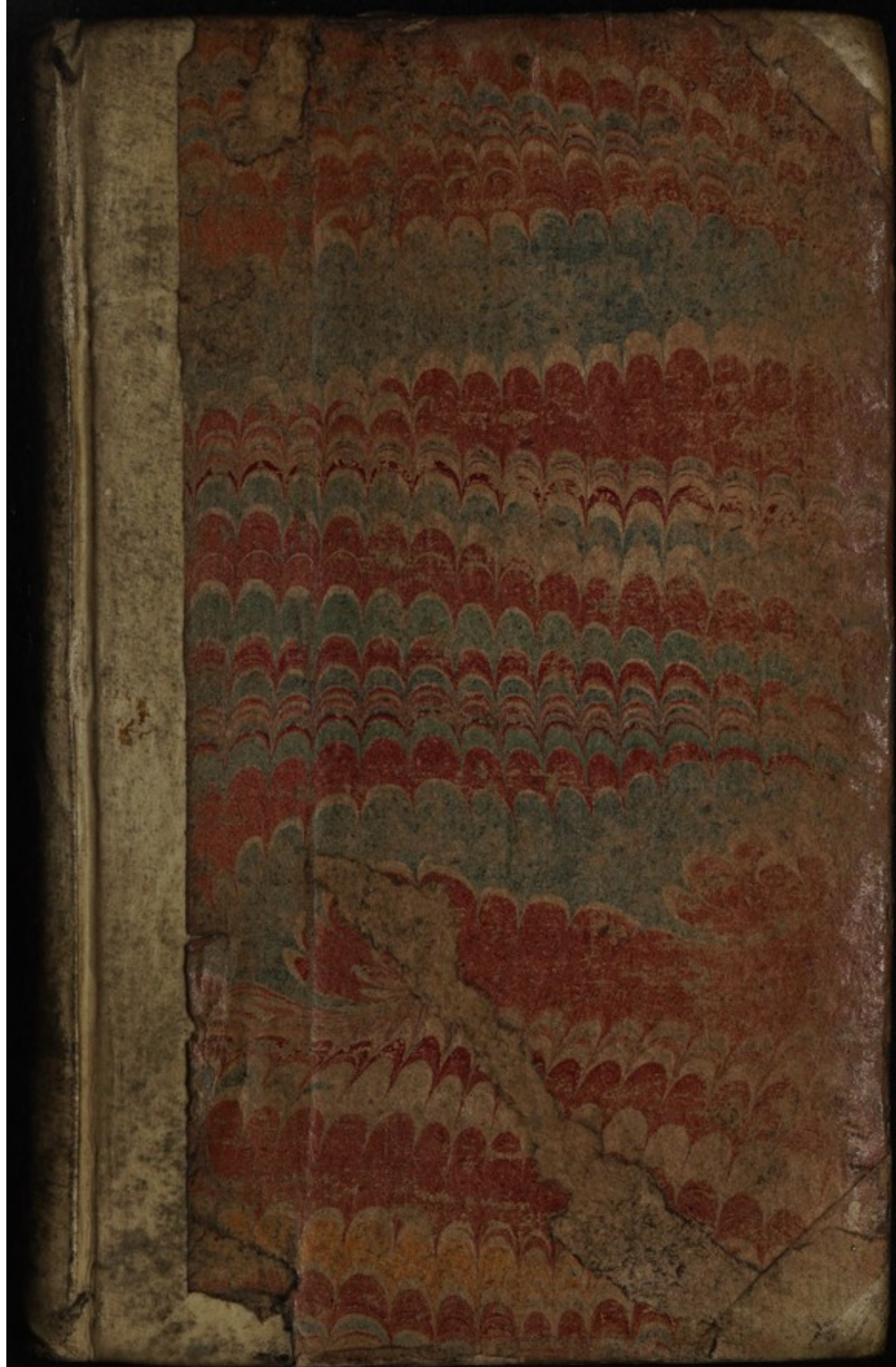
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

322..

22,338/A

Scherpenhuizen.

Catalogued

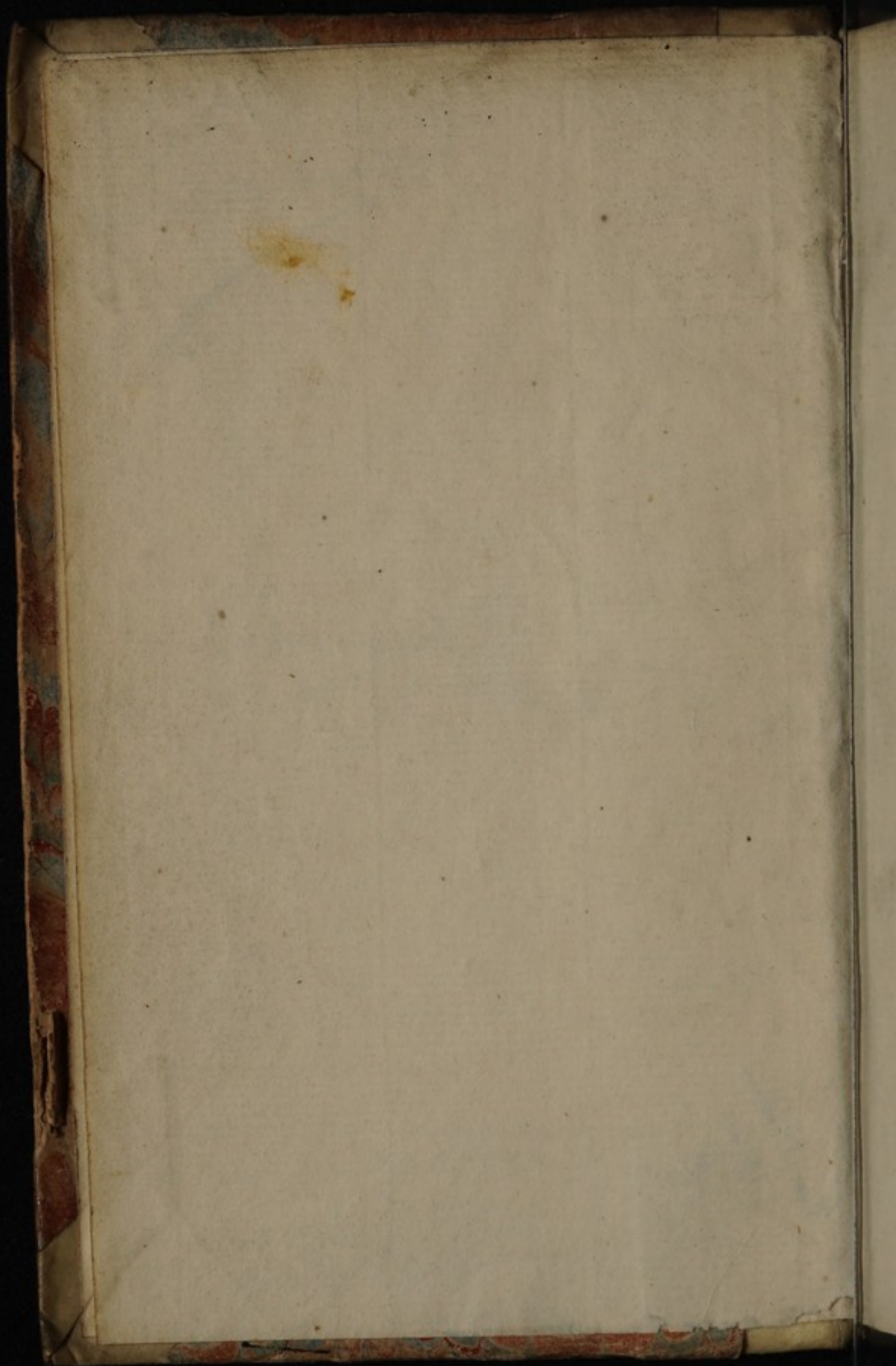
2/4/52

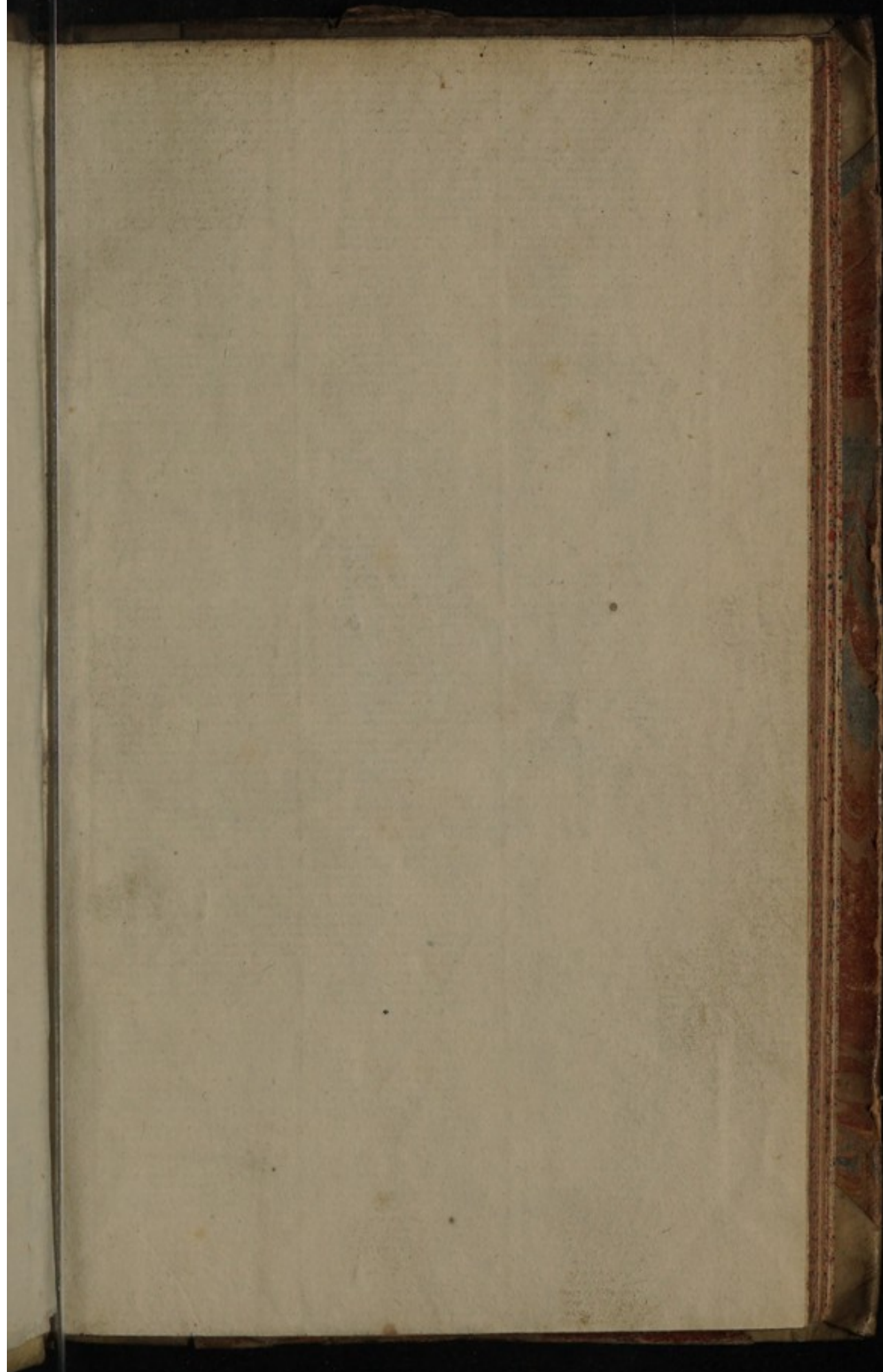
HR 2

37526

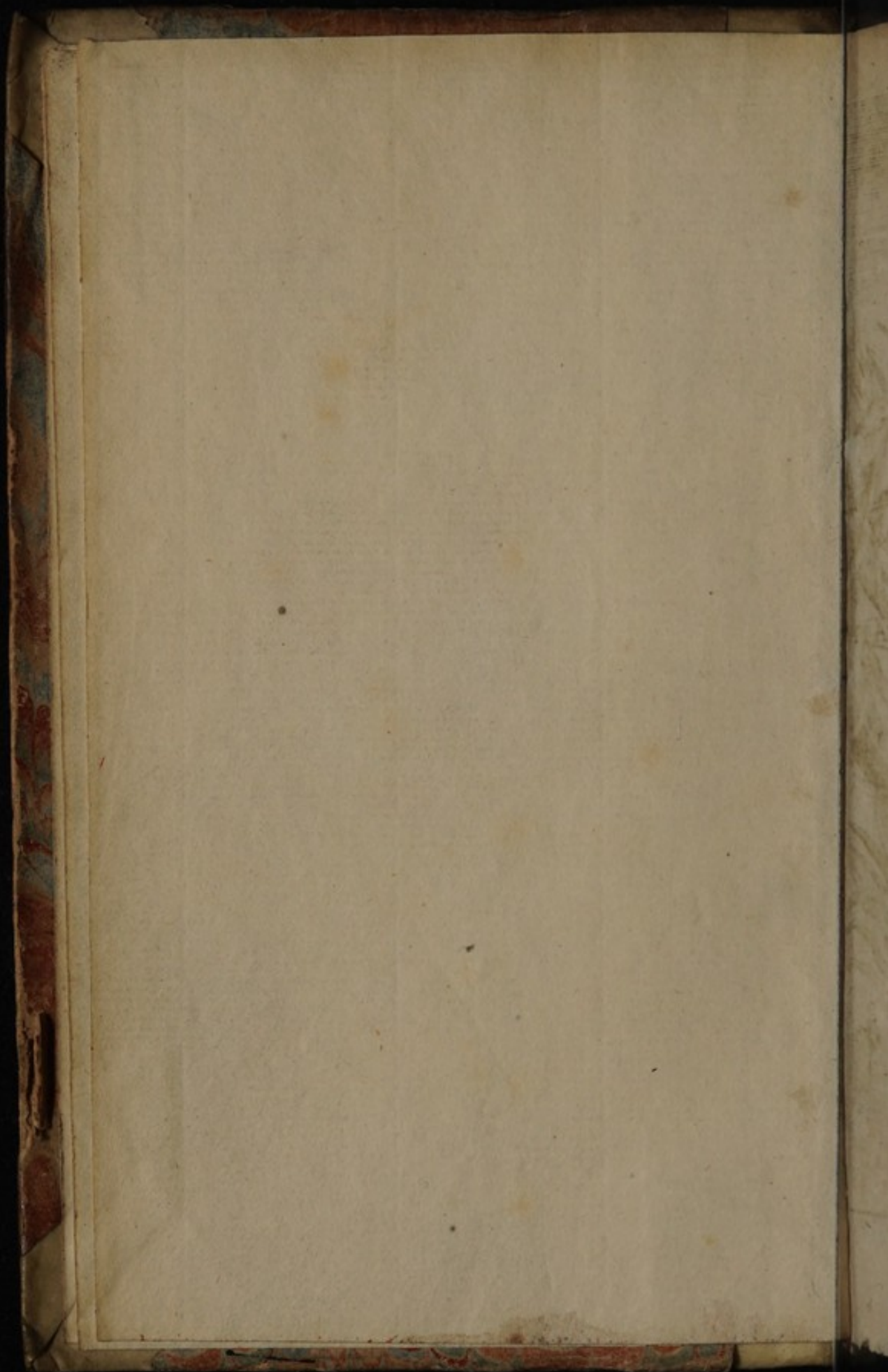
Van Streeken
19/4/6
748

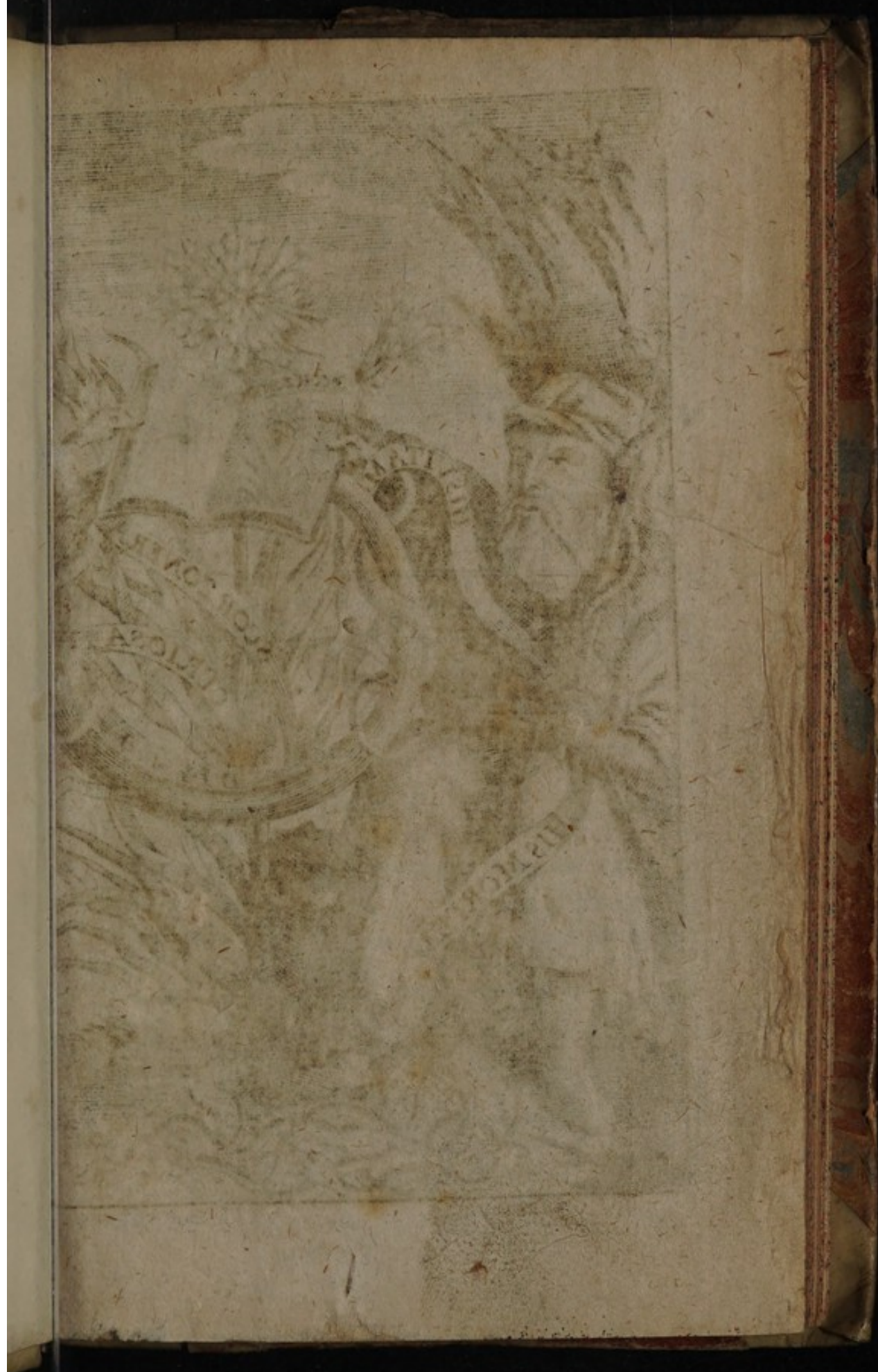

A
S
A
JO
Am
Sche
Rev
cana
sunt
ha
Imp
15

ANCHORA SACRA,

VEL

SCORZONERA,

Ad normam & formam Academiae
NATURÆ-CURIOSORUM
elaborata

JOHANN. MICHAEL.
FEHR, D.

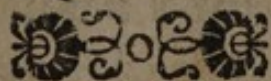
Anno salutiferi partūs M DC LXVI.
accessit

Schediasma Curiosam de Unicornu fossili
JOH. LAURENTII BAUSCH, D.

Seneca.

*Rerum Natura Sacra sua non simul tradit, nec ar-
cana ejusdem promiscuè, nec omnibus patent, reducta
sunt, & in interiori sacrario clausa, ex quibus aliud
hec ætas, aliud postera accipit, & depromit.*

L. 7. Quest. Nat. §. 31.

Impensis VITI JACOBI TRESCHER.
Bibliopolæ Vratislaviensis.

JENÆ, TTPIS JOH. JACOBI BAUMHOFER.

Ad honorem et gloriam
in fine quatuordecim
claborata

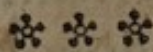
JOHANNES MICHAEL
F. R. D.
Anno Domini MDCCLXVI

theologiae Carolini de medicina
JOHANNES MICHAEL

Verum quia haec sunt
etiam quodammodo
etiam quodammodo
etiam quodammodo
etiam quodammodo

opere Viri Jacobi Trischke
Bibliotheca Universitatis
JENAE, Typis Joh. Jacobi Baumbach

V I R O

ET G E N E R E

Nobilissimo, & Virtu-

tum omnium, cum primis raræ Eru-
ditionis, multiq; rerum usus præstan-
tiâ Celeberrimo

DN. JOH. GEORGIO
VOLCKAMERO,

Physico Patriæ suæ Emerito

S.

M Alueram, Nobilissime Vir, ut
incomtus hic foetus noster in
primo statim sui exortu cum
Augusti Ajace in spongiam incubuif-
set; sed toties Amicorum literis exci-

a 2

tatus,

tatus, meorum partium esse judicavi,
inter tot concertantium discrimina
meum quoque doliolum volvere ac
adstrepere,

- Argutos anser velut inter olores,
& quam à se non haberet, vel aliunde
foenerari lucem.

Patere igitur, Nobilissime Vir, præ-
figi nomen tuum pagellis hisce: tuum
enim est, & à te profectum, quod pro-
feci & perfeci in pluribus;

- - Non omnia possumus omnes:

Ἀλλήλοισι χεῖρες τε καὶ ἑνᾶτα καὶ πόδες ἐσμέν.

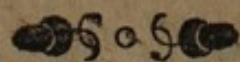
Iccirco pluribus commissa est remi-
gibus Argûs nostræ maritima profe-
ctio: Maritimam jurè dico, quia non
nisi secundis ventis absolvitur, id
quod faventibus astris & te mihi pro-
pitio præter omnem spem & meri-
tum auspiciatò contigit, appellere sci-
licet ad portum optatum, id est, inti-

mio

miores tuæ benevolentia & humani-
tatis, quâ per totum terrarum orbem
jamdudum claruisti, ut ita dicam, re-
cessus: Qui nescit, quâ deveniat ad
mare, fluvium comitem sequitur: Ho-
spes ego & viarum ignarus Mœnum
Ducem secutus felici fidere Norim-
bergam appuli, tuique affatûs & svas
visimarum literarum Sesamô delibu-
tus liberaliter, hanc Tibi, Nobilissi-
me Vir, redhostimenti locô votivam
quasi tuoque nomini consecratam
tabulam in tholo Mnemosynes sus-
pendere volui, T. O. M. submisce
venerans, ut te tuosque ex omnibus
calamitatum fluctibus feliciter emer-
gere, & post completum humanitas
tuis cursum ad opratum sempiternæ
beatitudinis portum ex voto appelle-
re dignetur.

Vale, Nobilissime Vir, cum omni
eaque Eminentissima familia tua,
mihique fave.

Nob. & Exc. T.

addictissimus

JOH. MICHAEL FEHR D.

Acad. N. Cur. p. t. Adjunctus
d. Argonauta.

B. L. S.

Mirabere mecum haud dubiè,
B. L. quam ob causam Scor-
zonera, plantarum nobilissi-
mæ & utilissimæ, forma pari-
ter ac virtus tamdiu latuerit Mortales;
cæteroquin omnium rerum curiosissi-
mos, tantiq; remedii sub tot ac tam atro-
cium morborū onere, & calamitatibus
immensum quantum indigentes, miran-
turque jam omnes Docti, quòd à *Diosco-
ride* (*Theophrastus* enim superior & *Ari-
stotelis* discipulus fuit) *Antonii* & *Cleo-
patre Medico*, nemo ferè inventus sit,
qui pari fervore ac studio Studium pro-
secutus sit Botanicum: quæ enim *Gale-
nus* & *Plinius*, cæteri q; tam Græci, quàm
Arabes & Latini de hac materia tradi-
derunt, ea plerumque vel ex ipso *Dio-
scoride*, vel ex aliis transcripserunt, pa-
rum vel nihil de suo addentes, adeò ut
non injuriâ Scholis nostris objecisse vi-
deatur *Helmontius*; bis mille ferè an-
nos nihil luminis in rem herbariam al-
latum

latum esse. Non defuere quidem in-
 sequenti ævo, qui *Theophrasto Eresio*, ut
Theodorus Gaza & Scaliger; Qui *Dioscori*
di Anazarbeo, ut *Hermolaus Barbarus*,
Marcellus Virgilius & Johannes Ruellius,
 tum herbarum nominumq; genuina de-
 monstratione, tum virium exploratio-
 ne suppetias irent; sed tantum abest, ut
 multiscio *Dioscoridi* additum quidpiam
 (Arabum quorundam sedulitatem ex-
 cipio) ut detractum potius plurimum
 fuisse videatur: Postquam autem valles
 iterum cum Evangelio florere visæ, visa
 quoq; sunt bonarum literarum artiumq;
 omnium studia, altis hætenus tenebris
 quasi consopita reviviscere, & cum Pri-
 scorum solertiâ in certamen committi:
 Hinc in priori seculo confertim quasi ex
 equo Trojano intervallis haud ita longis
 effusi sunt, *Matthiolus*, *Dalechampius*, *Ce-*
salpinus, *Dodoneus*, *Lobelius*, *Gesnerus*, *Clu-*
sius & ex nostris *Brunfelsius*, *Tragus*, *Fuchsi-*
us, *Camerarius*, *Bauhinus* & mille alii:
 Sed ut pace tantorum Virorum dicam,
 plerique Herbarii in tradendis nomi-
 num plantarumq; diversarum formis &
 earum differentiis occupantur potius,
 quàm

quàm ut cujusque simplicis vires & u-
sum in conservanda & reparanda sanita-
te (quò tamen nobilissimæ nostræ artis
præcepta , tanquam ad cynosuram
quandam, unicè collimant, ægrique o-
mnes velut ad Anchoram quandam sa-
cræ confugiunt) altiusculè indaga-
rent; Naturalis scientiæ limites vix tan-
tillum prætergressi. At ubi ad enarrati-
onem Virium λόγῳ καὶ πείρᾳ demonst-
randum itur, magis muti sunt quàm pi-
sces, aut ranæ Seriphia, & ne parum me-
dicè egisse videantur, propinant nobis
ex Veterum scriptis cramben bis co-
ctam, generalissimè quædam de admi-
randa plantæ vi multo hiatu promitten-
tes; de verò usu, utendique modo, ne gry-
quidem mutientes. Alia nostro Trago-
eiusque genuino discipulo Tabernæmon-
tano mens erat, alius longè animus, qui
Dioscoridem antesignanum strenuè se-
cuti, utilissimum industriæ suæ argu-
mentum Mortalibus reliquere, quorum
vestigiiis tenaciter insistentes celeberr-
mi quidam Viri, verum Botanices usum
tum in universali materiæ Medicæ histo-
ria, tum in quorundam simplicium par-

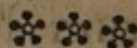
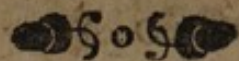
ticulari recensione, cum dextra ac de-
 centi eorundem præparatione ac admi-
 nistratione candidè & sincerè tradide-
 runt. Dextrè in hunc finem Dexterri-
 mus & celeberrimus *Zwelferus* in Ap-
 pendice ad Pharmacop. Aug. pag. 38.
 Si à tot seculis elapsis, à quo Medicina
 instituta est, vel Medici innumeri unum
 saltem Subjectum Medicum aut simplex
 intimè magis & penitiùs explorâssent,
 prout Veneranda egit Antiquitas, pri-
 dem jam Ars Medica perfectionis cul-
 men attingisset, longè faciliùs quàm com-
 pilatione tot tamque diversarum rerum
 & compositorum indistincta farragine:
Et in margine: Præstaret, inquit, ad imi-
tationem plebis, apud quam non rarò o-
ptima oberrant medicamenta, uno co-
que certo simplici uni obviam ire mor-
bo, quàm Receptas trium ulnarum fabri-
care; (Natura paucis contenta) adeoque
(pergit ille) quod unum uni morbo cu-
 rando à summo Conditore creatum est
 simplex medicamen sufficiens, id ipsum
 inutili diversarum rerum commixtione
 in actione & operationibus suis nimi-
 opere impeditur. Ecquid hoc in opere
 Col-

Collegium nostrum hæcenus præsti-
 terit, aut porro præstiturum sit, penes
 æquum Censorem esto; Noster scopus
 est, ἀφελέειν ἢ μὴ βλέπειν. *Anchora sacra*
 nautis tempestate jactatis & in extremo
 constitutis præsentis est auxilio, utpote
 omnium maxima: sic & *Scorzonera* vir-
 tus non nisi desperatissimis morbis suc-
 currit: Idcirco etiam talis Titulus no-
 bis, ex nobili scil. plantæ usu natus est:
 ejus enim insignes & planè divinas virtu-
 tes in propulsandis morbis Sacris, id est,
 magnis & malignis, stupendis & horren-
 dis per omnes opellæ hujus paginas di-
 fertè prædicamus, digitum simul in ty-
 ronum gratiam in hujus illiusque indo-
 lem & curandi modum penitus inten-
 dentes. Quòd si non-nemini genio no-
 stro alicubi litasse, aut dilectissimæ patriæ
 quidpiam dedisse videamur, illud huma-
 nitati, hoc pietati tribuendum, quâ pro-
 fessione vel contra malevolorum morsus
 tuti, aut laudis aliquid merebimur, quod
 non venamur; aut certè excusationis,
 quod omnino expetimus: Vale B. L. &
 fave.

In

In Scorzoneram seu Viperariam

Clariss. & Excellent.

DN. D. JOH. MICHAEL.
FEHR.

Scorzoneræ levat morsus, quos Vipera dente
Infixit rabido, dira venena fugat:
Pestiferæque luis virus de corde repellit,
Defæcat crassi sanguinis illa lutum.

*Nobile Suinfurtense solum Herbis Ingeniisque
Viperæ plantæ germine luxuriat:*

*Suinfurtum simul & Mystam Sacram exhibet, hujus
Plantæ qui doceat commoda quanta fient.
Pergetuæ Patriæ plantas monstrare salubres
Mundo, Castalidum, FEHR, Decus & Patriæ:
Sic tibi Posteritas Famam, sic Patria grata
Præconi tanto digna brabea dabit.*

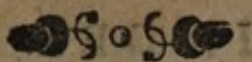
Ita applaudit

Vratislaviæ Siles.

Philippus Jacobus Sachs à
Löwenheim Phil. & Med. D.
Academiæ Curiosorum Phos-
phorus.

Quid-

Quidquid Arabs Medicus, quid Græcus, itemq;
Latinus

Pluribus, id paucis *FEHRIUS* omne docet:

Nempe tuo malè si capiti, cordive malignæ
Infestæ febres, & malè totus agis:

Hujus scripta dabit tibi Scorzonera salutem,
Vitæ prolongans amplificansque dies:

O felix nimis æger, opem cui tanta celebris
Fert Medicina, Deo Gloria, Laus *Fehrio*.

Paucula hæc debiti honoris E.

*officioso affectu & applausu
properanter scribebat*

Johan. Andreas Graba D.

Urbis territoriiq; Erffur-
tensis Med. Ordinarius &
Acad. Natur. Curiosor. Ce-
phalus.

INDEX

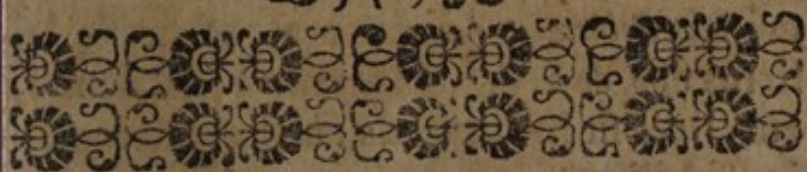

INDEX.

Pag.

Scor- zonera plan- tarum nobi- lissima confi- dera- tur vel secun- dum	{ Naturam & es- sentiam suam, ubi traditur e- jusdem	{ 1. Inventio. 2. Nomenclatura. 3. Differentia & Species. 4. Locus natalis. 5. Vires & qualitates.	{ 16. Seq. 19. 30. 38. 39.
admi- nistra- tionis in mor- bis po- tiss. vene- natis, iisq; vel	{ preparati- onis usum, eumq; vel ratio- ne	{ 1. in rad. fol. flor. sem. & succo express. 2. in decoct. & destillat. sy- rupis. 3. Extract. s. & compôs. fer- mentato, Vino, aceto bezaard. Gelatinâ. Emulsione, Con- serv. & fixo & volat. Pulv. s. & comp. Mantuan. Globulis bezaard. Tinctur. Essent. oleo & electuario. â p. 51. usq; 58.	{ 42. 44. p. 55. 62. 70. 74. 77. 90. 92. 92. 93.
citra febrē nim. in	{ eum febre, nim. in	{ peste febre petechiali Ungaricâ variolis & morbillis rosaliis crystallis effere sudore & catribus epidem.	{ 62. 70. 74. 77. 90. 92. 92. 93.
morbo convulsivo epileps. melanch. mania Gangræna & sphacelo venenis extrinsecus ad- misfis	{ morbo convulsivo epileps. melanch. mania Gangræna & sphacelo venenis extrinsecus ad- misfis	{ 95. 101. 103. 112. & c.	{

*Θεῖον ΔΙ-
V I N U M

D. O. M. A.

dicatur,
quod est à

DIVINI quidpiam (Θεῖον τι*) Deo (in Sa-
morbis quandoque inesse, est, cris, die
seque, ut definiunt, virtutem Hand
quandam occultam, arcanam, Gottes.
admirabilem, nullo sensu per- Hiob. c. 19.
ceptibilem, nulla ratione pervestigabilem v. 21. l. 1.
& soli DEO cognitam, dudum agnove- Reg. c. 5. &
runt Medd. Coryphæi Hippocrates & Gale- 6. v. 9.) vel à
nius, ille quidem in libri prognosticorum fron- cælo, quod-
tispicio; hic verò comm. 1. in Hipp. Prognost. que ut
§. 4. & ad oculum demonstrârunt Neote- Deus, ma-
rici plurimi, ipsâ Experientia rerum ma- gnum est,
gistrâ sæpius docti & convicti, quorum aut excel-
primipili sunt Fernelius & Sennertus, Viri lens, aut
incomparabiles, & ad eruenda Medicinæ admirabi-
abditâ feliciter nati ac destinati à Magna- le, aut in-
tibus. At non in morbis tantùm eorumque comprehen-
sionis ἐν τῷ Θεῷ τι; sed & in venenis eorumq; sibile. Gor-
remediis peculiaribus alexipharmacis di rai disp.
ctis, (Gal. 6. epid. comm. 6. t. 5.) quæ occul- Medd. v.
ta qualitate agunt, quorumque vi alexite- Jordanū de
ria gravissimi quique morbi radicitus ex Divino in
tirpantur; quod præter alios solidissimè morbis

A

evin- tract.

evincit *Sebitz*ius Argentoratensium Podalirius *disp. de Deo*. Illorum autem numerus, licet sit innumerus, ab horum tamen ineffabili copiâ facile superatur, quod Bonitatis Divinæ evidens τεκμήριον.

Recens est, sed cum magno mortalium emolumento inventa radix quædam, peregrino idiomate SCORZONERA dicta, cujus unius ope perniciosissimum morborum malignorum venenorumque agmen masculè infringitur: cujus ideò virtutes tam admirandas & suspiciendas præ aliis insigni commentario deprædicârunt *Nicolaus Monardus* Hispanus, & *Nicol. Clavenna* Italus, quorum vestigiis insistentes altiùs quædam ex iisdem ruminabimus, adjectis simul iis, quæ vel fida aliorum observantia, vel propria experientia hætenus nobis suppeditavit, illudque omne sub auspicio Divini Numinis, & Gratosissimi Collegii Naturæ-Curiosorum. Unum corpus sumus, inquit *Scaliger*, unusque Spiritus huius Corporis, qui à DEO (summo Bono) profectus pro communi excubet utilitate. l. i. de plantis.

tis.

I. PRO.

I. PRODROMUS.

DE *Italia* quidem *Columella* l. 3. c. 8. Cu-
 ræ Mortalium, inquit, obsequentissi-
 ma est *Italia*, quæ penè totius Orbis
 fruges adhibito studio colonorum ferre
 didicerit: Hinc balsamum, Xylon, Musa,
 saccharum, pineæ, filiquæ, poma auran-
 tia, citria Punicaque frequentia, &c. sed
 (quod præfiscinè dictum sit) *Germaniæ* no-
 stræ palmam hanc vix præripere hodiè *Germaniæ*
 poterit *Italia* invida, quæ nobilissimam *Germaniæ*
 hanc provinciam olim sub ignominioso
 vastæ barbariei, solitudinum & sylvarum
 nomine præter meritum traduxit; talem
C. Jul. Caesar, qui primus, licet non sine cla-
 de eandè inspexerat; talem *Tacitus* histori-
 ographus ex auditione depingunt. Com-
 ptior ei moderna facies, genius longè a-
 lius; Solitudines enim famosas retrò (*Ter-
 tulliani* verbis utor) fundi jam amœnissi-
 mi obliterârunt, sylvas arva demuerunt,
 feras pecora fugârunt; arenæ seruntur,
 saxa panguntur, paludes eliquantur; Tan-
 tæ urbes, quantæ non casu quondam; nec
 balsama hîc desunt è terebintho; nec saccha-
 rum è melle & liquiritia, nec tenuissimæ
 sindones è lino aliisque villosis plantis, po-
 morum quoque aliorumque fructuum ci-

triis Punicisque præstantiorum & gratio-
rum maxima suppetit copia exterisq; in-
videnda, adeò ut *Natura parens in Italiã pro-*
diga, in Germaniam jam omnis videatur effusa.
Ingredere sodes aliquot Magnatum & Ci-
vitatum topiaria, cryptas & vireta, ac di-
spice mecum millecuplas Adonidis deli-
cias, Alcinoi Hesperidumque pomaria, &
Paradisum ipsum. Sed forsan major excel-
lencia est in iis plantis, quas

Virgil. Ge- — Tellus nullis hominum cogentibus ipsa
org. Sponte suã fundit, — —

Columella & quasi parturiens statim temporum circui-
de re rust. itibus, ut quidam hanc in rem eleganter
l. 1. c. 21. loquitur, ex abditissimis penetralibus
Tellus an- velut visceribus suis enititur, & obstetri-
nua vice cante Naturã, vel potius ejusdem authore
velut ater- & Conditore DEO T. O. M. in apricum
no quodam quotannis effundit: quod ipsum regius
puerperio Psaltes ad vivum expressit ac depradica-
lata, mor- vit Psalm. 104. v. 16.

talib9 dis- Tu Pater aerios montes camposque jacentes
zenta mu- Nestare cœlesti saturas, fecundaque rerum
sto demit- Semina vitales in luminis elicis auras.
tit ubera. Verùm

Buchanan. — Non omnis fert omnia tellus:
Hic segetes; illic veniunt felicius uvæ.

Svinfur- Est in confinio urbis *Svinfurtensis* (quæ ad
tensis Agri Trajectum Mœni ab antiquorum hospi-
tum

t um Svevorum crebriori accessu nomen *constitu-*
 fortita, situs opportunitate solique uber- *ti? & a-*
 tate cum quavis alia facilimè certare ausit) *mœritas.*
 planicies quædam æquabilis, à pago Grett-
 statt ad Schwäbheim arcem 600. circiter
 passus in longitudinem porrecta, latitudo
 100. passibus vix diductior, umbilico non-
 nihil amplioris inter Sylvularum asfiden-
 tium hiatum, tepidiores Austri flatus mol-
 lioresq; auras largius admittit, ab septen-
 trione spectabili quadam acclivitate leni-
 ter attollitur, eaque horridum Boreæ fri-
 gus commodè excludit, mediam rivulus
 interluit, ager circum glareosus est, ni-
 gricans & pinguis, frugibus ferendis ma-
 ximè idoneus; rivulo utrinque prata asfi-
 dent, uliginosa quidem, sed ob pabuli lu-
 xuriam pascendis pecoribus aptissima, et-
 iam in seram hyemem usque: Hic *ver pur-*
pureum, hinc sedem fixisse videtur *Flora*, hinc
 Apollo medius inter Musas, Charitesque
 quasi tripudiare videtur, cui ideo cam-
 pum hunc nuncupandum censeo, eo mo-
 do, quo Witebergenfes vicinum sibi mon-
 tem, & Altorphini quoddam pratum ab
 herbariis ibidem obviis deliciis eidem
 consecrârunt. Hoc enim in loco tanta
 occurrit plantarum varietas, florum pul-
 chritudo, odorum suavitas, foliorumque

venustas ac gratia, ut cœlo stellas erutas,
campisque hisce Elysiis insertas; terramq;
flosculis densissimè stipatis tanquam fide-
ribus quibusdam per æstatem radiare cre-
das, optesq; cum Catullo nasus, cum Argo
oculus fieri totus. Deinceps igitur erit, &
dicetur nobis *Apollinis recessus* vel rectius
forum quoddam pharmacarium, der *Apoteker-*
markt oder *Apotekersfeld* / aut illustris qui-
dam *Dei hortus*: quò elogiò Monspelienses
vicinum quendam montem suum ob ra-
riorum florum plantarumq; frequentiam
extollere solent. Statim enim atque

Virg. Ge-
org. l.

Vere novo gelidus canis in montibus humor

Plant a

Liquitur. & Zephyro putris se gleba resolvit,

circa Svin-
furtum.

Inter ipsas quandoque nives Leucoium al-
bum punctatum seu bulbosum locis humectis

Leucoium
album.

& dumosis erumpit, nobis ideò Schne-
tröpflein / Lipsiensibus Sommerthierigen /

Renelmo ἡγεμελία, seu veris prænunciæ,
& Gallis violette di Teurer dicta; cui in-
ter strigosa adhuc squalidaque sylvarum

Chamaelea.

virgulta σάγγελος tàm est Chamaelea seu Me-
zereon purpureo florum thyrsis recentiq;
suaveolentiâ nares, oculosque singulariter
demulcens; sed, ô Corydones,

Virg. Ecl.

— Fugite hinc, later anguis in herba.

Radice enim cortex crudus, quem, quò
vilioris vestra vobis constet repareturque

fani

sanitas, pro exturbanda suffarcinati ab-
dominis saburrâ improvidè quandoque
assumitis, venenum est & fauces inflamat
ad necem usque, quod & in *Hiera nostra*
Picra notavimus.

Succedunt eleganti ordine vernalibus
destillationibus exoptat, *Tusfilago*. Græcis *Tusfilago*,
ideo βύχιον, itidem ab usu, nobis *Merken-*
blumen / à tempore, & Barbaris *Farfara* di-
cta, tùm ἀφύλλον, laboriosissimo *Tabernæ-Fumaria*
montano prætermissa; *Fumaria bulbosa* varie-
gatis floruin (carneor. albor. luteor.) cin-
cinnis in dumetis ludentes, *Chelidonium* u. *Chelido-*
trumque, præsertim minus, tenero folio-
rum proventu scorbuticis sub acetarii ha-
bitu efflictim expetitur, spirituque gene-
roso cochleariæ instar prægnans; *Viola Mar-*
tie odoratæ, ac inodora amicabili purpu-
reæ tinctura ebriæ; *Bulbus vomitorius* luteo, *Bulbus vo-*
hyacinthus cæruleo stellæ ambitu in vervaetis
radiantes; *Hyacinthus* item botryoides junci-
folius; *Pulsatilla* etiam alba, variolis & mor-
billis; *Hedera* terrestris calculo propulsan-
do idonea, *Ranuncularum* familia univer-
sa, in quibus excellit, qui moschum quo-
dammodo redolet, ideoque *Mosehatella* lus *Mo-*
Cordo dictus, & *Flos Trollius* Gesneri, qui
dum maximè florere videtur, duplicatô
foliorum incubatu in ovalem quandam

*Ranuncu-
lus hirsu-
tus.*

*Verbascu-
lum.*

*Helleborus
niger Sti-
riaco amu-
lus.*

*Jacobaea.
Senecio.
Chondrilla.
Gnapha-
lium.*

rotunditatem & molæ formam sub arden-
tissimis etiam Solis radiis eleganter con-
trahitur. *Ranunculus* item *hirsutus* humilior,
pulsatillæ æmulus, & qui aconiti est folio,
utriusque flores lacteo candore cum nive
Gallica decertant. Patentiores campos pu-
niceo quodam peristromate fastuosè ex-
ornat *Verbasculum*, flosculus & coloris a-
mœnitæ odorisq; crocini blanditiâ sen-
sus mirè afficiens, inter *primulas veris* meri-
tò prima & quasi Regina, reliquas sui ge-
neris, quæ maximo quoque numero ibi-
dem luxuriantur, , tam odoratas puta &
flore aureo (go. calyces eosque maximam
partem florentes in uno disco notavi)
quàm inodoras & obsoletè luteo spectabi-
les multis parasangis antecellens. Eodem
tempore locoque, editiori tamen, viget
Helleborus floretque *Helleborus niger foeniculaceus* aureo
buphthalmi flore, Hippocrati quoq; non
indictus, cuius radices *Stiriacum* ab inge-
niosissimo Clusio quasi postliminiò rete-
ctum tantoperè æmulantur, ut pasfim jam
magno quidem cum errore divendantur,
& à rhizotomis variis longissimè hinc
asportentur. Quis *Jacobæas*, *Seneciones*, *ohon-
drillas* (inter quas & viminalis juncea sæ-
piùs occurrit) quis *galia*, *gnaphalia*, quis *hie-
racia* & *intybacea* ibi numeret innumera?
Cæruleo globoso scabiosa capitulo super-
bit

bit *Rapunculus*, luteo papiliaceo flore *trifo-* *Rapuncu-*
lium siliquosum, *Monspeliensibus* olim so- *lus*.
 lis, nunc nostris quoque colonis non *Trifolium*
 ignotum: Rarior in sylvis humectis *Dent-* *siliquosum*.
taria heptaphyllos baccifera, *herba Paris* & *Dentaria*.
Caryophyllata alpina lutea; *allium* verò *urfinum* *Herba Pa-*
 & *alliaria* * frequentissima; *Calceolus* *Ma-* *ris*.
ria, admirando *Naturæ* lusu; *lilia convallium* *Alliariae*.
 nobiliori usu *Majo* simul mense & ex eo- *Calceus*
 dem solo prorumpunt. Nec saltuosa illa *Maria*.
 loca horret *Aquilegia*, sed quæ flore est fim- *Aquilegia*.
 plici puniceo: humidioribus *Iris* innasci- *Iris*.
 tur *gramineifolia*, *cœrulea*, *variegata*, &
lutea palustris pseudoacorus, ut & *gladiolus* u- *Pseudaco-*
nico *florum sanguineorum* verlu sub tor- *rus*.
 rente æstu spectabilis. *Edules* in dumis tu- *Gladiolus*.
 riones largitur *asparagus*; *salutares* sub gra- *Asparagus*.
 veolenti foliorum *fraxineorum* *florumq;*
spadiceorum *umbra* *radices* porrigit. *Di-* *Dictamnus*
ctamnus albus *virtutis ejusdem* cum *Creti-* *albus*.
co, si non præstantioris; *Ros* quoque *So-* *Ros Solis*.
lis, *Lunaria botryitis* & *ophioglossum* *plantulæ* *Lunaria*.
 quidem exiles sunt, sed à plurimis, iisque *Ophioglos-*
 doctissimis viris ob excellentiam multum *sum*.
 dilaudatæ. Inter *orchides* & *satyria* *varia*,
monorchis *odorata*, *pusilla* *flore obsoletè* *Monor-*
luteo: inter *Tencria* *indictū* quoddam, cu- *chis*.
 jus *folia inferiora* *botryos* *laciniatæ*, su- *Tencrium*.

A s perio-

* *Allium*, *cepe*, *porrum*, olim *Ægyptiorum*, ho-
 diè *tuguriorum* suo modo *Numina*.

*Spergula
saginae.
Triphyllus.*

*Planta in
aquis.*

*In paten-
tioribus
campis.
Scabiosa
globularia.
Sideritis
hirsuta.*

periora roris marini foliis æmula, flores in-
tensè cœrulei, rariùs punicei sunt, ipsa
planta acris & mordax, non amara. Inter
alsines baccifera, & quæ *spergula saginae* dici-
tur, itemque quæ *hederæ*, & quæ *veronicae*
est foliis, ut & *triphyllus cœrulea*, nostris
Händelskraut / cum *myagro*, *lolio*, *hyoscyamo*,
cyano, *melampyro*, *pseudomelanthio*, *pectine*. *Ve-*
neris, *cancali*, *lagopo*, *calcatrippa*, *anagallide*
tum flaminea, *tum cœrulea*, *buphthalamo*, *bu-*
pleuro, *perforata*, *perfoliata* & *brassica perfolia-*
ta; *Flos Adonis*, *lithospermum*, *anthirrinon*, *pa-*
paver erraticum, *melilotus*, *achillea*, *galega*
Germanica, *reseda Plinii* cum *erysimo*, *chry-*
santhemo & *chamebalano* inter segetes pas-
sim occurrunt; In ipsis verò aquis nascun-
tur *equisetum*, *trifolium*, *quinquefolium*, *plan-*
tago, *filipendula*, *acetosa* & *sceniculum*, *aquatica*
omnia. *Eupatorium* item *cannabinum* mas
& *scemina*, item quod folio est tripartito
diviso, *verbenaca recta Cordi*, *becabunga*,
nummularia, *Sion*, *nasturtium*, *sagittalis*, *juncus*
floridus, *nymphaea* & *caltha* &c. Quorum re-
frigerio nonnihil alacriores revertimur
in patientiores campos, ubi statim sese offert
inter *scabiosas tenuifolia globularia dicta*,
inter *sideritides tertia hirsuta* & *graveolens*.
usu & abusu famosissima, *Beruff* = *oder*
Beschrey Brant; Inter *saxifragias ru-*
bra

bra umbellifera, *filipendula* dicta, alba vul- *Filipen-*
 garis & alba Pannonica *Clusii*, quæ ibidem dyla.
 copiosissima, inter *pastinacas* sylvestres,
saponarias, *luteolas* & *papaver spumeum* atque
carvi; Illius primo germina in annonæ dif-
 ficultate nostris inter olera vesca sunt, &
Bern dicuntur; hujus verò radicibus à
 diuturnâ fame quasi *ἀπὸ μυχῶν* relictus
 Dictatoris Caesaris miles in campis Phar-
 salicis Pompejanas animosè invasit, con-
 trivitque; *Gentiana cruciata*, *pneumonanthe Cruciata*,
 five *viola calathiana*: *Gentiana* item palu- *Pneumo-*
 stris flore punctato, & *Gentianella* unicaulis *nanthe*.
 flore unicò dilutè cœruleò foliis centauri *Gentiana*.
 minoris, *lagopus major* comâ purpureâ di- *Gentia-*
 gitum longa villosâque vulpis caudam, *nella*.
 innumeris autem foliorum nervulis a- *Lagopus*.
 vium pennas, ac *gramen sparteum* Austriac. *Gramen*
 longissimâ jubâ manucodiatae plumas re- *sparteum*.
 præsentantia; *gramen* item *leucanthemum*, *Gramina*
cyperoides, *alopecuroides*, *holostium*, *ischæmon*, *varia*.
Parnassi & *phalangium ramosum*, quando

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis,
Densissimam in pratis & eorum margini-
bus aciem instruunt, crista galli, horminum,
myrrhis, cicutâ, cicutaria, lysimachia lutea,
purpurea, galericulata, chamænerion, ja-
cea, serratula, thalictrum, scrophularia, ulma-
ria, cervaria, cervicaria, tertianaria. Rario-

Rariores
ad Mœni
ripas plan-
tæ.

ra sunt in tesquis arenosis & ad vicini Mœ-
ni ripas propiora *botrys* ambrosioides, *ar-*
temisia tenuifolia purpurascens, *verbena* &
Eruca flore tum luteo tum cœruleo; *Dra-*
ba filiquis strictissimis sapore cochleariam
& tota facie consolidam Saracenicam re-
ferens; *Absinthium* la. ium vulgare ab
iplo ortu senili quadam canitie veneran-
dum, cum socia *artemisia* itidem latifolia,
herbarum matre, matrumque & omnium
passionum muliebrium exoptata obste-
trice, quæ ideo Gr. *μντρον* & *Dianaria* di-
citur: Rod. in Scrib. pag. 177. Diana enim Gr.
ἀπρηγίς est; *Stachas* citrina, *clinopodium*,
chamæcissus, gramen marinum, *orobanche*,
ochium scorpioides & *onosma* Matthioli, cu-
jus radices sub canicula sanguineâ non-
nunquam succo prægnantes anchusis tam
similes sunt, quam ovum ovo; *Cynoglossa*
major officinarum, & minor; *Elatines* lap-
pula rusticorum dicta, *Lycopodium* uligi-
noso gaudens & muscoso loco, è cuius nu-
camentis Julio vel Augusto mensibus pol-
len colligitur pro struendo igni Persico &
exiccando partium erosarum sero maxi-
mè idoneum: *Lychnis* plurium generum,
plumaria viscaria &c. *pulmonaria* maculo-
sa, *buglossa*, *succisa*, *ononis* flore albo, *eryn-*
gium, *carlina*, *serpillum* flore albo & citra-
tum,

tum, *cichoreum* flore albo, *betonica* flore incarnato, *geranium* multivarium. Sed ab æstu nimis fatigati iterum

— *gelidis nemorum succedimus umbræ.*

Legimusq; *martagon* cidari pupureâ punctatâ speciosè coronatum, *unifolium*, *bisfolium*, *eupatorium* Avicennæ, *aconitum* lyconon flore luteo utriculari ranunculi & alterum napelli facie floribusque; *sigillum* Salomonis, *flices*, *pyrolas*, *porrum* sylvestre *narcissifolium*, *balsaminen* luteam nolî me tangere dictam, *Circeam* Parisiensem, *Parietariam* Lipsiensem, *costam* Witebergensem cum *chamæpity* Austriaca, *gentiana* palustri punctata, & *arnica* seu Damasonio notho, ob præsentissimam in dissolvendo sanguine grumoso efficaciam septentrionalibus nautis notissimò: Radiat quoque ibi *aster* flore luteo cœruleoque, *aster* item luteus verus seu tertium *Conyze* genus, *Pityusa* vel *esula* major cum reliquis speciebus, *linaria* vulgaris, & quæ flore quidem est aureo comosò, sed illius virtus præ hac & *esula* minori præcellentior est in sedandis hæmorrhoidum doloribus; *linaria* sylvestris cœrulea, itemque anonymos Clusii, *chamædry*s laciniata, *veronica* spicata, *Ebulus*, *Oreoselinum*, *Olsenichium*, magni in peste usus, *flammula* recta s. *clematitis*, *oxytriphyllo* &

*Plantæ
circa Suin-
furtum of-
ficinales.*

& reliquorum trifoliorum rumicumq̃, exercitus omnis; Mercurialis sylvestris mas & feemina, Anchusa lignosior angustifolia, Virga aurea, Solidago Saracenica. Sed recurrimus ad officinalia, pentaphylla varia, inter quæ rarum est, sed obvium ibi fragiferum & quod flore est albô, hinc usque ab Hippocratis ævo decantatum, luteoq̃ rectum utrumque, & asarum, & arum, & peucedanum, & vincetoxicum, & pimpinella, & tormentilla, & prunella flore rubeo alboque & carneo multiplici, caryophyllata seu benedicta febrifuga, bistorta, althea dententium specificum, alcea, malva cum helenio, symphito, origano, scordio, verbasco, centaurio minore, bursa pastoris & plantagine: Quid chamedryn veram purpuream albidamque, quid chamæpitryn trifidam luteam, excellentissima podagricorum solatia referam? Nec suus hîc Luscinia frutex, unde sub inerte vere suaviter cantillet, nec avibus arbores desunt, quibus innidulentur, nec Tiro sua fagus,

*Fraxinus
in sylvis
pulcherri-
ma pinus
in hortis:
Populus
in fluviiis -*

— — — sub cuius tegmine lassus
Sylvestrem tenui Musam meditatatur avena.
Frangula plebeiorum rhabarbarum, & Fraxinus cantharidum sæpè nutriticula, juniperus, cerasus & sambucus racemosô horum odoratorum thyrsô, baccisque hæc coccineis

cineis, illa nigris botrum eleganter ex-
 primentibus conspicua; *viburnum*, *alnus*,
populus alba & *nigra*, è cuius oculis seu gem-
 mis ungentum populneum conficitur, &
populus tremula, *Aspen* / *carpinus*, *spina* infe-
 ctoria, à qua Syrupus confit, Maximilia-
 no Cæsari olim domesticus, pluribusque
 eò nomine adhuc dum familiaris & expe-
 titus; *Ligustrum*, *evonymus*, *cornus* fœmina, &
cornus sylvestris mas, cuius fructus vesci
Dürrligen vocantur, *virga sanguinea*, *for-*
bus aucupalis & *torminalis*, nostris **Elza-**
beer / quæ cum acaciis & fructibus cynos-
 bati pruinâ mollitis, sub rigente bruma
 lignatorum deliciae sunt, *oxyacantha* **Zao-**
gedorn / *chamarubus* fragariae facie, *cha-*
magenista aculeata pariter & sine spinis,
 quarum floribus intensè luteis non tam
 venatores ad tingenda retia fallendasque
 aves, quàm caupones ad fingenda juscula
 crocea vulgariter utuntur; *Salix*, *myrtillus*
 seu *vitis* *Idea* tùm baccis nigris, tùm rubris,
vaccinia *nigra* & *rubra* dicta, *tilia* mas &
 fœmina, **Buch** und **Steinlinden** / qua-
 rum hæc illâ posterius floret, & à nonnul-
 lis ad usum medicum singulariter eligi-
 tur, *Corylus* & *quercus* cum parasito visco, qui
 annosarum arborum vitium esse videtur
 & soboles quasi posthuma, velut fungi lari-
 cis

cis & vermiculi caseorum; *Betula* impera-
toris & Scholasticis fascibus terribilis, *A-
cer*, *cynosbatus* cum lithontriptico suo *oni-
sco*, *uva* crispa; *rubus* vulgaris & quæ *Idæa*
dicitur, *erica* varia etiam argenteo florum
ordine agricolarum de futura satiatione
prognostice. At quis fando omnia per-
censebit, nisi qui

Vere prius flores, æstu numeravit aristas,

Poma per Autūnnū, frigoribusq; nives?

Verum enimvero istarum, quas dixi & non
dixi, plantarum & elegantia & nobilitas
cedere videtur uni, quæ ibidem & sub va-
rio quidem florum schemate se prodit;

*Scorzoneræ
circa Suin-
furtum in-
venitur.*

SCORZONERÆ, tantā industriā quæsitæ,
tantō studiō excoltæ, tantō pretiō olim
divenditæ & tantū non auro contrā ca-
ræ æstimatæ, ab Indis primū & Maurita-
nis, ab Hispanis postea, & quibus non?
Ea jam singulari fatō votōque Germaniæ
nostræ tot malis fætæ & effœtæ, tot bello-
rum fluctibus & procellis expositæ confer-
tim quoque nascitur, ut scilicet esset, quo
se in morbis gravissimis & desperatissimis
sublevarent juxta cum Proceribus viliores
operæ, & quibus

*Quando
inventæ?*

Res angusta domi est, & curta brevisq; suppellex.
Ea mihi primū hîc conspecta an nō post
salutiferam Christi *Δεσποτῆς* nat' civitatem

1640. sexto Cal. Junii, & quidem ea, quæ
 flore est unicô, & humilior *Pannonica* Clu-
 sio dicta, at anni proximè subsecuti men-
 se Junio cum fratre Germano *Samuele Feby*
 Chirurgo Dicmarso in campum Apolli-
 neum progressus insignem ibi Scorzone-
 ræ numerum ostendi, non facie tantum
 externâ, foliis floribusque; sed & radici-
 bus (quæ tùm *virgines* adhuc à nullius
 rhizotomi, quod sciam, manibus ferrôq;
 contaminatæ fuerant) plurimum varian-
 tem, quædam enim stupendæ & brachia-
 lis magnitudinis erant, & annô 51. dua-
 rum librarum pondere eruta radix como-
 so capite & ventricoso corpore spectabili,
 in 4. digitos crassos ceu quosdam pedes
 in se reflexos, ad instar amicorum Conju-
 gum in mutuum amplexum ruentium, ar-
 tissimè combinatos divaricata, adeò ut
 pro mandragoræ mangonio venditari fa-
 cilè potuisset. En

Miros Natura lusus & Thessalia tempe!

Sed ut Scorzonæræ nostræ *natales* altiùs e-
 ruamus, primùm omnium è Monardo
 historiam illius Mauritani, quo potissi-
 mùm authore ista Patrum ævo Europæ
 innotuit, breviter repetemus, qui cùm
 in Catalonia Hispaniæ provinciâ, Galliæ
 conterminâ (ubi adulterinæ Gothorum

*Scorzone-
 ræ Mauri-
 tanicæ in-
 ventio.*

Alanorumque reliquæ perpetuis, le-
rè defectionibus utrumque Regem con-
tinenter fatigant) plures à viriosissimo
serpente demorsos Scorzonera solâ ex A-
frica usque sibi notâ ibique forte obvia
ex præsentissimo vitæ periculo ac ipsi
quasi Orci faucibus feliciter eripuisset,
nec ullis precibus pretiove victus plan-
tæ tam nobilis formam locumque detege-
re vellet, * infidiis tandem quorundam
petitus est, qui & locum & herbam eru-
tam studiosè inquirentes ex inventis ibi
reliquiis cum viva planta collatis in ve-
ram ejus notitiam devenerunt, statimque
ad Mauri ædes profecti eandem esse com-
periunt, quam ille tùm fortè à canisro ca-
ptandi soliti lucri gratiâ mundandam
proferebat, sed fallitur miser eoque tur-
pius, quòd posthabitis tam optimis polli-
citationibus omni & pretio & favore pe-
nitus

* Plin. l. 25. h. N. c. 2. Turpissima causa ra-
ritatis, quòd etiam, qui sciunt, demonstrare no-
lunt, tanquam ipsis perituum sit, quod tradide-
rint aliis. Et Scrib. Larg. in præfat. ad Cal-
list. Culpandi sunt, qui invidia crimine flagrant,
in Medicis enim nisi plenus misericordie & hu-
manitatis animus adsit, secundum ipsius Profes-
sionis voluntatem, meritò Diis & hominibus in-
visi esse debent.

nitus se destitutum videret, idque factum est.

— non sine Numine, —

Cum unô eodémque tempore in priori seculo nobilissima duo alexipharmaca ex India occidentali alterum, alterum ex orientali, in notitiam pariter ac solatium humano generi sexcentis malis obnoxio singulari fatô data sint, radix hæc & lapis bezar, ut testatur Monardus dictô locô.

CAPUT II.

NATURA SCORZONERÆ.

Scorzoneræ
Natura.
Nomen.

Scorzoneræ igitur nomen est à Scorzoneræ serpente Catalauniæ virosissimo Escorzu ipfis dicto, sesquipalmari longitudine, parte infima tenui, deinde paulatim crassescente, ad caput usque instar lignei fusi, capite crasso & quadrato, magno & hiatu ore, lingua nigra & mucronatâ, dentibus pusillis instar viperæ scæminæ, quibus mordet, sed & linguâ pungit, ut scorpius, colore est cinericio nigricante maculis distincto, tardius est incesu, jugiter inter herbas, segetes & vineta versatur, homines (plerunque dormientes) & animalia appetens morsu, peior ejus morsus est quàm viperæ, sola herba Scorzoneræ illi

*Scorzones
serpentes
sunt vipe-
rae.*

adversatur, cuius succo sic adspargatur, torpescit, & si in os ejus injicitur, interit. Hæc quidem ita Monardus; sed nobis altiori mentis indagine hanc rem trutinantes, non peculiare quoddam serpentis genus; sed viperam in specie dictam hîc à Monardo delineari vero maximè consentaneum visum est: Primò enim allata descriptio cum vipera, præsertim quæ feminini est generis, exactè convenit: illi enim caput crassius est, & latius, mari angustius; Illi 4. dentes canini, huic tantum bini sunt, sed omnes membranulâ quadam lethali veneno refertâ circumdati, hinc demorsis à mare vulnuscula bina, à fœmina 4. visuntur: Utrisque color cineritius nigricantibus maculis distinctus, &c. Sic eam *Ætius*, sic *Nicander*, & ex illis *Plinius* describunt; Notandum quoque, quod *Bellonius* 2. *observ. cap. 52.* monet, magnam viperarum varietatem, & ratione coloris, & ratione magnitudinis pro locorum & regionum varietate esse posse, quod Monardum minus huic curæ attentum, ut & peregrini nominis ratio facillè in errorem inducere potuit; Eundem enim errorem Italos harum rerum curiosissimos longò tempore errasse, ex historiis notum est, quod ingenuè fatetur de re li-
tera.

teraria, præsertim Medicina nostra, meri-
 rissimus Vir *Nicolaus Leoniceus* P. P. *Ferra-*
riensis, alter *Hercules Alexicacus*, ut *An-*
gelo Baldo nominatur, qui sub initium pri-
 oris seculi omnes sui temporis *Physicos*
Medicos ad certamen provocavit, argu-
 mentis plusquam adamantinis evincens,
 viperas in montanis *Euganeis* passimque
 in *Italia* veras & genuinas reperiri, esseque
 quos iactatores illi *Marfi* à se *marassos* & vul-
 gus *Scorzones*, Arabes autem barbarè *tiros*
 nominarent, lib. de *Plin. error.* p. 24. & cap.
pecul. de serpentibus & tiro; In vipera
 (inquit,) quam probavi esse *marassum*, vel,
 ut alii vocant, *scorzonem*, nemo me po-
 tuit refellere. pag. 255. Et paulò post: Suf-
 ficiant hæc ad demonstrationem, *tirum*,
viperam, *marassum* seu *scorzonem* ean-
 dem esse serpentis speciem, diversis nomi-
 nibus nuncupatum; Eadem repetit *Fabius*
Paulinus Medicus *Venerus* tract. de vip. pe-
 cul. pag. 10. Cum in *Italia* (inquit) olim
 non reperiri viperas constanter asse-
 rent, & ideò magno cū detrimento ille ex
Ægypto afferrentur pro confect. theriac.
Nic. Leonic. primus errorem patefecit & o-
 stendit, magnam viperarum vim in *Italia*
 reperiri, esseque, quos vulgò *marassos* seu
scorziones vocarent.

Deinde viperina symptomata eadem sunt, quæ suæ Monardus escorzu tribuit, venenum ejus, inquit, adeò noxium est, ut quæcunque corporis pars morfu apprehensa fuerit, ilicò intumescat, magnisque doloribus & venenatis symptomatibus afficiatur, inflammatio quoque ad cor subeat, & nisi subito succuratur; facile demorfi extinguantur: Eadem & plura alia olim credidit Dioscorides, Nicander, Aetius & Neoterici plerique confirmant, ut Angelus, Paulinus, Gesnerus, &c.

Tertiò Monardum Monardo opponimus, qui scorzonera radicem scorzoni serpenti, quàm simillimam esse dicit, d. l. sed eadem viperæ nostrati, quod cuilibet ex accurata utriusque collatione facile patebit id quod ex eodem notanter repetit *Crollius lib. de signaturis*; Scorzonera radix (ait) ad serpentis cujusdam scorzone dicti formam effigiata, contra ejusdem morsum unicum antidotum.

Denique ex effectu idem ex eodem demonstrari potest, dum chondrillam & scorzoneram diversi quidem generis plantas esse fateretur Monardus, sed in facultatibus, inquit, conveniunt, quòd viperæ moribus opitulentur, unde & scorzone-
ræ suum nomen. Apertissime autem o-
mnium

mnium & clarissimè Clarissimus & Excel-
lentissimus Vir *Joh. Stephanus Strobelbergerus*
polyhistor & Medicus Cæsareus in ther-
mis Carolinis hanc rem confirmat in Gall.
polit. & medic. descriptione p. 251. Ad
Barcellona (inquit) Catalaunorum ur-
bem copiosissimè provenire vidimus *Scor-*
zonera de *scorso* sic dictam, quod *viperam*
Catalonica lingua denotat, *viperæ fugam*
Latine dixeris: succus enim ejus præstan-
tissimum ad morsus viperarum est reme-
dium: hinc quidam Pharmacopæi (ex con-
sensu Medicorum) ibi bonam partem con-
fectioni Theriaces admiscunt. *Idem ibid.*
p. 261. Non ita pridem viperarum genus,
quod in Italia frequens, & ad nobilissimam
Theriaces confectionem adhibetur, in
Gallo-Provincia repertum, incolæ tales
viperas *escourchons* vocant, cui radix *scor-*
zonera ejus malitiæ opposita quodammo-
do similis.

Est autem *signatura* ista (ut & hoc obiter *Phytogno-*
addam è *Crollio* jam d. l.) non attramen- *mice.*
to, sed ipso DEI digito in omnibus Crea-
turis exarata, & Medicum *χαιρῶτα* maxi-
moperè extollit; Nec enim (pergit *Sen-*
nertus l. 6. *Prax.* p. 253.) dedit passim alexi-
pharmaca *Crochor*; sed pleraq; etiam com-
monstravit, & oculis quasi subjecit figurâ,

formā, maculis, colore, &c. quod & in scorzonera nostra manifestum : unde & *Viperaria* peculiariter quoque cognominatur.

Quemadmodum enim *Theriaca* (quod benè monuit Excellentissimus noster *Cephalus*) ἀπὸ τῶν θηρίων, i. e. à feris & venenosis animalibus in genere potiùs nomen sortita est, quàm à certā quādam serpentum specie (quamvis vipera præ cæteris feris & serpentibus καὶ ἐξ ὧν illud nomen obtinuerit) atque ob id *Theriaca* non tam sic nominatur, quod viperarum carnem recipiat, quàm quod venenis ferarum, præcipuè viperarum, morfu illatis medetur: Pari modo *scorzonera* contra omnia quidem venena; sed præcipuè viperarum ceu præstantissimum quoddam alexipharmacum suo prope merito habetur. Hinc *Castor Durantes*:

Viperea ad morsus serpentum proficit omnes.

Confirmat hoc ipsum *Gesnerus*, in alleg. tractat. de Serpent. pag. 72. *Herba de corso* (scurso, scorzo) nuper apud Hispanos inventa ad morsus venenatos, inprimis serpentis, quem *Curso* vocant, è vestigio efficax: Hinc ei quoque *Serpentaria*, nomen inditum est, *Noëris*, *Schlangenmordt*, *Schlan*

Schlangentraut dicitur, & ad Chondrillas ac Cantabricas à nonnullis refertur, sed malè, ut cenfer judiciosissimus *Camerarius in suo horto*: Ab aliis pluribus, inter quos primus fuit *Matthiolus*, ad *Tragopoga* runde & à quibusdam *Tragopogon peregrinus* seu *Hispanicus* dicitur, ac à *Lotelia* aliisque sexcentis *Tragopoge* proximè abest, à quo tamen *radicis vivacitate potissimum differre videtur*, huius enim annua est radix, quæ latè semel semine penitus emarefcit, & hac albicat extus, *Scorzonera* autem radix pulla est, & diutissimè perennat; illa fibrosa est plurimum ac subamara; hac ferè sine fibris ac dulcissima plerunque; in *Tragopogo* à basi latiuscula in acutissimum mucronem desinunt folia, in *Scorzonera* modò lato primum sinu scapum amplexantur, aqualiq; latitudine longius postea excurrunt, ut in latifolia humili; modò à strictiori ortu paulatim ampliantur, & iterum in acutum mucronem desinunt, ut in majori latifolia; *Calyx scorzonerae* multis squamulis affabrè contextus est, & breviter, *tragopogo* simplex & prolixior, suisque alabastrulis, quibus flos apertus tenuior (velut in rosis, floribus tunicisque) fulcimenti instar sustinetur, singulariter instructus; Est

Convenit
cum Tra-
gopogo
scorzoni-
ca.

Quomodo
à Tragopo-
go differat.

igitur, quod Matthioli habitus accuratè
examine tandem subjungit, *proprii generis*
planta, cujus nulla apud antiquos extat hi-
storia certa, quemadmodum & aliarum
rerum multarum, de quibus *Pancirollus* in-
tra. de noviter repertis & *Clariss. Sal-*
muth in notis ad eundem.

Scorzone-
ra descri-
ptio.

Crescit autem *Scorzonera* *vulgatior* & u-
sitata cubitali longitudine foliis succisæ
æmulis (non cichorii serratis aut chon-
drillæ laciniatis, ut quidam putant, sed in-
tegris) at longioribus & frequentioribus
sensimque mucronatis, per intervalla
dispositis & per ambitum sinuatis, medio
secundum longitudinem excurrente ner-
vo ex viridi albescente, caulem edit rotun-
dum, firmum, striatum, non geniculatum,
in multos teretes & duriusculos furculos
divisum, quorum summis fastigiis insident
calyces longi, rotundi, squamati, calyci-
bus caryophylleorum ferè similes, ex qui-
bus Majo mense flores ex multis foliolis
(quorum facies externa venulis rubenti-
bus eleganter variat, internè staminulis
& capreolis croceis mirè & more quasi
serpentino interjectis) densè stipatis, qui
indies latius è medio rubulo seu cucullo
explicati discum efformant orbicularem
eleganter radiantem, aurei duplicati ma-
gnitu-

curato
generis
erat hi
liarum
rollis in
ls. Sal
or & u
succisa
chon
sed in
ioribus
ervalla
medio
tener
rotun
larum
reulos
fidene
calyci
ex qui
oliolis
ibenti
ninulis
quasi
tis, qui
ucullo
plarem
ari ma
gaitu.

pitudine & colore, odoris quidem imbecillis, sed haut injucundi & quodammodo resinosi, præsertim austrinâ tempestate ingruente, quod ipsi cum aliis pluribus commune, ut putagalio, caprifolio, leu-coiis &c. quorum scilicet *habitus subtilis-*
mi corulentæ noctis aut crassioris aëris re-
frigerio coadunati acrius feriunt instru-
mentum odoratûs : Sub Junii finem dis-
perit floris honos, & calyces seu capitula
multis in orbem dispositis aristis pappum
efficiunt, vel ut Cannizerus apud Mat-
thiol. loquitur, calyces ipsi tûm globoso
horrent aristarum agmine, quæ acie dispo-
sitâ glumis continuò excubant, ut semina
ipsa densiori congerie inter aristarum,
vallum enutrita statuto à Natura tempo-
re demum profluant, marcescatque omnis
plantæ vigor sub Autumno &c. Radix illi
subest simplex, sesquipalmum, & quod ex-
currit, longa, carnosâ, rara ac tenera sine
fibris, tenui cortice eoque nigricante ex-
tûs vestita, alba intûs pulpâ lacteo succo
tragopogi instar prægnans, dulcis, gustu-
que jucunda.

Vulgaris est planta, inquit *Cardan.* l. 6.
de rer. var. c. 22. in *Cartagena* Occidentra-
lis Indiæ provincia juxta *Darienem Istb-*
mum : Existimant eandem esse, quâ olim
Ptole-

Ptolomæus Rex liberatus sit; credendum
 verò est, non fomnio Alexandri ostensam
 viro impio; sed illum solerti ab captivo ex-
 ploratam (nam mille habebat) docuisse
 familiarem suum; cum enim veneno infe-
 ctas sagittas esse constaret, quis dubitare
 potest, cum tot illi essent captivi, per tor-
 menta testimoniorum comparisonem
 noluisse & medicamenta, & auxilium, si
 quod esset, noscere? Hæc quidem Carda-
 nus, sed hæsitanter admodum & è *Diodori*
Siculi Bibliothec. l. 17. quod ipsum *Cur-*
rius quoque lib. 9. de gestis Alexand. M.
 aliique meminerunt, & si quid conjecturâ
 assequi possum, eam ipsam quoque reor
 esse plantam, quâ solâ perniciosissimum
 illud immanissimorum Anthropophago-
 rum (quos Canibalos vocant) toxicum
 telis illitum Hispani tandem profligare
 didicerunt, de quo invento magnopere si-
 bi gratulatur ex ejusmodi periculo vix
 emerfus homo quidam militaris & Pyr-
 gopolinices *Bombomachides*, apud Monar-
 dum histor. simpl. c. 71. Eamque Germa-
 norum omnium (quod sciam) primus
 Matthiolo examinandam proposuit Jo-
 hannes *Hessus Medicus Noribergensis* celeberr-
 mus, & in conquirendis comparandisque
 sibi plantis (ut ingenuè Matthiolus fate-
 tur)

ur) totâ Europâ versatissimus, anno post
 natum Mundi Salvatorem 1559. (Quem
 quidem Matthioli candorem, & in Germa-
 nos affectum sub nescio qua Inscitiâ notâ
 acriter perstringit, & fastu quodam Hi-
 spanico palmam sibi in plantâ hujus inven-
 tione & cognitione impudenter arrogat Vir
 in evulgandis Medicinæ rarioribus cæte-
 roquin præstantissimus Monardus Hippa-
 lensis Medicus, vel hoc ipso Nationis suæ
 vitium tegere nescius.) At post eum, &
 sub genuino quidem *Scorzonera* nomine
 iconem ejusdem cum plantâ exsiccata &
 accuratissimâ descriptione ex Hispaniis
 transmisit Petrus Cannizerus Dn. Johan-
 ni Odorico Melchiorio Tridentino, Ma-
 riæ Maximiliani II. Imperatoris Conju-
 gis Medico Cubiculario, quam & ipse
 Matthiolo rerum harum scientissimo sta-
 tim obtulit, sed is tûm jam in Germaniæ
 finibus eam ab se quoque repertam memi-
 nerat, ut patet ex ipsa Epistola L. V. E-
 pist. à Gesn. editarum, eamque tempore
 gloriosissimi Imperat. Ferdinandi I. in U-
 sum medicum jam tum receptam fuisse,
 patet ex compositionis Morsulor. Cæsa-
 reanorum descriptione, quam infra
 ex Wittichio affere-

mus,

CAPUT

CAPUT III.
DIFFERENTIA.

Differen-
tia.

Latifolia.
Scorzon.
I. Species.

Est igitur *Scorzonera* hac Veteribus qui-
dem hoc nomine indicta, & proprii
generis planta, Tragopogis tamen
congener, imò quædam ejus species, ut
putat Thalius d. l. non obstante foliorum
diversitate, quæ pro genio loci plurimum
quoque variare solent, quod in tr. de absin-
thio à me quoque notatum, & vel in *scorzo-
nera* hac nostra manifestum est, quæ in
Hispania ob climatis temperiem conspe-
ctior & elatior, nobis exilior nascitur. Cæ-
teroquin cum Hispanica eadem, quod Ca-
merarius supra laudatus quoque confir-
mat in suo horto, & Matthiolus: & hîc lo-
corum itidem occurrit quandoque, quæ
dictam Hispanicam ad unguem exprimit;
addo quòd sæpiusculè interiora ejus, præ-
sertim senescentis, folia maculis luridis
tandem veneno conspersa animadverte-
rim: sunt præterea illi folia alata maxi-
mè sinuosa & vieta quasi, fereq; palmum
lata, latiori præsertim solo illata, medium
caulem amplectentia, qua paulatim angu-
stantur, & in ramulos ac flores excresecunt
eo modo, quo dictum in Hispanica, illâ
radice, illo succo perfusa tota, nervulis
exi-

exiguus, qui ab innumeris foveolis ac

impressionibus ferè obliterantur, præ-

ter insignem medium, undique firmata:

Scorzonera latifolia Casp. Bauhini Camer.

Germanica Tabern. major sinuata, & Hi-

spanica prima Clusii in histor. rariorum.

Huic affinis est altera, sed ejus folia re-

stiora sunt ac breviora, nec sinuata, caulis

strigosior, at firmior: Flores, ut cætera

omnia priori similes, sed frequentiores,

Scorzonera latifolia altera non sinuata Bohe-

mica Matthioli. Lobel. *Pannonica* prima Clu-

sii in Panh. & hist.

Tertia, quæ ab Excellentissimo Veslingio

in *Notis ad Alpinum* operosè descripta, &

ex Oriente primùm Italiæ illata fuit, susti-

nerur radice, ut reliquæ species, longâ,

simplici, quæ pollicis crassitudine vix di-

ductior crebris rugis sulcatum corticem

atrore quodam obfuscatur, candida tamen

intus est, cumque recens, lacteâ ubertim

alimoniâ diffundit; Exurgit ab radice cau-

lis singularis cubitum altus, gracili quidem

habitudine, sed firmâ, quem circumstant

rara, oblonga, glutatum virorem carulo

cœlesti permiscencia folia: florum infe-

riora latiora sunt & ampliora, circum oras

leviter sinuosa, tum quinque in longitudi-

nem nervis distincta, superiora magnitu-

dine

Scorzonera

latifolia

Hispanica

Germanica

Pannonica

II. Species.

III. Species.

dine & æquatis sensim oris contractio-
 ra cernuntur; Cauli flos infidet pulcher-
 rimus, suaviter odoratus, scutati nummi
 ambitu dilatatus, saltem hyemem aspe-
 riorem expertus non fuerit: In eo duplex
 foliorum series in stellam radiosve dige-
 storum, quæ candorem suum purpurâ mi-
 scent; *circa umbilicum saturatior purpuræ
 splendor est*, è quo per longitudinem folio-
 rum ad extrema leviter serrata coloris e-
 jusdem crebræ lineolæ ducuntur; Erigi-
 tur ex umbilico floris tutulus purpurâ suâ
 decorus à basi versùs acumen frequenti-
 bus plicis adstrictus, hunc circumfistunt
 ex intervallis duodena, vel etiam plura vil-
 lorum statumina è cæruleo nigricantia,
 quorum extremum aureis capreolis ut-
 trinque retortis exornatur; flori calyx sub-
 jicitur oblongus, squamatimque compa-
 ctus, quo semina pariter oblonga molli
 potius copiosa que lanâ, quàm pappo in-
 voluta reconduntur. Hæc ex ipso Auto-
 re, optimo ejus pictore eò libentius trans-
 scripsi, quòd reliquis plurimum lucis af-
 ferre videantur, neque liber iste omnibus
 obviam sit. *Scorzonera Latifolia tertia O-
 rientalis flore purpureo odorato, Scorzi.
 Syriaca, Halepina, Rhayvolffii itin. lib. I.
 cap. 9.*

Quar-

Quarta folia nudo primùm pediculo IV. Species.

Tenlim ampliantur plantagine majora,
 novisque plurimis firmantur ab ortu ferè
 rubicundis, ideoque per ætatem defici-
 ente humido nonnunquam planè ruffe-
 scentibus. Simplicem hæc caulem edit,
 eumq; ferè ἀσχυλῶν & lanugine quâdam al-
 bicante infernè obductum, (quâ & in foliis
 quandoq; prodit, sed horto illata lævis
 est) uno plerumq; , rariùs binis ternisque
 floribus luteis, ineunte Majo atque adeò
 omnium prima ridere conspicitur: radix
 huic data est minus compacta, at porosior;
 minùs quoque succulenta, amarior tamen
 & cortice nigro crassiori plurimisque
 subtùs spiris quasi serpentinis horridior,
 cubitum, vel quod excurrit, longa, fi-
 brisque tenuissimis singulariter dotata,
 adeo quandoque *luxurians*, ut spatiosa pra-
 ta in vicinia occupare videatur: Et hæc
 inter latifolias *latissima* est, locis præsertim
 uliginosis nata, ubi serpentino more, de-
 posito illo ex ætate exteriori cortice tan-
 quam quibusdam exuviis pullâ aut ferru-
 gineâ superficie spectabilis profundissimè
 se in terræ porositates demittit, eaque o-
 mnium prima mihi hîc, ut supra dictum, re-
 perta ceteras quoque investigandi ansam
 dedit. *Scorzonera latifolia humilis nervo-*

sa Casp. Bauh. latifolia secunda, Clusii
Pann. *Scorzonera præcox*.

Angustifolia scorzonera. Inter *angustifolias* prima est humilis seti-
Pannonica 3. Clusii, simili ferè habitu cum
prædicta latifolia quarta; sed omnia hîc exi-
lora & strictiora, flore quoq; & semine ad-
modum deciduis, eodem cum priori tem-
pore locoque floret, *Scorzonera angustifo-*
lia prima Casp. Bauh. Pannon. angustifol.
Tabern. Quam autem *Thalius* in Hercy-
nia, aliisque sub tenuifoliæ primæ no-
mine venditant, ea à *Clusio* in hist. rar. ad
hieracia refertur, fibrosâ albidâque radi-
ce est, & Julio demum mense cum hiera-
ciis floret vigetque, scorzonerae titulo
haut digna.

II. *Secunda* accuratè admodum delineatur
à *Clusio* Casareo ista Botanico in Pannon:
& histor. quâ quidem *Scorzonera* nostra
destituuntur. Reperitur tamen illa in-
ter vineas Erfurtenses, & clivosis locis
ibidem frequens, flore eleganter rubeo,
orientalique proxima, si non eadem; &
solo climate differens, quod idem in latifo-
liâ prima sæpius occurrit. *Scorzonera sub-*
cerulea major seu Pannonica Clusii. *Pan-*
nonica tenuifolia altera Thalii, quæ quidem
cum priori rectissimè ad *Scorzonerâs* re-
fertur.

Præ-

Præter dictas autem & vulgatas hæc- *Scorzone-*
nus Scorzoneras duas alias species singulari- *ra nova*
 ter ostentat campus noster Apollineus, species,
 quarum prior erit foliis rarioribus & ala-
 tis; unciam dimidiam vix latis; propius
 ad tragopoga accedentibus, ad quorum
 exortum singuli furculi ad summitatem
 usque fruticescunt; suis; ut cætera, flori-
 bus & semine suo tempore vestiti; caulis *Franconicâ*
 itidem striatus, firmus, at brevior, conca- *prior*
 vusque; calyx florum brevior, squamisq;
 ut reliquæ, contextus; sed harum mucro-
 nes hamularum modo, singulariter recur-
 vantur, radix omnium una. *Scorzonera an-*
gustifolia Franconicâ prior seu tenuifolia tertia.

Alterâ hæc longè exilior primo statim *Franconicâ*
 vere tenuibus croci prodit foliolis, sed *alterâ.*
 carinatis, lenis ut plurimum vel septenis
 stellæ in modum terræ propius incum-
 bentibus (reliquæ species longiusculis fo-
 liis binis ternisve rectâ in auras mox as-
 surgunt: neque enim ista de plantarum in-
 fantiâ curiositas omninò est de nihilo,
 quod in mantissæ quæst. 6. demonstrabitur)
 extrinsecus nonnihil incanis, excurrente
 nervulò rubescente firmioribus & angustio-
 ribus, digitum circiter longis, in dodran-
 talem postea & cubitalem longitudinem
 nonnunquam excrecentibus, iisque tra-

gopōgi minoris instar alatis & carinatis, at frequentioribus, coloris ferè subcæsi vel atro-virentis, scapō firmō crassōque cubitum altō, strictō, flore plurimō, plurimis quoque surculis raris foliolis vestitis, infidente luteo illo, densiori tamen foliorum congerie, cum intertextis staminulis mirè conglomeratis paulatim dehiscente; in calyce itidem squamoso semen clauditur reliquarum modo oblongum, in pappum tandem fatiscens: Radix nigricans ac perquam amara, præsertim recens, adeō, ut hanc veterum *νεγροπόγωνα* vel Nicandri *ἡγερος πώγωνα* ipsissimum esse censeam. Notandum tamen, recentes & lacteō succō turgentes omnes, præter primam, amariores videri, exsuccas dulciores vel potiùs insipidas. *Scorzoneræ angustifolia Franconica altera seu tenuifolia quarta.*

Volcameriana.

Aliud denique Scorzoneræ genus hæcenus forsitan non descriptum nuper mihi misit Nobilissimus & Medicus & Philosophus Dn. Joh. Georgius Volcamerus Illustrissimæ Reipubl. Noribergensis Physicus Emeritus, Fautor plurimum honorandus. Radix erat vasta, longitudinis cubitalis, & quæ brachium puerile facilè exæquaret, extùs pulla, infinitis striis confita & quasi caperata, absq; fibris, intus albi-

albicans, succoq; lacteô amaricante reli-
 quarum modo ebria, in plurima capitula
 villosa pinastelli instar protuberans:
 planta est, subjungit Author, exiguae sta-
 turæ, quæ graminis instar tenuia sua folia
 ubertim in superficie terræ spargit, flores
 flavi non fusti insident folioso vel ramoso,
 sed uni pediculo singuli insident, in hoc
 solo à Scorzonera humili angustifolia Pan-
 non. Clusii III. saltem differens, &c. Nos
 terræ statim mandavimus traditam radi-
 cem, quæ paulò post è singulis capitulis
 foliola aliquot tenera in exortu planè jun-
 cea, at paulatim ad unius umciæ ferè lati-
 tudinem ampliata, quæ anno 63. mense
 Majo florem produxit obsoletè luteum
 ambitûsq; angustioris unicum (rariùs bi-
 nos) uni pediculo junceo quasi insiden-
 tem, folia bupleuro similia, sed nullò nervô
 insigni firmata, nec ullô scapô à terra lon-
 gius producta, & hanc Bortzanensi agro
 lectam, & eandem olim Vicentinis jugis
 rhizotomo ab se erutam horroque Palati-
 no illatam asserit: Jure igitur meritoque
Voclameriana nobis dicetur radix hæc, &
scorzonera bupleurifolia vel *tenuifolia quin-*
ta; Cui similem nec mons Lupi (pergit
 idem) Calcaris, Ventosus, Setius, Hora-
 tus Dei aut complures alii, quos tunc

transcurrere datum est, & Celsiores dedere.

CAPUT IV.

LOCUS.

Locus.

Non igitur *Hispania* solum, aut *Gallia*, *Italia*q., editiora juga educant *Scorzoneram*, quod *Hispanis* olim persuasum erat; sed pleraque ejus species (exceptâ, quæ flore est rubeo) in dicto *Apollinis* campo, adeoque in patentioribus quoque pratis confertim luxuriantur, & jam passim per *Germaniam* in *sylva Thuringica* & *Hercynia*, testibus *Thalio* & *Wittichio*, in *Bohemia* & *Pannonia* montanis, ut ex *Clusio* & *Matthiolo* constat, & in *Alpibus Tirolensibus* illæ occurrunt. Hortulanis verò pro usu culinari in hortis crebrò feruntur: In *India Orientali* pariter & *Occidentali* easdem sponte nasci ex superioribus elucescit. Adeò dives est benignissima rerum mater natura & foecunda in proferendis proficuis ac generi humano salutaribus herbis! quam ideò sub nescio cujus invidæ *Novercæ* schemate præter meritum incesto ore laceravit *Plinius*, cum hominum potius hîc oscitantia sit accusanda, & rerum necessariarum utilissimarumque neglectus.

CAPUT

ET si autem Scorzonera omnis (in ex-
 orsa enim tela debite pertexenda li-
 benter pergimus) una esse videtur
qualitas; calida scilicet & sicca, eaque, ut
 Monardus putat, gradu primo seu mo-
 derato, adeoque omnibus aetatibus, tem-
 peramentis, temporibus moribusq; con-
 veniens, & virtus in medendo eadem, ea-
 demque facultas alexiteria (eo non at-
 tento, quod Thalius loco citato illam,
 quae radice est *amariori*, in usu praefendam
 esse censeat, cum plantae virtus non tam
 ex manifestis, quam occultis qualitatibus
 aestimanda veniat; nec enim *amara*, quae talia,
alexicata sunt, quod in tract. de absinthio
 demonstravimus, cum dentur etiam dul-
 cia, ut Doronicum & Scorzonera nostra
 latifolia, vel etiam insipida, ut bezoar,
 succinum, CC. in propulsandis venenis
 famigeratissima) *latifoliam* tamen *Hispani-*
cam seu *Germanicam* majorem plurimo ha-
 stenus usu plurimisque experimentis no-
 bilitatam praepimis eligendam esse duci-
 mus, eo scilicet *tempore*, cum floribus &
 foliis arridet, radices autem Augusto men-
 se, quo post omnimodam florum folio-

Tempus.

rumque iacturam succo pregnantissimæ
 reperiuntur & bene habitæ; licet vernò
 quoque tempore colligi possint, antequam in
 folia floresque succus genuinus largius
 absumatur, imò juniores quolibet tem-
 pore erui possunt: sic enim *tragopogi vul-*
garis radices ab hortulanis pro usu culina-
 ri sæpius unò annò leguntur, quas vocant,
Habermurgel und Morgenstern/quòd
 flores quasi stellæ quædam quæ etiam rese-
 cti & conclavibus illati, aquis tamen nutri-
 ti Solem orientem hiulcis labellis saluta-
 re & excipere, ac eundem abeuntem nu-
 tante calyce & producto longius collo-
 florisque conniventia velut ex amoris
 quodam desiderio longissimè sequi vide-
 antur, *Solsequium* jure dicere; quæ qui-
 dem omnia in scorzonera nostra non oc-
 currunt; possunt tamen eadem eodem
 modo decoqui & mensis familiariter in-
 ter sisara apponi, cum & lapidæ sint, &
 multâ eademque dulci pulpâ redundant.
 Sed præter istam, quam diximus, vim a-
 lexiteriam, qua omnibus omninò vene-
 nis; & in specie serpentis scorzonis seu
 viperæ, aliorumque animalium *ισέβλων* vi-
 rulentis ictibus adversari perhibetur; pe-
 sti quoque resistit, ut & omnibus febris
 contagiosis ac malignis, Ungaricis, petechia-
 libus.

usus culi-
 naris.

libus, variolis, morbillis & rosaliis, adeo
 ut easdem penè *virtutes cum lapide bezaar*
 ipsi tribuere haut vereatur multiplici ex-
 perientia edoctus D. Oberndorfferus d. l.
 pag. 141. Confer Wittich. consil. Germ.
 de lue Ung. pag. 21. Epar item & lienem
 aperit; hinc & ad ciendos menses ac ad
 promovendam $\square$ am utilis est, *cor roborat,*
animumq; exhilarat, ideoque in melan-
 cholia, mania, palpitatione cordis, ani-
 mique deliquio magnificianda; *cerebrum*
peculiariter confortat; quapropter in verti-
 gine & puerorum epilepsia, in vigiliis &
 visus hebetudine confert, præsertim con-
 serva ad 3s sumta. Uterinis quoque suf-
 focationibus aliisq; inferiorum partium
 obstructionibus masculè succurrit; hinc
 creber ejus in ictero, in morbo virgineo,
 in colica, in cachexia, in affectu hypo-
 chondriaco, in scorbuto, & si Angelo Salæ
 credendum, in lue & ea usus internus pa-
 riter & externus, quod deinceps patebit.
Externè quoque prodest in fistulis, ulceri-
bus, orisque putredine. Obernd. de lue
 Ungarica. De *Scorzonera Bortzanensis* sin-
 gulari effectū scribit Volcamer, quod per
 annos aliquot illam in usum medicum
 vocaverit, miratus ejusdem vim alexi-
 pharmacam: ejus enim aquam (addit) &

Extractum cæteris admisceo alexipharmacis cum optato successe, in febribus præcipuè malignis.

CAPUT VI.

USUS ET PRÆPARATIO.

Utimur autem *radice* majoris & reliquarum tam crudâ, dicto nuper modo, & decoctâ cum carnibus instar staphylini, wie *Pastinacken oder Zuckerrüben* / ablatô tamen exteriori cortice nigro, quàm decenti tempore lectâ, exsiccatâ in umbra, varièque præparatâ, succo ejusdem & *foliis*, nec non *aquâ* exinde destillatâ, *conservâ* florum, *emulsione*, *semine*, & aliis. Nec *obstat* quidquam vel radicis, vel totius plantæ *lactea succulentia*, quæ vulgò malè audit: Non est in lacte, inquit

*An Plan-
ta lactife-
ra caules.*

Scaliger subtilitatum magister exerc. 142. §. 2. ulla noxa, quod promanat v. gr. è lactucis; sed quod à calidioribus, ut tithymalo, quin tragopogon (licet id non prodiderit Diosc.) lactea est radice, eâdemq; innocenti; quotidiano alioquin usu in Thuscorum acetariis, ubi Saffesica nominatur, &c. aliàs tragopogon flore cæteris contractiori purpureo elegantissimo, quod ipsû Lugdunenses quoq; confirmant

in

in herbar. c. de tragopogis : Radix ejus,
 inquit, gustu dulcis & jucunda, fre-
 quenter hyeme estur in acetariis. Nobis
 in æstate surculi ejusdem edules sunt cum
 pingui junculo asparagorum instar deco-
 ati. Et quid aulis, quid cœnobiiis nostris
 hodiè vulgatus? quid hortulanis, quid
 pueris nostris frequentius, quàm crebra
 ejusmodi radicum esitatio & suctio pro-
 lenienda siti, idq; sine omni noxa? Quid
 salutaris frumentis, quibus continenter ve-
 scimur, vivimus & valemus; ea tamen
 ipsa lacte turgent, dum progerminant,
 vel ut præclare Virg. Georg. I.

*Spicea jam campis cum messis inhorruit, & cum
 Frumenta in viridi stipulâ lactantia turgent.*

Was das Getreid in der Milch stehet.

Non possum ergo non satis mirari Mat-
 thiolì Senensis, & ipsius quoque Thusci
 contradictionem in Herbario cap. de tra-
 gopogis, quòd radicem hanc esui inido-
 neam esse dicat, eò procul dubio ductus
 & seductus argumento, quod lactifera
 plantæ pleræque qualitate naturæ nostræ
 inimicâ præditæ sint, id quod tamen de
 omnibus dici nequit, quod vel in scorzo-
 nera nostra manifestum, quæ tutò & se-
 curè, & cum magno fructu, præsertim pe-
 stis tempore, salutariter assumitur, ut & in
 visce-

Radix con-
dita.

viscerum obstructionibus eo modo, quod
radices cichorii in iusculis coctæ, Potest
quoque sola $\frac{1}{2}$ macerari vel saccharo con-
diri & incrustari, probè tamen prius ab ex-
terna spurcitie mundata, ita etiam inte-
gra & incorrupta diutius asservatur,

Lactei suc-
ei collectio.

Lacteus recentis succus agrè colligitur
quia admodum gummosus est & glutinosus,
instar lactis esulini & tragopogi, oculorum
nubeculas delere perhibetur
Matth. in Diosc.

Decoctum.

Decoctum ex radicibus cum ∇ simpli
paratur, & à quibusdam abstemiis pro de-
cipiendis bibulis obnixè expetitur, cum
æstuantibus visceribus amabile refriger-
rium afflet, & aureo colore vinum gene-
rosum mentiatut; qualia Vina deceptiva
etiam describit Phosphorus noster in muste.
Ampelograph. p. 540.

Decoctum
expulsi-
vum in pe-
techiiis &
variolis
expertissi-
num.

Decocta composita varia sunt, & exhiben-
tur vel per se in febribus malignis, vel ci-
tyrupis; quale est illud D. Oberndorfferi de
lue Ungarica.

℞. Granor. tind. vel chermes, sem citr
āā ʒiʒs, rad. scorz. cichor. (fænic.) ā ʒs
Sem. Card. bened. ʒiʒs. fol. meliss. m. ʒ
ficnum pinguium n. vj.

Lent. no n. excoct. sem. scænicā. ʒiʒs
rad.

rad. bugloss. Hispan. pentpahyll. ā. ʒss.
 rad. pimpinell. ʒvj. Tragac. ʒis. Coq. in
 vase duplici in aq. Card. bened. lb. iij.
 ad lb. ijs. coletur & servetur usui.

Foliorum & florum succus exprimitur
 pro usu in Officinis recepto. Ex eo enim
 destillatur & *extractum simplex*, quod
 tamen rectius è radice paratur, ut & *secu-*
a ex eadem recenti contusa, affuso tamen
 liquore e. gr. *Scorzonera*, quâ lentor
 commodè dilui possit, vel eadem cum
 pl. Fri, per deliquium facto præcipita-
 tur, cui tamen pulverem rad. simpliciter
 paratum præfero. Poterius l. 7. f. 5. Pharm.
 pag. succū expressum probe depurat, &
 ad mellis consistentiam cum tantillō sac-
 chari percoquit; posset l. a. exinde *syrupus* f.
 facile confici, quo in febris maligna sæpius
 utitur D. Oberndorffer in tract. dicto.
Syrupum è scordio, & scorzonera, compo-
 situm in febribus malignis ex peste præ-
 stantissimum describit Zvvelff. in Diss. Re-
 gio. p. 15. Eodem ferè modo confit *Syru-*
us bezoardicus citatus Prævotii, vid. pau-
 o post.

Extractum igitur simplex è radicibus,
 interdum & foliis, floribus, semine, &c. pa-
 ratur vel cum spiritu vini instar reliquo-
 rum

rum, vel cū aqua simplici aut homogenea
per lentam decoctionem, quod priori lon-
gè gratius est, cū phlegmatis vini em-
pyreuma in extracto remanens plerisque
nauseam ciere soleat.

Extract. *Composita* ibidem varia sunt, ut quoc

Compos. Magno Hetruriae Duci olim in secretis
Magni Du- fuisse fertur:

cis Hetrur- R[℞] Scord. tormentill. rec. meliss. rec.
ria. Scorzoner. Hispan. recent. ana. ℥iiij.

Citrior. integror. no. iij.

Citriis minutim incisis contundantur
omnia in mortario lapideo & exprimantur
fortiter, in qua expressione infundatur
Crocī ℥s, destilletur & denuò affun-
datur, extrahatur tinctura & ad ad justam
mellis consistentiam inspissetur. *Aliud*

Aliud Sen- compositum Sennert. habet tractat. de fe-
nerti. brib. pag. mihi 454.

Fermenta- *Fermentatum* è scorzonera parandi mo-
tum Scor- dum docet *Angelus Sala* Chymiater can-
zonera. didissimus in saccharolog. p. 2. p. 143:

Ex eadem fit *syrupus bezoardicus* compo-
situs citratus *Pravotii*, qui

& totius citri succulenti radulâ triti ℥j.

aq. destill. è succo pomor. redolent.

acetosæ aa ℥ ij.

rad. scorzoner. ℥ij.

contrajervæ ℥s.

Semi:

Sem. card. sancti ʒiii. Fol. scord.

Cret. pij.

Spir. ☉ rectif. ʒij.

F. digestio per aliquot dies, coletur sine expressione, colatura depuretur per sedimentum, in qua aliquoties infunde flores citri & aurant. adde post dimidiam partem sacchari, destilla ad remanentiam tertiae partis in formam sc. syrupi. Dosis ʒj. circiter. *Aqua extillans* vel per se, vel pro diluendo syrupo potest asservari. Probat hic Syrupus sub nomine Syr. è toto Cipro in officinis Vratislaviensibus, quo se feliciter in Praxi per plusculos annos, postquam eundem ibidem ordinaverat, crederim & quotidiano usu malignis morbis resistere, attestatur Litteris *Phosphorus noster D. Phil. Jac. Sachs à Leuvenheim Collega Curios.*

Vinum bezoardicum tale parari potest in *Vinam bezoartica* constitutione pestilentiali:

Rx. Herb. absinth. scord. ā. mij. Card. bened. miiij.

rad. Zedoar. scorzoner. ā ʒj.

Cort. citri mund. ʒij. Granor. juniperi ʒs.

Incisa & contusa dentur in charta in q. vini immergenda.

Acc.

*Acetum
bezoarti-
cum.*

Acetum bezoarticum Mynsichti in arma-
ment. tale est :

Rx. Rad. scorzon. angel. dictamn. alb.
ā. ℥j.

tormentill. Zedoar, Enul. camp. ā. ℥ss.

Camphoræ zis.

Tritis affunde spir. vini bezoard. & a-
cet. sambuc. āā ad 6. digitor. eminentiam.
digere in vitro benè clauso filtrentur, Dos.
in præserv. cochl. semis manè in curan-
do ℥ss. ℥i, c. ▽ card. bened. *Spiritus* autem
vini bezaard. ille est, qui ab extracto scor-
zoner. vel alio alexiterio prolektus illius
virtute adhuc prægnans est.

Gelatina.

Gelatina è rasura CC. rec. limato c. Aq.
scorzon. & succo citri confit jucundissi-
ma eo modo, quo vulgaris, & si quidpiam
fantali r. aut. fol. ros. addantur, vel suc-
cus berberorum citri succo substituatur,
sanguineum colorem induit, quibusdam
colla scorzonera cognominatur.

Emulsio.

Emulsiones è sem. scorzon. c. ▽. homo-
gen. factæ in febribus profunt.

Conserva.

Conserva è fl. rec. paratur, ut cæteræ,
cui si conserva ros. antiqua adjiciatur cū
succo citri rec. expressio q. s. F. composita
saporis præstantissimi. Ex eodem con-
serva cum ▽ s. vel propria *julebus* paratur

Julebus.

in febrili æstu saluberrimus, ut & mor-
si ejusdem efficacæ.

Salis

Salis volatilis notas exhibet decocti co- *Sal vola-*
or, & destillatio ac vis diaphoretica. *tile fixum.*

Salis fixi tantillum colligitur è totâ plan-
a l. a. incinerata, eo potiss. modo, quem
a. 3s. tractatu de absinthio indicavimus.

Agrè quidem pulverisatur radix ob *Composita*
congiositatem, sed ejus usus nobilissi- *è Scorzo-*
mus est tùm per se, tùm in compositis. *nera.*
. gr. fit

Pulvis antitoxicus Mantuanus, cujus basin *Pulvis*
scorzonera constituit, officinis nostris fa- *Mantua-*
niliaris: *nus.*

Rx. Pulv. rad. Scorzon. latif. maj. ʒi.
contrajerv. non carios. anthoræ.

Unicornu veri (vel cuspidum CC.)

Margarit. or. præparat. ā ʒij.

Lap. bezoard. orient. Terræ sigillat. Si-
les. ā ʒj.

Smaragd. præparat. ʒj. Corall. r. &
alb. ā ʒs.

Sacch. albiss. ʒvj. M.F. pulvis pro usu.

Species diadictamn. Scorzonera quo-
que nobilitatas prolixè describit Dn. D.
Becher in herbario suo p. 425. quæ si cum
mellis & sacchari s. q. subiguntur, F. exin-
de Electuarium, quod Moguntinis cre-
berrimo est in usu, & vocatur *Elect. diadi-*
ctamn. è gemmis Sieberlatwerg.

D

Alii

Alii globulos bezoardicos exinde conficiunt albos signatos instar terræ sigill. Turcic. eosque contra omnia venena efficaces pronunciant, hoc ferè modo:

℞ Unicorn. foss. miner. rec. Terræ sigillat. Siles. alb.

C.C. philos. præparat. Cornu Rhinocerotis ā ʒij.

ʒii diaphoret. vel bezaard. min. Succin. alb. præparat.

pulv. rad. scorzon. ā ʒij.

Globuli

Bezoar-

tici.

Ex subtilissimè tritis & accuratissimè permistis F. c. mucilage Tragacanth alb. in ▽ scorzon. soluti Globuli, quorum Dosis ʒi ʒij. Simpliciores parat Clariss. Dn. Præses in tractatu de unicornu fossili, non tamen minus efficaces:

℞. Terræ Siles. sigillat. alb.

Unicornu mineral. foss.

C. C. Philos. præparat. ā ʒiij.

ʒii diaphoret. ʒi. F. c. mucil. Trag. globul.

Bezaar

sophisticus. ex parte ipsi debet:

℞. Boli armeneæ luteæ præparat. cum

Sp. ☉

C. C. ust. margar. præparat.

rad. tormentill. scorzon.

Sem. acetos. Card. sanct. fol. ejusd.

Salis

Salis corall. Succini albiss. ā 3r.

Contrajerv. ʒs Camphoræ ʒiij.

Cum gelatina C.C. c. ▽ Scorzon. extracta formetur pila ovalis, & lentissimo calore siccetur, interq; siccandum subinde contrectetur digitis inunctis ol. succini rectif. donec in lapideā duritiem concreascit, potest addi unicornu veri, bezaar naturalis, lachryma Cervi ā 3j. &c. Resistit venenis, putredini; vermes, variolas, exanthemata & bubones pellit: Ad præservandum darur ʒj. ad curandum 3j. ex ▽ citri, scorz. galega &c. Estque ita temperatus, ut omnibus dari possit. Confer *append. Zywelfferi ad disp. Aug. p. r. p. 65.*

Tinctura bezaardica nobilissima est, quæ sequitur:

✱ Mixture simpl. ʒiij. Granor. herb. Paris ʒiij. rad. scorzon. ʒiij. F. infusio & diger. Dos. ʒj. ʒij.

Magis compositum verò in jam allegato Dn. Præsidis tractatu.

Essentiam è rad. scorzon. cum Aq. f. decoct. express. colatam & ad consistentiam mellis reductam pluribus virtutibus extollit *Ang. Sala* in essent. veget. p. 55. *Rollinccius* cum spir. vini extrahit Chym. p. 206.

*Tinctura
bezoar-
tica.*

*Essentia
Scor
nera-*

Essent. *Essentiam alexipharmacam compositam tra-*
composita. dit Zvvelfferus in dispens. Regio p. 67. &
Bezaardicum cervinum 3. ejusdē in Dispen
 August. Reformato Scorzonera nostr
 vigoratur.

Oleum scorpionum exinde compositum idem
 ibidem tradit p. 73.

Elect. de
Scorzoner-
ra.

Electuarium de Scorzonera describit Myn
 sicht. in arm. p. 234.

Rz. rad. Scorzon. condit. 3vj.

Conserv. rosar. ʒlat. 3iiij.

Spec. diarrhodon abbat.

diacubebæ ā 3j.

Hepatis lupi præparati, ʒ præp. ā 3

Sem. acetos. melon. excort. ā ʒiiij.

Tinctur. corall. sicc. ʒ absinth. ā ʒs

M. & c. Rob de berber. & ribes ā ʒs

q. s. F. Electuarium. potest add

Spir. Aris q. s. Dos. ʒi ad ʒs.

In hepatis intemperie calida præstantissi-
 mum est.

Elect. Or-
vietani tot
reperies
formu-
las, quot
sunt pil.
Angelic.

Aliud Electuar. Hieron. Ferrantis Or-
 vietani, ab Authore Orvietanum dictum
 per omnem Italiam Galliasque famigera-
 tissimum, & ob vim venenis resistendi pla-
 nè singularem magni faciendum.

Rad. angel. aristol. long. anthor
 bistort.

Card

Card. bened. gentianæ, tormentill. *Franco-*

Diſtamn. Cret. Sem. citri. anchuf. *furt.*

Echii. aã p. æq. *quot cro-*

Rad. Scorzonæræ ad pondus omnium. *ci 8, quot*

Pulverisentur omnia subtilissime, adde *laud. o-*

nu idem nellis despumati triplum, vini malvat. pa- *piat Ec.*

it Myn um, Theriac. Androm. decimam partem. Scorpio-

n morbis malignis remedium expertis. *nes num.*

imum : *Malignos* autem dico, qui præter *100. in um-*

naturæ suæ rationem periculoso quodam *bra exsic-*

ymptomate terribiles & ob vitium quod- *catos basie*

lam occultum (quod Hippocrati τὸ δεινόν *ejus consti-*

licitur) plerumq; funesti sunt, similes ni- *tuere nu-*

ep. a 3 mirum (quod Senn. Instit. p. 195 ait.) ma- *per ex A-*

ijij. is hominibus, qui aliud vultu & verbis *mico didi-*

h. a 3s præ se ferunt, aliud corde occultant & fa- *ci, assenti-*

ibes a 3s ctis præstant ; *Venenatos* verò, qui à vene- *re videtur.*

st addi no vel intus assumpto, vel extrinsecus ad- *Rhod. in*

3s. misso immediatè oriuntur, vel nullis aliis *Notis ad*

antis morbis tales superveniunt: Idenim pro- *Scrib.*

priè *venenum* est, quod per se & insigniter *Larg. p.*

absque prævia humorum corruptione *244.*

is Or- occulto quodam modo hominem in sum-

dicum mum vitæ periculum conjicere potest:

nigera hinc Græcis δηλητήριον cognominatur,

ndipla quandoque etiam φάρμακον, quasi dicas

anthor *medicamentum venenatum*, quo sensu & apud

Jctos sæpius usurpatur, quod & ex Virgi-

lii Ecloga Pharmaceutria dicta patet.

Germanis itidem **Gifft** à **geben** / unde
Virgil. 2. vulgata phrasis **einem vergeben** / & **Gifft**
Georg. Al- antiquo idiomate vocârunt patres nostri
ba nec As- munera illa, quibus iniqui & δωροφάγοι Ju-
syrus fuca- dices, ceu veneno quodam præsentissimo
tur lana. infecti corrupti, civiliter moriuntur. Vox
veneno. verò Veneni ἐκ τῶν μέσων ἐστὶ. Nam & medi-
Et Strabo cinam dicimus venenū more Græcorum,
ii. Geo- ceu jam dictum: unde ἀντίδοτα Græcorum,
graph. de nostra sunt alexiteria. Confer Nobilissi-
Massagetis: mi Mollenbroccii *Physici Hallensis & Collegæ*
σὺν δὲ ἐσθλῇ curiosi honoratissimi, elimatam dispu-
τα ποικίλ- tat. de venenis: Medicamenta autem ve-
λυσιν ἐπι. nenis resistentia bezaardica vulgò rectius
χελσοῖς bedzardica dicuntur vel bezahardica,
φαρμάκοις, Persis & Arabibus Bedezahar & Badza-
δησεξίτη- har, id est, ἀλεξιφάρμακον. Clus. exot. nov.
λον ἔχοντι p. 251.
ἐὶ α. δ. θ. ; i. e. Vestes infectoriis, venenis tingunt, quæ co-
 lorem seu tincturam habent indelebilem, die-
 auf sein gefärbet sind.

CAPUT VII.
 USUS IN MORBIS MALI-
 GNIS &c. FEBRE.

Digressio.
ad Febres.

Primò quidem non negandum, plures
 dari morbos malignos, & epidemios,
 quibus tutò & jucundè adhiberi pos-
 sunt medicamenta superiùs indicata; quia
 tamen

amen in febribus, & qui cum febribus sunt
 conjuncti, vis eorum evidentius apparet,
 circa de iisdem hinc potissimum agetur,
 is tamen non omnino intermisissis, qui à
 causis venenatis seu veneno absque febre
 sunt producti, ut experimento uno alte-
 rove facto facilius postea per analogiam
 quendam judicium fieri possit de cæteris.

Febrem Latinis à fervendo, Græcis πυρε-
 τὸν, nobis ex eadem affinitate Sieber qua- De febribus
 si **Seuer** à caloris abundantia dictam, sæ- malignis
 pius comitatur maligna quædam qualitas. & pestilen-
 quæ solertissimè semper indaganda, cum tibus in
 non statim aut ubique suâ se caudâ pro- genere.
 dat, ut forex, petechiis puta, variolis aut
 morbillis, bubonibus aut carbunculis, vel
 contagio quodam pluribus simul infesto; Veterato-
 fed ex insidiis hominem jugulare soleat: res omnes.
 nec enim leonistantùm robur hinc, sed & vul- merito su-
 pis astutia pertimescenda; Induciæ ubi gimus, qui
 concessæ videntur, clam hostis bellum gerit, tamen ex-
 & per cuniculos fulcimenta sanitatis sub- tra nos; In
 ruit, ubi nihil periculi esse videtur ex □ intimis
 & pulsu, ibi vitam subito ponimus: Et Me- visceribus
 dici ipsi qui cavent, ne decipiantur, vix nostris ve-
 cavent, & cum cavent, & cum caville rati, teratorio
 sæpe ipsi cautores capti & derepente ab- more gras-
 reпти sunt, santur

Quæsitæque nocent artes, cessere Magistri, morbi ma-
 Phyllirides Chiron Amithæoniusque Melampus. ligni.

*Medico-
rum peri-
cula à ma-
lignis mor-
bis.*

Sic Lipsiæ quondam, ut Annales refe-
runt, uno tempore decem Medici, & haut
ita dudum amicissimi nostri Collegæ duo
Langenaueri Pater & filius, duo Medici
Aulici & Archiatri, ille Culmbacho-
Brandenburgicus, hic Lockovvizensis & Po-
liater VVeidensis &c. pariterq; hoc ipso
1665. anno D. Christianus Buckifius Il-
lustriss. Principis Ligio-Brigenfis in Sile-
sia Archiater, postquam ante aliquot septi-
manas vix Collegio Curioso accesserat, a-
liique innumeri ab istâmet callidissimâ
vulpecula simul interempti sunt. Sic præ-
terito anno Leobergæ Russorum V. Me-
dici cum sexto Judæo Medicaastro in con-
siliium Episcopi Poloni malignâ decum-
bentis vocati, intra biduum omnes de-
mortui, ægri fatalem fortunam mortemq;
comitantes, unâ cum Chirurgo, qui post
venam Episcopo sectam vix bihorium su-
pervixit, solo Libitinam exorante Ebræo
istò, & feliciorem reliquis sortem exper-
to, quam verissimam Historiam oculatus
testis Illustrissimus Princeps Coniezpolz-
kius Junior, dum Anno 1665. mense Mar-
tio Vratislaviam transiret, oretenus nar-
ravit Collegæ nostro D. Ph. Jac. Sachfio
à Levvenh. qui eandem nobiscum com-
municavit. *Febrim antimediam* jure diceres,
aut

aut Medicorum napellum & flagellum; *οεσέχε* Confer
τε ω χαπιδάλαι ! Cavete vobis à versutissi- Bursen-
 mo hoc & versipelli Proteo, & discite rum de
Occursare capro, cornu ferit ille. febre epi-
 Et si minùs capite, caudâ tamen graviùs dem. seu
 sauciat scorpius iste: nec enim ulla hîc cri- petechiali
sis verè Critica & tuta ex 2.aphor. Hipp. 29. & Stro-
 Maximum autem morbi indicium est subi- belber-
 tus virium lapsus, horripilatio crebra, & geri notas
 nocturna plerumque mali exacerbatio, in eundem
 antecedunt nonnunquam dorfi & lum- doctissi-
 borum dolores ac pruritus malignorum mas, ut &
 exanthematum à corrupto sero ibidem Rul. de lue
 restagnante exortorum prodromi; quod Ung. c. 8.
 graphicè præ cæteris delineant Clarissi- quest. II.
 mus *Follinus* in orat. de febr. petech. & Ex-
 perientissimus *Hochstetterus* l. I. observat.
 p. 102. & seqq. Licet enim in omni ejus-
 modi affectu tria potissimùm veniant at-
 tendenda, febris nimirum, putredo & maligni-
 tas; ea tamen ipsa malignitas si urgeat,
 tum ob sui pravitatem & *νακονδεϊαν*, tum ob
 mentitum probitatis habitum prima o-
 mniũ certis & expertis alexiteriis erit op-
 pugnanda, neq; adduci possum, ut aut fe-
 brilis materiæ concoctionem expectem,
 quam malignitas non admittit; aut pro *An Vena-*
 minuenda causa temperandoque caloris *sectio in*
 æstu sanguinis missionem magnoperè pro- *malignis*
 bem.

bem, cum graciosus iste humor thesaurus
fit vitæ humanæ, frænans acres & mali-
gnos humores, quo per VS. ablato & sub-
ducto rerum gerendarum nervo vires fra-
ctæ in hostem jam agere nequeunt: itaque
morbus superior fugat vitam, quod liben-
ter repeto cum Hochstettero d.l. & Min-
derero de morbo militari. Assentitur
Fernel .l. 2. de abditis rerum causis c. 12.
Et milites nostri præterito autumno ex
Hungaria redeuntes id ipsum cum ma-
gno suo malo experti sunt.

*Differen-
tia febrium
maligna-
rum.*

Citò igitur dare alexipharmacum, quod
idem Hochstett. ait, est citò oppugnare
malignitatem, cor præstò munire, & con-
tra hostem validum reddere; Ubi tamen
ratione *perniciæ & contagionis* vehementiâ
differentia quædam intercedit: Hæc enim
duo in peste & febribus pestilentibus
summa sunt, in malignis autem mitiora;
Nimir. maligna febris & ipsa prava est, sed
in gradu remissiori, perniciosior tamen
quàm simpliciter putrida, & propterea
inter pestilentem & reliquas quasi mediâ,
& ad ipsam pestem sæpe via ac gradus,
quod multoties observatum.

Et ut illæ, pestilentes puta, causam ut-
plurimum communem agnoscunt, aërem
scilicet inquinatum aut contagium; ita
hæc

hæc (maligna) vitiosorum humorum
 vel ex assumptis & admotis (contagio ta-
 men non omnimodè excluso) præsentia ap-
 paratu: Tutius igitur hîc quandoque ex
 lege methodi *evacuantiâ* in principio pro-
 pinantur, *vomitória* scilic. aut leniter pur-
 gantia, suis tamen semper alexiteriis sti-
 pata, & ante tertiam adhuc diem exhibi-
 ta, ubi, si vacat, & *Venæsectio* quandoque
 (sed non nisi in plethoricis) præmitten-
 da, aut *clysteres*, aut *scarificationes*, quando
 scilicet maior est putredo quàm maligni-
 tas, quâ vivente, iis omisissis statim alexi-
 pharmacis res expedienda, idque sæpius
 de die. Externis quoque *vesicantibus* ve-
 nenum evacuandum, quæ in manibus pe-
 dibusque ac nonnunquam post aures à
 statu usurpata multum solatii afferunt, si
terribilia adsint symptomata cum extremor.
 4us 7. aphor. Hip. 1. Elegans emplastr.
 suppeditant Aug. in Dispensat. Refor. p.
 391. quod Medicis hîc loci frequentissimū.
 Rulandus magnoperè extollit *corticēs ram.*
juglandis interiores cum aceto contusos, &
 maculam exinde nigricantem, quasi cau-
 terio inustam observavit, de lue Ung. p.
 170. sed ea arboris indoles est, ut tam cor-
 tex succulentus, quàm folia rec. imposi-
 ta maculas nigras imprimant, quod mu-
 lier

lierculæ experiuntur, quæ pro exsiccando lacte folia mammis imponunt. Cor autem semper *roborandum* medicamentis cordialibus & appropriatis, quorum deinceps mentio fiet, & facta est jam olim ab Hippocr. lib. 6. epidem. sect. 6. κακέργων seu malignorum morborum remedia (inquit) sunt γάλα, σκερδον, ῥινθ, ἀπεξέσμενον, ὄξος, ἄλες, h. e. lac, allium, vinum fervidum, acetum, sal, quæ non tam intus usurpanda, quàm extra pulsibus applicanda, pectori imponenda; naribusque offerenda, ut sudori par sit & ferendo æger. Utramque hîc paginam absolvit *Scorzonera* nostra quovis modo usurpata, quam ideò in priori quoq; seculo Hispanorum tenacitati eripuerunt sagacissimi quidam Germani, & in multis Germaniæ locis inventam passim eo nomine commendârunt, inprimis Germanus iste & candidissimus Medicus M. Johannes Wittichius Arnstattenſis Thuringus in consilio Germanico de petechiis, ut & Clarissimus D. Joh. Oberndorfferus in tr. Germ. de lue Ungaricâ, idque haut injuriâ, cum & venenis resistat, & cor singulariter roboret, sudores potenter cieat, ejusque reliquias per vias □narias eliminat, quod in ejusmodi febrium declinatione eluſtanti jam

Natu-

Naturæ medium aptissimum & saluber-
 rimum, hoc præsertim modo admini-
 strata:

Rx. Pomor. citri. rec. no. 2.

Incide cum corticibus in taleolas
 renues, adde

Sacchari albissimi ℥iij.

rad. Scorzon. mund. ℥ij. vel ℥iij.

aq. fontanæ ℔vj. Coque ad tertias
 & colentur.

Quibusdam decoctum hordei c. CC. tùm
 magnifit, præsertim *Rulando* in libro de
 morbo Ungarico p. 667. sed majoris ego
 æstimo, quod simpliciter è CC. raspato
 velleni Δ calore & philosophicè tantùm
 (ut loqvuntur) calcinato, paratur, cum vis
 alexiteria plurima cum virtute sua dia-
 phoreticâ, quæ hîc pro exturbando mia-
 smate maligno necessariò requiritur, & in
 Θ volatilipotissimùm consistit, maxi-*Confer Ex-*
 mam partem per Δ violentiam evanescat: *cell. Grabe*
Præferrem igitur decoctum jam descri-
ptum, aut ex eodem confectam gelatinam, Curiosi E-
quæ in reparandis viribus ad unum alte-
rumve cochlear exhibita multis modis
prodest, sitim sedat, & internorum visce-
rum squalorem egregiè demulcet, in juscu-
lis restaurantibus sumpta, aut decocto hordei,
 quod pestis quoque tempore per se mul-
 tum potest:

Rx. Hor-

Rx. Hordei mundi mj.

Rad. acetosæ

Scorzoner. ā ʒijs.

Coque in 2. mensuris aquæ s. ad crepaturam hordei, Colaturæ adde

Syr. limonum ʒiiij.

Acetirofacei vel scordii ʒs.

Colentur iterum per manicam Hippocratis & usui reserventur. Aliud non minus efficax describitur ab Sennert. in instit. ultimæ edit. p. 1317.

Pestis natura & cause nos latent, ideoque cura ejusdem empirica, non methodica; experientia, non rationibus inventa & confirmata. videamus in peste, horrendo isto atq; perniciosissimo morbo, ubi summus corruptionis omnium humorum gradus est, ac omnium morborum, præsertim malignorum, complexus quidam (qui etiam eâ ingruente, tanquam Gorgonis vultu aut immanissimi Tyranni facie conspersa perterriti quæsitis undique latibulis tantisper delitescere solent, aut in aciem simul producti ex omni angulo conjunctis viribus & collatis quasi signis suppetias ipsi eunt) & præservanda & curanda multum potest rad. Scorzoneræ vel cruda, vel saccharo incrustata, aceto macerata, aut ex eadem acetum bezoardicum sumptum, vel naribus & pulsibus admotum: Et consentiunt in hoc (inquit Sennert, tract. de febr.

febr.
acet
men
bui
pres
inco
ratio
Cent
cheru
firm
1656.
ptum
servat
Nequ
in ge
tam
detur
rimè
Phosp
Et tal
ribus
plim
prop
quide
si rad.
bus ta
vigili
to, q
giè &

febr. p. 435.) Clarissimi quique Medici, O^zG^o
Hipp.
 aceti præcipuè in quo alexiteria medica-
 menta macerata fuerint, cum extra adhi-
 bito, tum propinati maximam vim esse ad
 præservandum corpus à veneni pestilen-
 tis corruptione, quod & singulari obser-
 vatione illustravit Clarissimus *Bartholinus*
Cent. anat. 4. hist. 13. Et *Athanas. Kir-*
cherus in *scrutin. pestis sect. 3. p. 376.* con-
 firmavit, in ea peste, quæ Romam anno
 1656. miserè vexavit, acetum intrò sum-
 ptum omnes, qui eo usi sunt, à peste præ-
 servasse. Vide etiam *Senn. paral. p. 184.*
 Neque pesti solum, aut febribus malignis
 in genere; sed & in specie pluribus venenis
 tam internè quàm externè felicissimè me-
 detur acetum, quod præcæteris pulcher-
 rimè prosequitur Nobilissimus noster
Phosphorus in *Ampelograph. S. 8. c. 2. p. 535.*
 Et talia aceta passim laudantur ab autho-
 ribus, & nos superius ex *Minsichto* descri-
 psimus; In *Dispensatorio* quoq; *August.*
 proponitur *acetum Theriacale*, ejusdem *Acetum*
 quidem qualitatis: sed majoris efficacix, nervosis
 si rad. *Scorzon.* adjiciatur cæteris. Qui partibus
 bus tamen cerebrum siccius est, aut qui inimicis;
 vigiliis molestantur, parcius utantur ace- nervosis si-
 to, quòd plurimùm calefaciat: quod egre- ma autem
 giè & ex ipsis Principiis chymicis solidis- sunt cere-
 simè

brum & u-
terus, &
consensus
inter eos
maximus;
hinc femi-
nis magis
adversa-
tur, quàm
viris, Hipp.
de rat.
vict. acut.
f. 3. v. 91.
γυναιξὶ τὸ
ἐπιπλεονέχον
λεμνιώτερον
ἢ ἀνδρῶν.
Noxium a-
tum acri-
moniam quā
pungit,
tum pene-
trandi fa-
cultate,
quā op-
plet, præ-
sertim a-
liis permi-
stum.

simè demonstrat communis noster Præ-
ceptor & Germaniæ Phoenix jam laudatus
Sennert. in Paralip. p. 141. Jejunium hîc im-
probo ac subitam diætæ mutationem præ-
ter rationem, cum assuetæ diætæ permu-
tatio sanos etiam lædat. Hipp. de vet. med.
& victus, nisi is pravisimus, causa pestis
non sit, nec quā talis pesti resistere possit,
(quicquid hîc Itali quidam suo biscocto
tribuant) sed ad virium refecionem po-
tius assumatur, quod magnoperè laudat
autor de Nat. human. textu 4. Celsus l. 1.
c. 10. Et Rondelet. Galliarum Æsculapius
non sine stomacho; l. 1. de Cur. febr. c. 1.
p. 812. Medici, inquit, summum illud jus
morborum acutorum observantes summa
injuriā afficiunt ægrotantes tenuissimā illa
victus ratione, in quā vires delinqvunt:
Confer elegantiss. Horst. l. 2. de tuenda San-
Studio. c. 2. ubi tam ad præservandum, quàm
ad curandum plura & experta, elixir
Propr. Parac. pestilent. Crollii cum essent.
absinth. permista. Cum primis hîc con-
venit Antidotus de Scorzonera, cujus descri-
ptionem infrà trademus & Morsuli Impera-
toris Ferdinandi I. à Wittichio in Consil.
Germ. p. 22. allati;

Rx. Terræ sigillat. Siles, ʒiiij.
rasur. CC.

Sem.

Sem. citri excort.

arant. limon. ā ʒiij.

rad. diptamni alb.

cinam. el. ā ʒij.

rad. scorzoner. tormentill. pim-
pinell.

Zedear, santal. omnium ā ʒs.

caryophyllor. ros. rubr. cori-
andr. præparat.

sem. endiv. vel portulac.

rasur. eboris ā ʒis.

l. aloës, nuc. moschat. scordii.

Gran. junip. succin. albiss.

sem. acetos. Gran. paradisi. ā ʒs.

croci, camphoræ ā ʒj, F. pul-
vistenuiss.

Hujus pulveris ℞. ʒj. Sacch. albiss. ℥j.

dissolv. ∇ acetos. Card. ben. &c.

F. Morfili.

Hæc eadem prosunt in *Curatione pestis*
statimque sunt exhibenda, sed in duplo &
singulis 8. horis repetenda, ægerque *car-*
diacis semper reficiendus, ut horâ una
alterave in sudore perseverare possit, &
sudorifera sæpius præstanda, *bubo* si statim
prorumpat & mitescat à sudore, bene est,
carbunculus omnis periculum portendit,
ejus enim comes ferè semper est *bubo* in
emunctorio καὶ ἔτι cum gravissimis sym-

E

ptom:

ptom. cephalalgia, anxietate, vertigine, crurum brachiorumque cruciatu &c. prorumpens. Præclare hîc facit (nec enim ullum hujus mali datur *specificum* certum & expertum alexiterium) ut testatur Expertissimus Sennertus, & vespillonum aliorumque Empiricorum arcana sibilo digna censet in Paralip. à p. 176. & trium Cæsarum Meritissimus Archiater Crato à Kratheim in consil. pag. 266.) Pulvis

Verus lapis bezaar antitoxicus Mantuanus pretiosus admodum, ob lapidis bezaardici & Unicornu ipsa raritatem animalis accessum, quorum ille plurimis rior. impostorum mangoniis obnoxius est, & hoc in Utopiâ aliquando visum, vel à Ctesia lepido illo fabularum Indicarum sciollo inter rariora confectum; Unicornua quidem passim ostenduntur, in Fano S. Dionysii prope Lutetias, in templo D. Marci Venetorum augustissimo, in instructissimo Gazophylacio Saxoniae Electoris &c. Argentorati item, Ultrajecti ad Rhenum, sed cum forma non sit eadem, diversorum quoque animalium partes esse, quis neget? Quis veterum Scriptorum, Græcorum, Latinorum, Arabum de admiranda ejus vi alexiteria vel somniavit? Quis recentiorum experimentum certum affert ullum? Non possum certè non magnificere

Zvvelferus d. l.
In Europâ
20. integra reperiuntur & totidem non integra, sed confracta.
Preuel. de artif. homin. pag. 1187.

cere ingenium candidissimi viri *Hochstet-*
teri ingenium & sententiam, quam super
 hac re profert l. 2. observ. p. 400. Hoc
 habeo dicere, inquit, communi nos vitio
 proxima negligere, remotiora suspicere,
 ignota adorare, notis abuti: prædicare
 inexperta, comperta pro nihilo habere:
 Nescio sanè, quo furo se externa ador-
 nent, & plerunque notis patriæ beatiora
 habeantur: Putarem sanè hoc esse in
 mundi senio desipere, si avi fortè non iis-
 dem delirassent nostri; at novi quosdam
 favere Trogistarum nugis, qui sua nania
 uni si persuadent Medico, sciunt venalia
 esse &c. Confer *Senn.* de febr. p. 463. &
Olaum Vvormium in Museo p. 282. & seqq.
 imprimis *Exercitatus.* *Zvvölff.* in *Pharm.*
 Append. p. 65. & *Sachsium nostrum* in *Gam-*
marologia Curiosa L. II. pag. 612. Claris-
 simus *Bartholinus* cent. an. 4. hist. 4. & 19.
 accurato habito hujus rei examine, & mul-
 torum unicornu comparatione, factisq;
 plurimis experimentis sanctè asseverat,
 verum illud unicornu animalis quadrupe-
 dis hætenus creditum dentem esse cujus-
 dam balenæ *Narhual* Islandis dictæ, & *Uni-*
cornu Grœnlandicum vocat. Cum igitur
 pari utrumque vitio & flagitio sit exposi-
 tum, jure merito cum *Sennerto*, *Cratone*,

Homo

αἰτίχορ

καὶ φιλοπόνη

ν

Heurnio &c. vel *Cornu Rhinocerotis*, quod in off. jam. passim venit, vel *tenella cervi cornua*, vel eorum adulatorum *apices* crudos aut leviter saltem calcinatos, aut Unicornu illud Grönlandicum felici cum successu toties & à tantis viris usurpatum, cum Bartholino d. l. & hist. 50. &c. aliis præferenda censeo. Unicornu autem *minérale* fossile, *spodium* & *ebur fossile* dictum, ejusdem cum terra sigillata virtutis, atque ideò hoc quoque loco magnificiendum esse nullus dubito; sed id recenter è matrice sua effossum & suis adhuc spiritibus mineralibus imprægnatum; Quod anno 1649. in extruendis propugnaculis è fossa nostra suburbanâ recenter erutum in extirpanda epilepsia aliisque gravissimis affectibus miraculi instar deprædicabatur, sed cum ætate postea eviluit, quod idem & *Kittingæ* in patria mea haut ita dudum contigisse memini: qua de re Venerandi nostri *Præsidis* scriptum extat reconditâ pariter & jucundissimâ variarum rerum enumeratione refertum, quod ob materiæ affinitatem huic tractatui anneximus. Et hæc duo quidem è regno animali & minerali; è vegetabili plura longè eaq; certiora, nec minus tamen pretiosa petuntur, quæ sub finem peculiariter recensentur

D. Joh.
Laur.
Bausch
de Unicornu
fossili.

tur; è quorum numero hîc legenda, quæ Medica-
 præ cæteris, longo usu sunt experta; neq; menta hîc
 enim tam acutus & periculosus morbus in modum
 novorum medicamentorum experientia Amico-
 quidquam temporis concedere potest, u- rum ha-
 bi summus corruptionis gradus est, ibi præ-benda sunt,
 sentissima statim remedia vel cum temeri- è quibus
 tate quadam, ut Celsus loquitur, rapien- non decet
 da sunt, cum intra triduum & citiùs quan- novos ve-
 doque historiam suam absolvat: Mistura teribus an-
 contra pestem Rollfincc. Elixir. propr. & teferre.
 ol. absinth. jam dicta, ut & Tinctura be- Senn. pa-
 zoardica D. Michaelis P. P. Lipsiensis ce- ralip. 182.
 leberrimi, Præceptoris & Patroni suspi- *μὴ δὲν ἀνα-*
 ciendi, vel quam ex illa natam superiùs è *καλλόμε-*
 mixt s. simpliciter paravimus, reliquaue *vos.*
 omnia inferiùs justo ordine dicenda, ubi
 semper præferimus experta novis & com-
 posita simplicibus, cum morbi idea nos
 lateat, & medicamenta in prori peste pro-
 bata, in altera nihil opis afferre videam-
 us, quod ex felicissimo Platero Medici
 Lipsienses & Wittebergenses mihi coràm con-
 questi sunt. Tutissima igitur præservandi
 via est, & in principio invasionis tantum
 vitæ viriumque Insidiatorem per profun-
 di somni blandimenta; quo corrupti Spi-
 ritus introrsum revocantur, non admit-
 tere. Nam,

Tardius ejicitur, quàm non admittitur hostis.
 Neque enim ulli mortalium immunitas
 hîc promitti potest,

— *in q̃ ipsos sapemēdentes*

Erumpit clades, obsuntque autoribus artes.

Et antidotus vera pestilentis hujus vene-
 ni solius est in manu Dei, nec Medicis ex-
 plorata, ut experientissimus Crato loqui-
 tur epist. 131. Extrinsecus quoque pro-
 dest ballamus hic cordialis :

R. Balsami Indici ʒis.

Theriac. Andromach. ʒj.

Confect. alkermes ʒs.

ol. citri ʒs. c. ol. nuc moschat. q. f.

F. Balsamus.

vel quem Rollfinccius in chymia ha-
 bet p. 147.

Sed hæc notare tantum, non explicare
 animus est: pete plura ex autoribus & *Hie-
 ra nostra Picra.*

*Febris Pe-
 techialis.*

Febris petechialis vel pestichialis à peri-
 culoso symptomate apud Italos in priori
 seculo, & Cypri atque Cretæ Insulanos
 nomen id, ut è Fracastorio liquet, invenit,
 Veteribus vix dicta, hodie tamen Germa-
 nis, & quibus non? notissima, præsertim
 ubi diuturniorem Austri flatum. pluviosa
 exceperit tempestas, Germ. *Glect fiber* /
 nobis *Reheslecten* / quibusdam *Spreng-
 feln.*

Pete-

Petechiis nimirum seu puncticulis in dorso, brachiis pedibusque ad majorum vasorum descensus (ubi mali potissimum fomes) symptomaticè erumpentibus * facile à reliquis dignoscitur, & materiâ peccante, quæ hîc serosior est, & minoris, quàm in lue Ungarica crassitie, ejusdem tamen, si non majoris, quandoque malitiei: Anno post natum Christum 1645. Ob hyemem tepidiorem passim hîc grassabantur febres malignæ, Ungariæ primum, at subeunte Vere petechiales pleuritidem modò, modò nephritidem mentientes, ob dolores circa pectus & lumborum regionē singulares à corrupti serie effervescentiâ ibidē excitatos, ubi pro calore temperando & sedandis ejusmodi passionibus ab imperito vulgo *venasectionem* *Venasectionis* tanquam ad sacram anchoram statim deventum est; sed qui ex eo remedio salutem *noxæ* quærebant, plerique omnes moriebantur, ob causam quæ superius quoque fuit allegata. Viditum temporis præsidarii cu. *Observatio.* jusdam militis puerum septennem petechiali

* *Naturâ malignitate & copia oppressa coactæ exiliunt, hostili causa quasi prædominante?*
Rul. de lue Ungar. p. 60. Unde Itali ad majorem caloris eventationem cucurb. scarificatas, tùm apponunt partibus intra scapulas ad dorsum.

chiali intermittente laborare; singulis enim diebus circa 10. matutinam repetebat Paroxysmus cū magna violentia & maculis puniceis in brachiis, crurib. & pectore copiosissimis, elapsis 5. horis totalis aderat *ἀπυρεξία*, atque hoc contra quorundam Neotericorū mentem jam olim quoque prodidit Divinus noster Senex l. 7. epid. p. m. 327. Rationem reddit *Sennertus* l. 4. de feb. c. 8. Impossibile non est, ut in primis viis putrescentes humores malignitatem concipiant, & cum in talibus febribus tanta veneni vis non sit, nihil obstat, quin Natura statis periodis excretiones aliquas instituere possit; addit tamen, plerunque erraticas eas esse febres. *Alexiteria* a. & hīc in usum statim sunt vocanda, præpimis *Scorzonera*, qua toties tantoque cum emolumento passim Auctores, in specie Ruland. Oberndorff. usi sunt, internè pariter & externè, vel in substantiā, vel forma pulveris, conserv. essent. extract. decoct. gelatinæ aut emulsionis ex ejusdem sem. cum sem. napi, citri card. bened. & melon. c. ∇. homogenea vel scabiosa, præsertim ubi *pleuritidem* simul imitur, ac cū tussi incipit, quod non rarò usu venire solet: *Virium* a. iste lapsus subitò & *παράλογος* exortus (quod libenter repetito)

to) bestiolam hanc probè detegunt: *Tus-*
sis principium & finis hujus morbi, ibi sic-
 ca, hic humida, quâ quidem terrentur
 ægri nonnulli, ob metum subsecutura
 phthiseos, sed vini potus optimus ejusdem *An Vinum*
 tum corrector; Quod ipsum in principio *in petechi-*
 veneni instar religiosè prohibetur: Vi-
 num, inquit *Rul. d. l. Ung. i. 97.* Ius Ungari-
 cæ suscitandū seminarium paratissimum,
 cum ætiosum sit & malignitatem secum
 quaquaversum facilè diffundat: Nemo igi-
 tur πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχλεῖται, vinum quodvis
 concedendo temerè ausit. *Rul. ib. p. 100.*
 & noster *Phosphorus Ampelograph. pag. 285.*
 286. *Delirium* quoque assiduus hujus mor-
 bi afflecla, quod si ab ineunte furditate
 mitigetur, bonum: Urgente *Diarrhœa* sym-
 ptomaticâ intestina rheo in ∇ plantag. &
 scorzonera bis terque macerato cum syr.
 corall. aut cydon. abluenda; tum ad ter-
 ram sigillatam Siles. eundum, quam *Le-*
mnia expertus præfero: *Decimus* vel unde-
cimus morbi dies plerisque est fatalis; Maci-
 lenti tamen facilius evadunt, & judicantur
 per sudores: Finitur malum hoc ut pluri-
 mum hæmorrhagia aut diarrhœa Critica, qui-
 bus ex Naturæ debilitate subsistentibus
 venæsectio & purgantia cum successu sub-
 mittuntur, malignitate scilicet jam supe-

*Gangrena
singularis.*

ratâ fomes ejus tutius eliminatur in decli-
natione, iisque intermissis *scabiem* non-
nunquam successisse contumacissimam &
molestissimam observatum est: Super-
venienti gangrenæ cautè eoq; modo occur-
rendum, ut paulò infra dicetur: Notandū
autem in hac gangrænæ specie extrema
livescere potius, *πελιδνοῦσθαι* & quasi corre-
fieri à ferocienti æstu (nigrescunt extrema
quandoque, inquit *Duretus* comm. in Hipp.
2. Prænot. t. 9. *διὰ τὴν ἐκχύρωσιν*, quam sa-
nat amputatio, semper autem vivent *διὰ
τὴν ἐκκρῶσιν*, i. e. propter extinctionem ca-
loris & nectaris vivifici à corde exhausti)
ideoque *sicca* dicitur *Hildano* l. de gangr. &
sphac. c. 4. ad differentiam gangrænæ ul-
cerose putridæ, estque plerumque funesta
ob rationem à *Dureto* jam allatam, &
σύντομος δ' ἀνάλογον σημαίνει, ut *Cous* noster lo-
quitur in *Coac.* prænot. t. 72. ideoque nul-
lus hîc frigidis locus, & si lividam partem
amputare velis, hydræ *Lernæ* caput am-
putaveris.

*Morbus
Hungari-
cus.*

In morbo *Ungarico* cum insigni plerun-
que cephalalgia (unde & *κεφαλόνυσος*, Germ.
*Die Ungarische Hauptkrankheit / die
Hirneobende Sucht* / nuncupatur: &
ὁσολόγω artuum dolore invadente, ubi
major quoque humorum est putredo &
crassi-

crassiti
sub m
grota
verita
hibita
sufum
card.b
Angel
Aug.
insule
malon
scla e
tol. c
Nequ
gravi
ventr
abing
tur, h
ol. ch
tula
dum
adfic
unt &
c. succ
emull
quib
juleb
mis
filio

crassities, præsertim circa primas vias, &
 sub *mucronata cartilagine*, quod vel ipsi æ-
 grotantes digito monstrare solent, uni-
 versalia quoque profunt, sed maturè ex-
 hibita & alexiteriis probè castigata: *In-*
fusum agar. cum decoct. & $\ominus$ scorzon. vel
 card. bened. hîc præstans est, & syr. emet.
 Angeli Salæ cum notis Zvvelfferi in Disp.
 Aug. descriptus &c. primo statim morbi
 insultu exhibitus, quibus submittenda (si
 malum sit contumax) apozemata *acidius-*
cula ex agresta, acetosell. cum syr. ace-
 tos. citr. succo granat. & syr. de chamom.
 Neque enim ullum corporis membrum
 gravius affligitur in morbo hoc, quam
ventriculus, ob jam dictas causas, & quod
 ab ingestorum pravitate is plerumq; oria-
 tur, hinc & extrinsecus anodyna profunt,
 ol. chamom. anethi, stom. Crat. Cucurbi-
 tula ori ventriculi imposita mirum in mo-
 dum confert, præsertim si singultus simul
 adsit: *Capitis dolori* revellentia conveni-
 unt & paregorica, unguent. alabastrinum
 c. succo verben. & rosis $\ominus$ conditis, vel
 emulsione nucleor. Persic. *Sitim*, malum
 quibusdam intolerabile, decocta levant &
 julebi acidiusculi, neglectis hîc syrupis ni-
 mis dulcibus: Hippocratis quoque con-
 silio multum tribuimus in 6. epid. f. 3.

ἀδύνατον (sitim prohibet) τοῖς ἔχειν τὸ σῶμα, ὅς
 claudere (quod quidem agris molestum,
 cum patulo potius & hiantē ore auram
 frigidiusculam avidè captent) σιγᾶν, ta-
 cere, nè fauces exarescant, ἀνεμοῖς ξὺν τῷ
 ποτῷ ψυχρὸν εἰσάγειν, auram cum potu frigi-
 dam introducere. Et hoc postremum ve-
 rum sitientium nectar est, **das labet/das**
loben die Herren von Dürstlingen. Ipsi
 verò morbo præmissis universalibus, ea-
 dem conveniunt *alexipharmaca* tam *simpli-*
cia, quàm *composita*, intus & extus dicto
 modo exhibita, quibus quoque commo-
 dè profligatur terribilis illa & subitanea
corporis intumescencia, quæ in ejusmodi fe-
 brium accessu, præsertim ubi magna subest
 materiæ crassioris copia, magnoperè ter-
 ret ægrotantes, & apud nonnullos assum-
 ti vel admisi veneni suspicionem excitet,
 quæ tamen in morbi progressu prolecto
 sudore facilè discutitur, ut & *tumor* iste
œdematosus, qui plerunque sub morbi re-
 mittentis declinatione vel à convalescen-
 tis intemperantia & humorum crassiorum
 copia pedes, ut plurimum nonnunquam
 totum corpus occupat, cachexiæ soboles,
 probo victu medicamentisq; roboranti-
 bus eliminanda: *Illæ* in variolis & morbil-
 lis frequentissimè quoque occurrit.

Hæc

Hæc autem mala quantopere sævie-
 erint jam aliquot annos, non solum in re-
 nellorum, sed & adultiorum promiscuè tur-
 bam, & quantam ubique ediderint stra-
 gem, tot ac tam illustria funera satis su-
 perque declarant. Videntur autem nihil
 esse aliud, quàm salis quoddam genus ex
 impuritatibus alimenti materni partibus
 corporis solidis à primo ortu congenitum
 certoq; postea tempore à Naturæ Archeo
 (accedente quoq; siderum ærisque di-
 gerentis peculiari dispositione) sublima-
 tum (*) insigni plerumque malitia & a-
 crimonia præditum, adeò ut dum pro-
 rumpit, quod tertio & quarto die utpluri-
 mum fieri solet, singulis ferè minutis acu-
 tissimos in iis locis dolores excitet, ubi pu-
 stulæ elevantur, ægriq; quibusdam quasi a-
 culeis compungi videantur, quod ab ad-
 ultioribus didici; hinc forsàn variolæ ὀξυ-
 νηστράτων nostratibus *Durchschlechten*, quòd cu-
 tim, & quidem faciei primùm perurum-
 pant, & *urschlechten* / quasi *ubers* terata fu-
schlechten / quod omnem corporis super-
 faciem

* Sublimationem vel fermentationem istam
 statim produnt abdominis cruciatus, oculor.
 rubor & lachrymæ, pectoris angustia, capitis ar-
 tuumq; tensivi dolores cum insigni æstu, delirio;
 vigilis & intumescencia corporis.

De morbil-
 lis.

Varioli &
 morbilli

Græcis

quoque ob

commu-

nionem

causa no-

te & ab

Hipp. l. 7.

Epid. in

Timona-

ctis filio

affabrè de-

lineata,

sed sub ge-

nerali ex-

αὐθιμάρων

ἔαδυνα-

των nomine

ferè obli-

terata fu-
 runt.

ficiem fœdâ scabie inquinent, (à scabie ta-
men & materia peccante, & curandi mo-
do ita differunt, ut etiam scabiosissimi
variolistententur, (Heinr. ab Heer. obs.
6. p. 98. quod & in propria filia cum do-
lore vidi) iisque l. m. profligatis scabie
denuò laborent, cujus cura illi plane ad-
versa externis potissimum peragitur: vi-
de nostrum hac de re monitum paulo in-
fra) aliis **Hocken / Blattern** à tumore,
Argentin. **Barbeln** à Lat. de quibus om-
nium novissimè & nervosissimè Nobilis-
simus Argentinensium Podalirius D. **Sebi-
zins** in 6. dispp. egit & peregit, quidquid
hac de re solidè dici poterat vel excogi-
tari: Ejusdem generis ferè sunt *morbilli*,
nobis **rothe Slecten** / aliis **Masern /
Purpeln** à colore, icidem graves & pe-
stiferi sæpius, rarius sporadici, plerumque
epidemii & contagiosi, malignitatis jam
majoris, jam minoris, ut variolæ, pestem-
que nonnunquam prælagiunt, nonnun-
quam sequuntur ex pestiferis reliquiis
pullulantes. *Barth. c. 4. an. hist. 50.*
invalet. Diuturnum Austri flatum malis hisce or-
tum dedisse sæpius observatum. Est enim
constitutio ista (iterum allego Sebiz.) pu-
tredinis genitrix, sanguinis corruptrix &
ebullitionis in sanguine excitatrix ex l. 3.

aphor.

Nobis ple-
rumq, epi-
demii &
frequen-
tiores, cum
alibi pestis
invalet.

aphor. Hipp. 3. 11. & 16. idque insuper vidimus mensibus Nov. & Dec. anni 1660. in quibus ea de causa atrociter saevierunt variolæ per omnem Franconiam & vicina loca. *Variolas* autem oculorum rubor præcedit, morbillos dorsi dolor prodit, utriq; abdominis adest cruciatus & febris, quæ in variolis synochus uniformis & conclusa quasi, in morbillis ardentior & quasi *tertiana* i. e. tertianæ æmula.

Tertium quoddam & *hermaphroditicum* eorum genus dici posset, quod quidem causâ & symptomatis & curâ cum utroque commune, cum neutro exactè convenit, id mali primùm hic conspectum est anno 1656: Cum enim ab ipso Solstitio hiberno anni 55. ad sequentis æquinoctium verum tempestas aquilonia sicca & frigida continenter grassaretur, eamque pluviz postea plures cum tepidioribus Zephyris reciprocè exciperent, sub ipsum Solstitium æstivum tempore plurimùm Austrino passim invadebant infantes nostros variæ maculæ, quædam latæ rubæque in facie primum conspicuæ, morbillis similes, quædam minutissimæ & puniceæ in dorso, lumbis & pectore prodeuntes petechiarum instar, quædam verò ad variolarum formam propiùs accedentes elevabantur
non-

nonnihil in acuminatas pustulas cum pruritu & fervore, sed mox iterum subsidentes per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur: Quædam mox erumpébant 1. 2. 3. die, quædam tardiùs 7. 9. 11. vel etiam 14. demum die; supervenientibus gravissimis symptomatibus; delirio puta, inquietudine, æstu, sudore, epilepsia, tussi ferinâ & molestissimâ, punctiõnibus laterum, alvi profluvio modò bilioso, modò dysenterico: Vomitus à principio semper aderat, & oculorum rubor, cū lachrymīs involuntariis, crassis levis, palpebrarumque quadam quasi paralyfi & conniventia, quâ per triduum ferè omnes laborabant visu quodam modo destituti, manus pedesque lancinantibus doloribus corripiebantur, ita ut & convalescentes de illa incedendi ac movendi impotentiâ sæpius quererentur; Febris continuè affligebat synocha, quandoque etiam intermittens, noctu potissimùm ingravescens cum delirio & levi quasi furore; Nausea comes quoque individuus cum quadam in principio cardialgia; quam digitis interdum monstrabant, & hæc à vomitu plerumq; remittebat. Plurimum funestæ erant, præsertim sub canicula, & proleteriis, qui negligentius tractabantur:

Diffi-

Difficilis respiratio, profluvium alvi fin-
cerum & diuturnum, cum ☐æ suppressi-
one ferè semper *lethalia* erant: Sudore co-
pioso, narium hæmorrhagiâ, alvi proflu-
vio vario nonnulli levabantur, accedente
continuo bezaardicorum, cum primis è
Scorzonera petitorum, usu.

Sed ut *morbilli* respirationis potissimum
instrumentis; ita *variola* sensuum organis
plurimum funestæ sunt; Ab illis anno
1644. quosdam perpetuo asthmate, tussî &
macie laborâsse, ac lentâ tandem tabe oc-
cubuisse memini: Puellam novî 15. circi-
ter annorum, quæ omnino rauca exinde
reddita, oborto in pectore apostemate cla-
ram vocem recuperavit, sed ulcere iterum
consolidato, in priorem raucedinem de-
nuò lapsa est, affirmare auserim, pulmones
huic vitio maximè obnoxios ulceris istius
hiatu commodè fuisse expurgatos & à suf-
focatione præservatos, quâ miserè periit
infans quidam recens natus, & à Clariss.
Barthol. dissectus, cujus thorax ▽ viridi
repletus cernebatur. cent. 4. an. hist. 43.
Dysenterie & ☐æ sanguineæ hîc lethales,
quod dicto anno in cujusdam Musici fi-
liolis observatum. Sed *variola* oculos in-
festant & aures, palatum item & nares
sensuumque externorum & internorum

vigorem hebetant, sensum nonnunquam cum motu in artubus auferunt. Sic refert Tulpius L. IV. obs. c. 51. suo tempore Variolas Epidemicas Harlemi multa millia hominum & Lugduni interfecisse, infecisse quemcunque obvium, & corpora adhuc à morbillis rubentia, cum febre ardente, ulceribus malignis actam perenni acrioris puris cursu, ut exesis venis ac sanguine carnibusque, imò ipsis ossibus vitiatas consumptisque membra redderentur non tantum incurva, rigida, exucca; verum etiam omni omnino motu destituta, succedentibus oculi vitiis: Ulcera cacœthea & gallicis solidas corporis partes peflundantibus ferè deteriora itaque inferunt: hinc & empl. Vigonis cum Zio aliaque Zialia quandoque profuisse constat ex Ballonio, referente ita Barthol. cent. 3. anat. hist. 79. Notavi anno 54. puerum, cui à variolis cranium exesum erat pugni magnitudine, alteri in coccyge ulcus enatum serpens ac sinuosum: Cuiusdam pastoris filia sexennis post variolas fluxu aurium & levi capitis ulcere correpta neglectaque in intensissimos dolores incidit, digito locum affectum monstrat & fricat sæpius, epilepticaque similis huc illuc miserandum in modum

volvi

volvitur, accedunt tumores in utroque
brachio manibusque varii, molles ii qui-
dem, sed nullâ ratione suppurabiles aut
sanabiles, qui per intervalla cum eadem
ferocitate recrudescent. Sic è morbillo-
rum reliquiis fungos per totum corpus e-
rumpeantes; cute quasi elephanticâ cru-
stosâ observavit P. Borellus centur. 1.
obs. 34. Pædarthrocacen quoque in pue-
ris (spînam ventosilatis Arabes vocant)
nonnullis productam esse, & scrophulas
pustulasque incurabiles; multoties ob-
servatum. In Variolis Epidemicis 1660.
Vratislaviæ grassantibus *Phosphorus* noster
observavit eandem Pædarthrocacen in
puello 6. annorum circa articulos humeri,
brachii, carpi, femoris, tibiæ, tarfi, post-
quam variolæ cum nigris maculis præces-
sissent: Idè post easdem variolas in puello
2. annorum inductam vidit maxillæ infe-
rioris cariem, & labiorum corruptionem
putrefactionemque; in alio infante reli-
querunt paralyfin dextri lateris; alia puel-
la 7. annorum, quæ prius expeditè loque-
batur, post variolas penitus obmutuit, uti
has observationes Vratislaviâ Litteris
communicavit. Sed ista mala malè-curatis
plerumq; supervenire solent ob maligni-
tatem materiæ per convenientia remedia

non sufficienter eliminata. Hinc nonnumquam contra Medd. axioma quidam in declinatione mortui sunt. Confer Salmuth. cent. I. observ. 34. 35. Senn. d. I. *Atrocius quoque laborant*, qui à parentibus lue Gallicâ infectis, & (quod mirum) scabie contaminatis aut scorbuto obnoxiiis generantur, & qui adultiores sunt, ob cutis densitatem & *ἀδιαρρευσίαν* plerunque gravius ægrotant tristiusque curantur: neque enim quispiam hîc *immunitatem* sibi polliceri potest, cum malum hoc nobis congenitum sit. Seb. d. I. Æthiops quoque è nova Guinea 13. circiter annorum iis laboravit Suinfurti anno 1660. Quinquagenarium variolatum vidit Sebiz. disp. 3. de var. Andreas Wagner Lipsiensis 74. annorum senex morbillis correptus obiit anno 1656. Mulier Bononiensis Gallæ septies iis laboravit, & anno 118. ætatis suæ tandem eodem morbo periit. Borel. Cent. 3. obs. 10. Quædam tamen *præservatio* institui potest vel ratione causæ, quæ averrenda venæsectione, purgatione leni (passulis lax. syr. ros. solut.) & jusculis alterantibus victuque refrigerante (decoct. hord. cum CC. rad. Scorzon. & sem. fœnic. &c.) aut ratione contagii, quod studiosè evitandum; At si mali vi victus decumbat jam æger

Cura.

æger, *contemperanda* statim prima ista san-
 gvinisebullitio & humorum effervescen-
 tia decoct. hord. c. CC. & rad. scorzon. quod
 multis indicationibus satisfacit (Barthol.
 ▽. f. frigidissimam hunc in usum laudat.
 cent. 3. anat. hist. 83. 89.) adjici potest se-
 men aquileg. nasturt. scenic. cum ficibus,
 quæ materiæ jamjam per cutis poros per-
 rupturæ viam præterea aperiunt & tum
 laboranti & bene agentî naturæ omnibus
 modis suppetiæ ferendæ pulvere scorzonæ,
 quo quidem in tenellis & delicatis nihil
 convenientius, vel cum aliis, lapide be-
 zoar, CC. præparat. C. rhinoc. succino
 terrâ sigillatâ &c. exhibita: Pulv. Mant.
 p. Pannon. Spec. liber. tin&. sem. & flor. a-
 quilegiæ eadem possunt; Sed inprimis
 hîc commendabilis est *fumariæ & pulsatillæ* Pulsat. il-
 lus, quæ præter vim specificam, quâ la. morb. il-
 malignitati peculiariter adversantur, ma- los. nō par-
 teriæ peccantis motum Θ e, quo recentes vos morbos,
 abundant, volatili mirum in modum pro- sed morbos
 movent; adeo ut à vulgo pro mali hujus parvulor.
 Panacea habeantur, Anno certè 54. ejus- sat funestos.
 dem caritas officinæ nostræ tanta fuit in- Fumaria
 troducta, (licet illa non sine magnis Am- variolar.
 plissimi Senatûs sumtibus opiparè susten- & morbil-
 tetur) ut aliunde illa petenda & vel tenel- lorum Pa-
 la ejusdem germina ad usum rapienda ef- nacea.

sent: Magni quoque usus est aqua expul-
siva D. Weckeri Archiatri Altenburgen-
sis:

*Confer de-
coctum Ex-
perientis-
simi Obern-
dorfferi
supra.*

Rx. Ficuum pingvium n. 12.

Cicer. rub. lentium ā ʒis.

Sem. aquilegiæ ʒis.

rapar. scenic. ā ʒj.

Affunde aquam aquileg. nasturt.
calend. galeg. ā. lbis.

Stent in loco calido per noctem, ma-
nè destillentur per M. B. dulcoretur
cum Syr. de fumaria, de succo ace-
tosæ.

Lentes autem non tam ratione mucilaginis,
qua effervescentis materiæ impetum quo-
dammodo sistunt, quàm pro retundenda
malignitate profunt, quod singulari ob-
servatione confirmat Salmuth. c. 2. obs.
45. Confer Matthæi quæstion. pag. 796.
Extrinsècus curim rarefacientibus quid
tribuimus, ut ol. amygd. ol. è chamomill.
& hydraleo Sennerti de febr. p. 504. quo
postremo etiam jamjam retrocedentes va-
riolas revocari vidimus; non autem tunc
locus est vino, nec cerevisiæ, quæ efferve-
scentes humores potius agitant & inflam-
mant,

*Vinum ne-
cet in va-
riolis.*

nant, & vinum semper noxium est, etiam **Vinum**,
 rubrum, quicquid hic ogganniant scra- **rubrum**
 ptia aniculæ & Empirici, virtutis robur ex **scil. pro-**
 morbi motu, non more & maliciâ metien- **dest, vel quâ**
 tes; Novi, quibus vinum pro expulsi- **vinum, sed**
 variolarum exhibitum erat etiam in par- **id hic noxi-**
 va quantitate, cum ad morbi statum res **um, quia**
 devenisset, eos ab interno morbi pariter **calidum;**
 & assumpti vini æstu vel statim in enor- **vel quâ**
 mes vomitus & secessus quandoque ni- **rubrum, &**
 gerrimos ac fœtidissimos abreptos, suc- **sic alia sub-**
 cessu temporis quasi torrefactos esse ac in- **stitui com-**
 tabuisse, non aliter ac si per aliquot men- **modè pos-**
 ses de furcâ pependissent, quæ quoque o- **sunt deco-**
 lim notavit Fernel. l. de abditis rer. causis. **et alexite-**
 c. 12. Observavimus, subjungit Sebiz. d. l. **riar. è con-**
 vino intempestivè exhibitio exspirasse eos, **serv. ros. r.**
 qui extra omne periculum constituti vi- **fumar.**
 debantur. Idem observavit Forest. l. 6. **fl. aquileg.**
 obs. 41. & 46. Confer Phosphori nostri Am- **rad. ace-**
 pelogr. p. 208. Eodem nomine stragu- **tos. aceto-**
 la damnamus & calorem nimium, quibus sell. **&c.**
 ægri tantum abest ut levantur, ut potius granis
 iisdem nonnunquam penitus suffocentur: **chermes**
 qualem Tragœdiam in prioribus Co- **succ. rub.**
 mitiis Ratisbonæ excitavit Italus quidam **idei, gra-**
 parum doctus, multum verò sedulus, qui **natorum &c.**
 Illustriss. quendam Polonum eo modo of-
 ficiosissimè interemit. Horst. Epist. Anat.

*Vesicato-
riorum u-
sus.*

p. 25. *μυδὲν ἀγαν*, inquit Gal. 12. M. M. c. 1. ne quid nimis. *Vesicatoriis* hîc quoq; cœu in aliis morbis malignis utimur, ubi terribilia urgent symptomata. Laborabat An. 1661. primarii cujusdā viri filia morbillis ob crassio rem corporis habitum difficulter prodeuntibus, & aliquoties in delirium rapiebatur quasi furiosum cum summo æstu, siti, inquietudine, decoctum Scorzoneræ solummodo admittebat & Emulsionem ex eodem cum sem. ejusdem & sem. napi, nasturt. Card. bened. aquileg. & melon. paratam. In præsentissimo periculo vesicatoria suris utrinque applicata, quietem conciliarunt & omnimodam morbi remissionem; sed, quod notandum, ab ista applicatione Urina statim suppressa, ablato autem vesicatorio, ruptisque vesiculis liberè iterum prodiit.

*Observatio
pro chi-
rurgis.*

Moneo hîc Chîrurgos, ne *ulcera* ejusmodi *variolacea* leviter curent, aut tumores, aut maciem pare finque artuum vulgari modo tractent, cum malignitas hîc adfit, & cancrosa sæpe qualitas, quæ ab unguosis & emplasticis exasperatur, abstergentibus autem, exsiccantibus & specificâ virtute pollentibus convenientissimè corrigitur. Naso exutos, labrisque & facie

cie exesos esse ab ejusmodi tonforum per-
 verso curandi morbo manifestum est. Sal-
 muth. Cent. I. obs. 71. Oculis non statim
 imponent collyria ex adstringentibus fri-
 gidis: ita enim multos excecatos novi,
 nec capiti, auribus, cæterisque partibus
 validè repellentia, ne materia intrò versa vel
 in capite scabiem producat ferinam, aut
 ulcera perpetuò manantia, aut his longè
 graviora mala, epilepsiam puta, convul-
 siones, dentium aliarumq; partium vagos
 dolores aut tumores nodosque inemen-
 dables, de quibus paulò supra: Fomes sc.
 mali alexipharmacis & diaphoreticis de-
 nuò extirpandus, idque repetitis vicibus.
 Confer Borell. d. l. Ego cum successu usus
 sum seqq. remediis:

Rx, Rad. Scorzon. tormentill. aā. ʒij.

Sarsaparill. ʒis.

C. C. phil. præparat. Terræ sigil-
 lat. aā. ʒi.

Liquiric. ras. Succin. alb. præpa-
 rat. aā. ʒij.

Cons. Ros. antiq. ʒs. M.

S. Spec. gum gesottenen Wasser.

In forma pulveris sæpius quoque exhibui
 rad. scrophular. ocul. ʒ. & ʒ. Datum,
 præsertim, ubi ulcera dysepulotica erant:
 Extrinsecus pulvis inspersus scrophular.

pompholyg. Bals. Δ ris & empl. stictic, Croll. cum Ungv. Apostol. & diapompholygis vel Empl. dia Δ . Rul. cæteris omnibus præstant In contumaci oculorum fluxu cum albugine scarificationes scapularum multum profuere etiam in minoribus.

Rosalie.

His affines sunt *Rosalie*, quæ aliàs Germaniæ nostræ incognitæ in Italia olim hospitabantur, ubi variolarum instar tam familiares esse pueris dicit Prosper. Mart. comment. in Hipp. p. 308. ut nullus eas evitare posse credatur; sed sæto hoc & fœcundo morborum seculo, anno nimirum supra millesimū sexcentesimo quinquagesimo secundo primū hīc conspectæ sunt, maculæ dilutè rubentes seu flammæ rosarum instar, à quibus & nomen mutuata sunt, sparsim quidem tertio vel quarto die morbillorum instar prodeuntes, sed his longè latiores & coadunatæ aut dorsum, aut brachia, aut femora instar erysipelatis totaliter occupabant, in pectore caloris nativi fonti admodum propinquo sæpè lethales erant, quædam hæmorrhagiâ judicata, quibusdam diarrhœa proficua erat, plurimis epidermis eo in loco, ubi effloruerant rosaliæ, abscescit, quibus alexiteria quoque profuere sæpius

com-

commemorata, inprimis verò pulvis be-
cardicus confortans Venerandi nostri
Præfidis, qui in Officina nostra prostat;

Rx. CC. philosophicè calcinat. ʒi.

ʒii diaphoret. gr. xii.

bezorad. mineral. gr. xv.

rad. contrajerv.

lapid. bezoard. or. ā gr. xvi.

magist. perlar. ʒi.

Frita inebrientur mixtura simplici &
gentē iterum siccentur, addendo Rotul. ē
Confect. Alkerm. ʒs. M. Scorzonera
quoque commodissimè addi potest; sed
de his videatur disput. Lipsiensium de
Purpura eo demum anno habita, Philipp.
Ingrasias de tumoribus, & qui omnium
fussissimè de iis egit Severinus de recondi-
ta abscessuum materia capite peculiari &c.

Ejusdem farinæ morbus est ille novus
Febru puerperarum, miliaris dictus, & ab Ex-
cellentissimo Viro Do. Gothofredo Wel-
schio P.P. in incluta Philurea & Practico
celeberrimo accuratissimè delineatus cū
solerti causarum deductione & cura,
quam itidem scorzonera nostra multoties
exornat &c.

Leviora quidem sed malignitatis non o-
mnino expertia sunt tubercula ista acu-
minata sub habitu variolarum ā levi san- ta.

gvi-

*Febres pu-
erperarum,
das Ris
seln.*

*Tubercula
acumina-*

Crystalli
Schaffs-
blattern.

Rubeola.

gvinis ebullitione è cute prorumpentia, & ob ichorem falsum pruriginosa brevique ac ab unico saepe sudorifico iterum evanescentia, quibusdam die *Spizbocken* / Silesiis *das Ungeheuer* / malum ferè *απύσπελον*, quod anno 1649. medio vere pueris nostris frequens erat. Latiores quidem his, sed minus acuminatae parumque pruriginosae pustulae sunt *crystalli* dictae, lupini albi magnitudine, *Schaffsblatt* / *tern* / quas anno 50. hic quoque vidimus explosa pauca aquositate citissime dissipare: *Rubeola* item, quae eodem anno morbillis superveniebant, iisque vel rosaliis propius accedunt, cum calore tusque invadunt, sparsim quidem primò, sed coeunt postea totam quandoque dorsi pectorisque regionem, manus pedesque latissime corripuerunt, idque ferè sine sensu breviterque in squamulas minutissimas iterum evanuerunt, vulgò vocantur *der Ansprang* / *rütteln* / *rötteln* / *rüssen*.

Esfer autem *Süren* / vel ut nostri vocant, *Kürein* / febrium putridarum & quandoque malignarum comites sunt ac falsi nitrosique humoris in halituoso corpore facta sublimatio, nonnunquam contumaciores sunt & scorbuti soboles, de quibus *Pravvizi* in scorbuticis. Familiarum malum

malum *Plethoricis* à nimio motu & potu;
 coelo cum primis æstuante; cætera sanos
 quandoque corripit, hinc Divis adscri-
 ptum velut *Dei* 11, interque illos Quirino
 vel glorioso hujus morbi apotropæo (sin-
 gulis n. morbis sanctos suos averruncos
 esse superstitiosacredidit antiquitas) quod
 præsentissimum mali remedium ostende-
 rit primus, usum sc. vermicularis herbæ
 in agror. marginibus, glareosis campis &
 murorum ruderibus passim obviæ, cujus
 ∇ stillat. haustâ vel succo rec. expressio sta-
 tim sedatur malum hoc prolicito conve-
 nienter sudore.

In *sudore Anglico* præstantissima est Tin-
 ctura nostra bezaardica è mixt. s. compo-
 sita, ut & in *febri epidemiali cum catarrho*
conjuncta, imò ipsi oder Schafshusten:
Sæviit lues hæc in priori seculo aliquoties,
& furiosi turbinis instar brevi iterum de-
sæviit, ut testatur Wittichius in Consil.
German. Sennert. de febrib. & alii. Sed
perstinacius incubuit climati nostro pla-
ga hæc anno 1657. ubi ab æquinoctio ver-
no austrinam mollitiem aquilonaris rigor
cum acerrimis ventorum flatibus excipe-
ret; Gravedo, tussis cum raucedine & ocul-
orum lachrymis morbi incunabula, mox
horror sequebatur cum æstu, siti, vigiliis,
lato

latorum dorſique punſtionibus vagis, nō
 & delirabant ægri, ſæviebant nonnulli,
 plurimis vomitus aderant ſalti, & ruginofi
 nonnullis diarrhœa ſymptomaticè ſuper-
 veniebat, & hi graviffimè laborabant; angī-
 næ, tumores conſillarum oculorumq̃; au-
 rium tinnitus, hæmoptyles, manuum pe-
 dumq̃ue moleſtiſſimæ convulſiones, maladi-
 tum frequentiffima, à ſudore & narium
 hæmorrhagiâ plerique levabantur, ut &
 medicamentorum bezaarticorum ac tho-
 racicorum ope, ac tum demum nobis hîc
 nata jam laudata Tinctura, Vino, venæ-
 ſectiōe & purgantibus hîc noxiis omni-
 bus nō excluſis, cum urgentis malignitatis
 major ſemper ſit habenda ratio.

CAPUT VIII.

ŪSUS IN MORBIS mal. citra febrem.

ATque hæc de malignitate ex humorum
 corruptione cum febre in corpore noſtro
 exortâ, ejusq̃ue curatione beneficio
 Scorzonæ potiffimùm peractâ. Ejusdem
 autem non minor eſt energia, virtus & ef-
 ficacia in quibusdam morbis citra febrem
 invadentibus, ſuo modo tamen & peculi-
 ari pravitate formidandis, epilepſiâ, ma-

niâ;

iâ, convulsione, uteri suffocatione &c. suffi-
 ciat hîc unicū hujus rei *specimen*, cujus gra-
 titatem adhuc dum horresco, malo autem
 d verbis Amplissimi nostri Præsidis, qui
 prior calamitatis hujus spectator adfuit, *Observa-*
 q; au- recensere: Barbara Nicolai *Schnetters* *tio.*
 n pe- ietoris filia 14. annos nata, mensesq; non-
 mala um experta, in ipso festo Circumcisionis
 atum Domini ineunte novilunio anni 1644.
 ut & cepit epilepsiâ laborare creberrimis pa-
 rtho- oxysmis indies recurrente, & extrema
 is hîc olum membra affligente, febris aberat,
 vena- præscripta antepileptica varia, aq. Lang.
 omni- um magist. perlar. corall. r. balsam. succ.
 itatis. ol. rutæ ad nares, intermittebat per 2.
 lies, postea mirior redibat, plerumque à
 rebrâ oscitatione incipiens, de fame sem-
 per conquerebatur; d. 11. & 12. Jan. (cir-
 a plenilunium) miræ in eâ conspicieban-
 ur convulsiones, multum discrepantes
 ab insultibus istis epilepticis: itidem tum
 præscripta antepileptica è cinnab. ðii
 ran, humano philosophicè calcinato, e-
 ectè conserv. fl. lavend. Theriacâ & lauda-
 no perlato, tinctura Dæ &c. Sed frustra,
 primò autem pars corporis superior ut *Convulsio:*
 pectus cum capite præter voluntatem in *nes mira*
 altum elevabatur aliquoties, dorso postea & *stupen-*
 lectum concutiens iteratis vicibus cum *de,*
 vali-

validissima concussione & jactatione, de
 inde ad inferiorem lecti partem se conj
 cit, pedes jactando versùs caput, **daß sie**
zwifach zusammen lag / capiti postea
 insistent, reliquo corpore extensa manet &
 rigida erecta; , **stehet usm Kopff** / tan
 dem supina jacenti genua ad faciem refle
 ctuntur, pedes verò ad nates, ut calcanei
 eas attingeret, **daß sie dreyfach zusamer**
lag. Pedes frigidi sunt, interdum celerri
 mè & creberrimè se circumvolvunt: Con
 vulsio quin etiam abdomen invadit: ven
 ter enim inferior cum tensione & rugiti
 elevatur, qui postea adscendit ad dia
 phragma & pectus, illud elevans, iterumq
 descendit: Paroxysmis & convulsionibus
 (similibus omnino circulatorum & fu
 nambulorum gesticulationibus) cessanti
 bus quiescit, de lassitudine conquerens &
 brevi redeuntem paroxysmum expectans
 aliàs de nullo dolore conqueritur, & no
 tu planè immunis est ab ejusmodi insul
 tibus, in paroxysmo nihil aut parum lo
 quitur, quamvis possit, audit & intelligi
 alloquentes, ratione nimirum constante
 meminitque eorum, quæ acta sunt. haec
 nus Dn. D. Bausch. Ad stupendum ho
 spectaculum morbi die 19. (pridie eni
 Cal. Jan. agrotare coeperat) quarto po
 plen

plenilunium in consueti paroxysmi initio
 accersitus & ego, observavi primò non nul-
 lam capitis antrorsum factam contractio-
 nem (*ἐμπροσθέν* Græci vocant) digito-
 rum tremorem, mox eorundem compres-
 sionem, ipsa paulùm manibus propriis
 sublevata, quater se projiciebat in supe-
 riorem spondæ partem, *aufwärts zum*
Haupten / ubi, ne læderetur, cervical op-
 positum erat, idque tanta cum violentia,
 ut tota domus tremere, postea repebat
 deorsum per lectum, *zum Süssen* / & pro-
 tentis pedibus ad posteriora reflexa subi-
 tò è lecto profilit gesticulatorum more
 neutiquam hallucinata, quem eadem ala-
 critate mox repetens pedes faciei circuli
 in modum applicabat, quo tempore in-
 crepata, ut tranquilla esset, se non posse
 respondit, ob insignes, quibus cruciaretur,
 dolores, qui nullo alio modo seda-
 rentur, nisi miris ejusmodi gestibus, &
 siubi vi ab adstantibus detinebatur, ene-
 cari se miserrimè clamitabat, resoluta ve-
 ro pedibus sursum elevatis, manibus ca-
 pitique fortiter innixa inversum homi-
 nem repræsentabat, *setzt einen Stütz-*
baum (Ital. capitombolo) idque sat diu,
 firmiterque, & in isto actu posteriorem in-
 dussi partem per interfemineum tractum

dentibus mordicùs apprehendebat, ut pudenda tegerentur, & adstantes parentes alique, qui magno sæpe numero rei novitate excitati advolârunt, non offenderentur: Mox iterum dorso incumbens, rotæ instar in gyrum aliquoties citissimèolvebatur in lecto, non secus ac si teres ac rotundum corpus ab opere automato, aut externo quodam movente circumagitur, quâ rotatione quater aut quinques repetitâ in faciem prorubeat, & crebris suspiriis editis profundè respirabat: Finito ita paroxysmo conquerebatur de omnium membrorum lassitudine. Principium morbi se præsentire dicebat, cum interiora omnia æstuarent & quasi ebullirent, procedere tum æstum istum ad exteriora, quæ deinde sensibiler convellerentur, & violentos istos motus suscitarent: Singula commemorabat, quæ in paroxysmo acta erant, admodum famelica erat, & obvia quæque pro pastu rapiebat, nonnunquam aphona facta cretâ in mensam scribebat, quæ fieri vellet, subsultabat sæpius per pavimentum eorum modo, qui choreas S. Viti ducunt, aut à Tarantulis demorfi sunt, mox ad colum pensumque reversa alacriter mûnia domestica obibat, nihil omnino mali suspica-

spicata; sed derepente & præter omnium expectationem iterum incalamitates istas abripitur. Sudor copiosè provocatus & Natura per *Specifica* à Marpurgensibus Medicis olim in convulsivo morbo cum delectu præscripta interna & externa convenienter roborata; rudimenta quidem mali nonnulla post apparuere, sed levia: neque enim in conjugio jam diu constituta, & aliquot liberorum mater istiusmodi mali quidpiam ampliùs perlentiscit. Ejusdem farinae ægrotantes hisce annis hîc vidimus plures, qui omnes eodem modò curati, ubi tamen loco antidoti Marpurgensis *pulvis antitoxicus*, *Mantuanus*, qui Scorzonera prægnans est, & *aquâ antispasticâ* D. Dravviti Prædici Lipsiensis solertissimi ab autore candidè communicatâ cum successu usus sum spinæ dorsi, partibusque singulariter affectis probè illitâ, quæ

℞. rad. angel, ireos illyr. ā ʒj. r. peucedani ʒj.

Herb. puleg. chamæpit. ā miiij.

Flor. primul. veris, chamomill. ā miiij.

hyper. mij. anthos, lavend. ā ms.

Rasur. l. sassafras, castorei ā ʒj. Baccar. lauri ʒs.

G 2

Hisce

Hisce superfunde spir. lumbric. qui ter
aut quater prius, novistamen semper &
viviis lumbricis additis, rectificatur, destil-
la denuò per cucurbitam. Confer Horst.
de morbo convuls. & laudatum Dravvi-
zium in tract. Germ. de scorbuto.

De diebus
Criticu.

In variolis
ab undeci-
mo decli-
natio in-
cipit, & in
tertiâ ple-
rump, se-
prima-
nam ex-
tenditur.
In mor-
billis autē
& tempus
ebulliti-
onis & e-
ruptionis
ob mate-
ria subti-
litatem
brevius,
ac septimo
fere dispa-
rent.

Obiter hîc notandum, de vi & effica-
cia dierum Criticorum multos multa dicere;
sed ex reliquis *quartum* in febribus conti-
nuis, & quartam periodum in intermit-
tentibus maximè observabilem esse, in idu-
m *ἡμέραν*. Hipp. 2. aph. 24. Id enim Na-
tura solenne, morbi modum moresque in quarto
prodere: sic variolæ, sic morbilli & petechiæ
quarto plerumq; prodeunt, quarto judi-
cantur peracuti, nec quartus est index
septimi, quod dicti aphorismi interpp. cum
Galeno autumant; sed *ἡμέραν* vel ex se-
ptem diebus, vel cujuslibet septimanæ
quartus (qualis ex mente Hipp. est etiam
undecimus & 17.) manifestis signis futu-
ram morbi historiam vel longam vel brevem de-
nuntiat: sic sanguinis stillæ in primo & se-
cundo, quarto (qui est * undecimus se-
quentis septimanæ) sunt funestæ, ut & fe-
bres ac vomitus capitis vulneribus quarto
supervenientes; Urinæ contra excretio in
quarto salutaris &c. Sic convulsiones quar-
to

* Hipp. 2. aphor. 3. & 6. aph. 50. & 2. Predict. f. 2.

to plerumque die redire solent, quod in morbo quoque convulsivo frequens, ut ex præcedenti casu patet. Quarto febris puerperarum, lactaria dicta, oritur; quarta septimanâ menses prodeunt; quarto mense embryo movetur; quarto trimestri naturaliter editur &c. Cujus quidem rei ratio, ut obscura; ita res ipsa in se vulgo quoque nota: Hinc celeberrimus Georgicorum Scriptor colonis suis id sedulò inculcat, Si, inquit,

*Luna ortu in quarto (namque is certissi- Virg. 1.
mus index) Georg. v.*

Pura nec obtusis per cœlum cornibus ibit, 432. Ter-

Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo, tia &

*Exactum ad mensem pluvia ventisque ca- quarta
rebunt. qualis, 10.*

Et quartâ Lunâ nati veteri proverbio infelices & convulsionibus obnoxii ferebantur, talis.

velut Hercules, à quo morbus sacer ipsi familiaris Herculeus dictus fuit; Lunam autem pro die sæpius accipi multis exemplis probat Rhodius in Notis ad Scribon. p. 41.

Confer Sennert. Instit. p. 767. Lev. Lemn.

1. de naturæ mirac. 8. Kecker m. phys. l. 2. c. 4. Scorzone-

In Epilepsiâ uterina maximopere extolli- re Usus in
tur Scorzonera ab Sennerto l. 4. prax. p. Epilepsiâ.

267. eò quòd non tam cerebrum, quàm uterum confortet, & diuturnas obstru-
ctiones reseret. Videatur etiam Taber-

nam. *Neuen Wasserschatz* / ubi Scorzonera usum in epilepsia, melancholia, mania aliisque affectibus passim commendat, præsertim p. 108. 139. 143. 377. 445. 454. &c.

*In S. Viti
saltu.*

Simili modo & *S. Viti saltu*, quem in priori casu attigimus, & ab esu radicum *hyoscyami subdulcium, tempore caritatis annonæ assumptarum, excitatum novimus, & *Tarantula venenum* eadem profligantur; sed hîc imprimis laudatur aqua *Vitalis Epiphan. Ferdinandi* expertissimè Scriptoris, quam ex ejus histor. gr. tradit Senn. l. 1. prax. p. m. 448. *Scorzonera* itidem nobilitatum.

*In Melan-
cholia.*

In melancholiâ per consensum præstans esse vinum, quod

Rec. rad. filicis, scorzon. ā ʒij. Cortic. hell. nigr. præparat. ʒj.

Scolopendr. Ceterach. melistr. ā mīj. flor. borrag. mīij.

* *Hyoscyamus* *παρακοπὴν τοῖς μεθύουσιν* *ἐποτρύνει ἐπιφύγει.* Insaniam ebriis similem infert. *Dioscor* Hospes quidam paganus cum Coniuge rad. hyosc. ab se lectas pro rad. petros. devorantes in inconditos clamores, vociferationes & percussiones mutuas abrepti sunt, à sopore tandem resipuerunt adhuc super stites.

Cus-

Cuscut. miiij. epithymi. ℥s. Fol. senæ
sal. ℥iiij.

Passul. minor. ℔iiij. Cort. citri. cinam.
ā ℥s.

Incisa indantur doliolo capienti men-
suras vj. Sumatur exinde primus haustus
in prandio. Huc pertinet quoq; *electuarium*
de Scorzonera Mynsichti supra traditum,
& *Claretum chalybeatum* ejusdem, quod
& Vini malvat. opt. ℔iiij. chalyb. c.
✠ tamar. præparat. ℥i.

rad. Scorzon. acidi ꝑri ā ℥s. Ga-
lang. minor.

Cass. lign. caryoph. ā. ℥j. M. & digere
per biduum.

Quin & extrinsecus prodest e. gr. ad pro- *In gangre-*
hibendum Sphacelum in febb. malignis. *na.*

℥. Lixivium forte, in quo scord. rad.
Scorzon. vincetox. ebullierint, lo-
cum affectum sc. eodem lixivio calidè
fovendo, Hartmann. in prax. p. 242.

Nec enim hic, ut in aliis inflammatio-
nibus repercutientia frig. profunt; sed
potiùs Spir. Vini (*δινος ἀπεζευμένος*) c. ca- *δινος ἀπε-*
storo, myrrha, ruta, & jum dictis calidis- *ζευμένος.*
sime imposita, sæpiusque repetita, nec
pars sphacelata statim amputanda, nisi in-
ternis probè sit prospectum, & gangrænæ
(quæ plerunque in adultis, ac ubi debilis

calor in artubus à malignitate jam oppri-
mitur) remittentis manifesta signa adfint :
Succumbente enim Naturâ frustranea est
omnium medicamentorum administra-
tio. v. supra.

CAPUT IX.

Παγένβασις.

*Digressio
de Serpen-
tibus.*

*Pedibus
timor ad-
didit alas.*

Sed quoniam vox *Scorzo*, *Corso*, *scurzo*
& *scorzone* olim (licet ex crasso errore)
generale *serpentis* nomen erat, quod ex
Gesneri tract. de serpent. in pluribus lo-
cis, præsertim vero pag. 1. alibique videre
est; ideo & in genere quædam hæc *Curio-
sitas* ergo adjicere visum est : Horremus
certè Naturâ omnes omne *serpentum* genus;
& novi ipse virum sat strenuum, militem.
que imperterritum, qui quoties fortè in
serpentem incidit, ilicò obmutescit, &
ex pavore quasi Panico ferè exanimatur,
adeò ut oculis clausis præcipiti quando-
que fuga periculum vitæ incurrat, *sive* id
fiat ex justo odio & ob maledictionem di-
vinam, quâ sapientissimus Conditor ini-
micitiam posuit inter hominem & ser-
pentem, seu antiquum illum *Draconem*
Satanam, qui sub serpentino schemate
protoplastas nostros cum omni posteri-
tate sua in extremas misérias conjecit.

Manet

— *Manet altamente repostum*

Gen. 3.

Exitiale scelus, tantique injuria lapsus:

Unde & Latinis proverbium natum: Ca-
ne pejus & angve odisse;

Sive ob venum illud & dirum virus
naturæ nostræ tam infestum & funestum,
cujus pestiferam noxam meritò fugimus
in serpentibus & percellimur, quoties tra-
gici illius casus & hujusce veneni memo-
ria in serpente fortè conspecto nobis
refricatur: quod præter experientiam du-
lum quoque prodidit summus Hippocr.
de humoribus: "Οφιο εξαίφνης ὀφθαλμοῖς χλω-
ρότηλα * ἐποίνσι i.e. *Serpens derепentè visus pal-*
orem inducit: adde & alia graviora ex-
inde dependentia mala. Anno 1641.
d. 13. Aprilis, dum Patavii studiorum
gratia commorarer, Mercator quidam
Tirolensis ex impulsu potissimum uxo-
ris suæ, perversæ Curiositatis Fœminæ,
Pharmacopolium Macopæum viperas spe-
standi causa ingreditur, eas autem tum
magno numero cistæ inclusos pro pa-
G 5 randis

* χλωρόν & viride & pallidum denotat: u-
trumque hic locum habet, utpote in metu per-
cussis; & tales quoque apparent, qui pulvere vi-
perino prophylactico crebrò utuntur. Tales quoq;
Virgines, quæ feбри amatoria laborant, quæ ideo
χλωρόν dicitur.

randis exinde trochiscis viperinis jussu magistratus ad consuetum Medicorum examen usque asservârat Dn. Macopi Pharmacopœi famigeratissimi successor Johannes Fabricius Colonienfis) quas cum tanta copia mirisque gyris sese erigentes & sibilantes, vel ut appositissimè Maro,

Tollentesque minas & sibila colla rumentes conspicaretur Mercurialis ille pullus, subito exanimatus concidit, & febrili horrore concutitur, ac licet in ipsa statim officina à Pharmacopœo & advolantibus præstantissimis istius loci Medicis præsentissimis quibusque & selectissimis remediis diu multumque summo curaretur studio, tandem tamen pro deplorato domum deportatus est, testaturque Barthol. Senior in Physicâ speciali c. de venen. pastoris cuidam ostio suo incubanti subito alterum latus paralyticum, & ejusdem lateris barbitium canum redditum esse, oblatens in internâ ostii parte exitiale serpentis genus. Potuit tamen hîc malignum ex viroso animali effluvium seu ἀπορροια; ibi autem corruptio humorum in causa fuisse, quia cæteris adstantibus & Duci uxori, nobisque ipsis aspectus iste nil quidquam damni attulit. Ingeniosè hanc rem pro more determinare videtur Libav. l. 1. ba

intrach. schol. ad cap. 17. si quis Rubetam
 oceam deformem diutius adspexerit,
 tanquam optimè sit coloratus, tamen
 pallidus & lenticulosus tanquam ictericus
 fititur, restituitur autem intuitu cha-
 ndri, inquit Porta l. 3. phytog. c. 4. & 6.
 ihi quidem sat proluxa contemplatio
 in libera, tum affixæ palo, atque etiam
 actatio nihil intulit incommodi: sed
 formidolosis, quique facilè animo moven-
 tur & passionibus obvi sunt, seu expositi
 eternis injuriis ob temeritatem Naturæ
 evenit magis. Puto autem non tantum
 colorum Spiritus vitari, dum cum ima-
 gine hauritur etiam nonnihil halituum
 venenosorum, maximè cum oculi appli-
 cantur oculis, & bufo contra tendit aciem
 irenter, sed & vapores noxios cum aëre
 inspirari: Obliteratâ postea attentione
 per aversionem mentis ad aliud objectum,
 spiritalis noxa facilè evanescit. An verò
 netus & formidolosa species pallorem
 exprimit? Animi motum humores revo-
 care ad cor in isto affectu constat; sed hoc
 facto cutis pallescit: Verisimile hoc fit
 constitutionis facilitate: nam cessante
 metu tanquam causâ mutati coloris, re-
 mit constitutio prior. Hæcenus Libav.
 Constat etiam, in peste maximum pericu-
 lum

lum imminere iis, qui maximè pavent: præsertim ubi fomes mali in corpore præsens est, qui ex subitaneo pavore agitated cor vitæ arcem facilè occupat: Nec enim sola hîc sufficit *audacia*, quâ freti potissimum Turcæ innumero quandoq; numero, (uno die, 1000. vel 1200. obiére Byzantii, teste Busbequio epist. 4. eoq; audacissimus ipse Medicus Quaqueib.) pestifero contagio conficiuntur; nec *fiducia* in pulvere prophylactico viperino quæsitâ, quod D. Zvelfferus d. l. innuit, quâ duo circumforanei nimium elati & à serpentib. demorsidere repente occubuisent, in viciniâ nostrâ, nisi aliis alexiteriis ipsis in tempore fuisset prospectum, ut testatur Excellentissimus *Schnitzerus* Archiater Bambergensis in cista Medicâ p. m. 83. & *Macop. junior* Pharmacopœus solertissimus in solenni viperar. pro Theriacâ præparatione, quâ in præsentia aliquot Medicorum. Illustrium Nobilissimorumque Studioforum coronâ caput & cauda viperis amputaretur, cum caput quoddam abscissum de tabula deicere veller, & morsu ejusdem tantillum in pollice læderetur, in febrim statim incidit, & licet à præsentibus Medicis præsentissimis remediis nonnihil levaretur, lentâ tamen tabe paulò

pòst in thermis Aponitanis expiravit.
 Confer quæ Phosphorus noster in addita-
 ment. Gammarol. p. 884. & 934. de hoc
 viperæ morfu habet. Insignis autem in ca-
 pite vivacitas, quod præ cæteris expertus
 est ille fœnifeca apud Matthiolum, qui
 cum inter demetendum falce sua viperam
 porrè disseccaret, & eam partem, cui ca-
 put annatum erat, pro mortua manu
 apprehenderet intrepidus, fera irritata
 apite vibrato digitum ejus momordit
 critter, quem, ut fieri solet, dum ori-
 demovet, sanguinem saniemque expres-
 surus, repentè mortuus est, & auda-
 cissimus quidam viperarum venator* ex
 agro Patavino, dum in sinu gestaret vipe-
 ram à se captam, lapsusque in via à re-
 enti pluvia dilato luto lubricâ eam pre-
 neret, in signi morfu circa pectus percus-
 us statim obiit. Sed plagam hanc non tam
 eræ virulentia, quàm ejusdem iracundia
 tribuere volunt cum Helmontio nonnulli,
 egantque ullam nocere posse viperam,
 nisi iracundia cestro percitam, quod ta-
 men vix fidem mereri videtur, cum sponte
 sua

* Capiuntur viperæ frequentes in monti-
 bus Euganeis, dum ardorem Solis fugientes, re-
 tentes salicum cortices in umbrosis locis insidi-
 è dispositos avidè ingrediuntur.

sua obvios & quandoque dormientes
 morſu appetant, quod Monardus aliiq[ue]
 obſervârunt, nec dentes iſti falcati, qu[od]
 tales, repentinæ necis cauſa ſunt, cûm
 dentur alii ſerpentes feræque majorib[us]
 dentibus minusque lethiteris inſtructi
 ſed quia ex ſubſtratâ veſiculâ venenati
 ex viroſo animali: hinc ejusdem punct[ur]æ
 ra longè pernicioſior, quàm reliquoru[m]
 ſerpentum: quin *mortua* quoque & excor
 atæ viperæ noxiæ perhibentur à Claudii
 de ingreſſu ad inf. p. 456. & Bald. An
 Abbatio tr. de viperâ p. 16. & nos ſeriò
 ipſum monuit ſolertiſſimus harum reru[m]
 indagator Joh. Veſlingius Prof. Patavini
 celeberrimus, hitoriâque memorabi
 confirmavit Agricola in obſ. in Poppiu[m]
 p. 1. p. 248. At quis in demortuis iracun
 diæ locus? Viperarum veneno tela olim
 illinebant barbari, quod ſupra è Curti
 quoque allegatum; ſed illud virus erat a
 animali dudum eneçto: Sic Galenus e
vini viperini uſu multos interiſſe ſcribit l.
 de cauſ. ſympt. c. 7. & lib. 3. de locis ca
 g. Proſuit id quidem elephantiacis, ſe
 ſingulari malignitate præditis. Idem l. 1.
 Simpl. c. 1. Proſuit id ipſum Anglicis Pa
 ſicompiis, quod Zvvelſſer. teſtatur d. l. ſe
 id fortè ſoli viperinæ carni eique præp[ar]at[ur]

ata infusum, quod Claudinus dicto loco
 recipit, & pulchrè describit Zvelfferus
 l. p. 215. Confer. Mercur. de ven. c. 20.
 go verò tam anceps remedium à paucis
 auctenus usurpatum non temerè exhibe-
 em, nec *pulchritudinem tanti emerem* aut
 mendam consulerem: Fateor equidem,
 multa remedia eaque nobilissima ex vipe-
 is confici; sed capite & caudâ truncatis,
 & vario modo præparatis, quod adducti
 auctores, præsertim Claudinus, & novis-
 sime Zvelfferus dd. ll. prolixè docent,
 aique ex nostris quidam serpentibus pa-
 ant, quod tamen Itali viperas suas tam
 anxie tantoque studio quærentes dudum
 improbârunt, ut ex Leonicensi aliisque
 manifestum est: quid quòd & viperæ in
 Germania reperiantur, quas in agro Gro-
 ïngensi venatus est Glandorp. Spec. Chi-
 urg. p. 246. hinc & Germanicum no-
 men invenêre *Brandsschlangen* / ex
 ardore & siti, quos morfu inferunt, & for-
 asse idem noxiorum serpentum genus re-
 eritur in Dietmarsia, de quibus paulò in-
 a; sed utinam illæ non nascerentur in
 Germania: non enim dolendum esset (lo-
 uor cum Leonicensi Italiæ suæ fata con-
 uerente) noseocarere serpente, quo et si
 aliquando ad hominum salutem uti pos-
 sumus,

sumus, sæpius tamen is suo veneno noxius est quam remedio salutaris. d. l. Et remedia ista quantumvis salutaria, sola tamen non sufficiunt; sed aliis præterea armis pugnandum adversus inimicum tam capitalem, citissimis scilicet ligaturis, scarificat. *cauterisationib.* (quod Monardus quoque inculcat) venenum cum sanguine cucurbitulis extrahendum aut pulli columbini aut gallin. podice. non ore exsugendum (quod quidem impune fecisse dicuntur Psylli olim & Marfi Circes progenies, si fides historicis tribuenda) vel si lubet, & membrum læsum sit ignobile, id statim amputandum; quod vinitor apud Galenum l. 3. de locis aff. c. 8. pollice ausus est: ulceri diu cum reliquis imponenda *theriaca* vel, si haberi potest, *succus scorzonera* ac intus omni alexitericorum ope luctant animæ succurrendum. Casum ab serpente demorfi, ejusque curationem vide apud D. Balch. Timæum in observ. p. 323 verbas cum minus laudat Borell. l. 1. obs. 33. Quin & *vipera* ipsa adversus se ipsam *antidotus* est præstantissima, ut infra dicetur cum pleraque *venena* sibi ipsis aliisque su generis venenis sint *venena*, *φάρμακα φαρμάκων φάρμακα*, & ubi *virus*, ibi virtus; ubi morbus, ibi & remedium; ubi mors, ibi & via

vira, sapientissimo Dei consilio, reperiamur: quod disertissime prosequitur Petrus in oration. de ven. & alex. conjunctione Nosol. alteri parti annexa. Videatur quoque Galen. l. de Theriac. ad Pison. c. 12. & 13.

Sic *therma* & *acidula*, quos morbos suscitant, eosdem & sanant: sic vomitus vomitu, diarrhoea, & dysenteria alvi profluvio quandoque curantur: imò morbus idem alteri morbus, & mors alteri vita & virtus est, saepeque ab inimico salus petenda, quâ in re multum est Plutarchus in singulari quodam & per celebri tractatu: Sic memini, qui ex brachii fracturâ ob sinistram osium repositionem ad ejusdem extensionem ineptus, cum denuo idem brachium frangeret & probè restitueretur, omnia postea munia sano similis dextertimè perageret. Sic Jason Phæreus clam gladio percussus perforato apostemate insanabili sanitati restitutus est, autore Val. Maximo l. 1. c. 8. Cic. l. 3. de Nat. D. c. 28. Cont. Donat. hist. med. mir. l. 6. c. 5. sic supra raucedinem ex morbillis obortam aufererebat ulcus in thorace natum. Sic mulier prope Ticinium in Italia Ischiatica. A. 1621. frustra tentatis remediis, cum postex impuro concubitu bubonem gallicum contraxisset.

traxisset, ad aperto bubone non solum exi-
vit virus gallicum; sed Ischiadis quoque
causa per idem foramen educa est & per-
fectè sanata. Joh. Bapt. Siconus Iatrosoph.
miscell tract. 24. p. 20. Sic anginam fune-
stem (κνίσηχνη) solvit tumor in collo ob-
ortus. Hipp. l. 6. aph. 37. & argentangi-
nam torques aurei. Sic acutam febrim icte-
rus in septimo superveniens: colicum do-
lorem paresis; lippitudinem & surditatem
alvus profusa, tormina tenesmus, in (ani-
am varix vel hæmorrhoids, singultum ster-
nutatio, diuturna profluvia vomitio, san-
guinis vomitum in foeminis profusi men-
ses commodè excipiunt, quæ ex Divino
Hipp. longa serie enarrat Lommius in ob-
serv. med. p. 251. Videatur etiam Steph.
Roder. à Castro in elegantiss. libello. quæ
ex quibus &c. & Sennertus l. 6. prax. p. 253.
Profuit igitur & vinum viperinum in le-
prâ ob antipathiam, quam vipera ad de-

Mirum, bellandum hunc morbum secum habet,
duo venena ut Gal. d. l. & ex eo Zac. Lusit. l. 2. hist.
in homine med. P. P. p. 663. loquuntur.

commori. Nam cum fata volunt, bina venena juvant.

ut homo sit Eadem de causa lapidis bezaar bezaardi-

superstes. eorumque quâ talium frustraneam esse au-

tumant, imò nocivam exhibitionem in
iis, ubi nullæ malignitatis aut veneni ap-
pareant

pareant vestigia, cum tantæ ea sint ac deprehendantur generositatis, ut non nisi præsentem inimico vires suas exserant, militiamque avertentur omnem, ubi nulla pugna, nulla victoria, nulla gloria, ut eleganter hæc de re differit Hier. Petrinus tract. de alexiteriis: Imò in paulò majori dosi exhibita extremam virium jacturam lethumque ipsum inferre, à Medicis fide dignis observatum est, id quod de cardu- sis propriè dictis dici nequit: majori enim & minori dosi exhibita nil nisi juvare possunt, & roborare, nisi præter rationem & à quibusdam data sunt, seu vinum, piper, crocus, lac & alia immodicè sumpta sanitatem destruant: & simplex frigida ab æstuante messiore copiosè hausta lethalis fuit. Scal. exerc. 39. dist. 2. Ab eadem enormissimus sanguinis vomitus cum gravissimis tym- ptomatibus exortus est cuidam civi nostro, cum tempore messis æstuans à labore frigidam affatim hauriret, grumi sanguinis denique copiosè per alvum egesti, convul- sit. Acetarium ex bellide minore hic præ- stans est. Minder. in med. milit.

Sunt autem duo alexiteriorum genera, unum vulgatius & tritius eorum, quæ præter vim alexipharmacam aliis quoque morbis & affectibus prosunt. Sic Theria-

De Alexi-
teriis.

Theriacal

infans

exhibita

lethalis

Hochstett.

observ.

prior. dec.

3. casu 6.

p. 236.

Omni re-

plexio ma-

la, panis

autem pes-

sim.

ca viperarum quidem veneno specificè
 opponitur, (rectius tamen Scorzonera, ut
 suprâ dictû, & allato experimento Senner-
 tus confirmat l. 6. Prax. p. 253.) efficax au-
 tem insuper est contra aconitum, can- ha-
 rides, rubetas, canis rab. morsum & o-
 mnes morbos malignos & contagiosos ac
 qf. Panacea: Imperator Antoninus Philo-
 sophus dictus, referente Dione, modico
 cibo noctu utebatur: nihil enim capiebat
 interdiu, præter medicamentum, quod
 theriacam appellant, quod pharmacum
 non tam sumebat timoris causâ, *περὸν λεί-
 ξας ἐν νύκτι*, quàm quod erat infirmo stoma-
 cho & pectore. lib. 5. hist. Rom. p. 180. *Alte-
 rum* inusitatus & periculosus eorum, quæ
 præter vim alexiteriam nihil in se habent,
 quo jivent, & quorum natura est, homi-
 nem occidere, nisi invenorint id, cum quo
 luctentur, quomodo aconitum scorpio-
 num & viperarum ictibus mederi dicitur,
 Burs. in concert. epist. de febr. petech.
 Sed cum rara hæc arti non sint curæ, meri-
 to laudamus illam vulgò receptam alexi-
 pharmacorum divisionem in *generalia* &
specialia factam, quorum quædam postpo-
 sitis illis *ὡς ἐν συνόψει* suis quælibet vene-
 nis opposita, & pugilum more in triplex
 certamen seu *συναμαχίαν* commissâ hîc
 profec-

profec-
 borm
 iur.
 eorum
 edito.

Ar-
 min
 seu Ri
 sanda
 virtus
 pini
 crysta
 sumtu
 Ant
 tuorum
 vomit
 terra
 vino.

Ex
 An
 guedo

*
 murib
 dem de
 ptoma

proferentur, reliqua ex Sennerto Schönbornio & Macasii promptuario peti possunt, nec non Joh. Prævotio de Venenis eorumque alexipharmac. Patav. 1646. edito.

Prodit è regno minerali.

Arsenicum* album crystallinum, quod omnium perniciosissimum, ab hoc Realgar seu Risagallum, hinc auripigmentum, & sandaracha denique Græcorum: Horum virtus & vires infringunt, antid. ol. è nucleis pini decoct. orizā, alth. lini ol. amygd. d. crystall. min. bezoar. lac bubulum copiosè sumtum, 2. 2. 2. 2. Hipp.

Antimonium crudum, quo pessimè abutuntur nonnulli impostores pro ciendo vomitu. Ejus antidotus est, bolus armena, lactis usu terra sigillata Sil. cum ol. caryophyll. & alexiterio vino. butyr. rec. c. ruta. confer Senn. de lactis usu alexiterio l. 6. prax. p. 257.

Æs ustum, squama, flos æris, ærugo.

Antid. Succus acori, ejusque radix, pinguedo ovilla cum jusculo.

H 3

Ar.

* *Arsenicum cum butyro* pro gliribus & muribus paratum, ad bihorium servatum, tandem Merc. Vita usu vomitu rejectum, nil symptomatum post se reliquit. D. Volkm.

Argentum vivum sublimatum. $\frac{1}{2}$ lb.

Amygd. Cryſtallus min. c. ol. amygd. d.
ol. $\frac{1}{2}$ lb. Θ abſinth. coſtus. Siſarum.
Sem. petroſel. aurum. Zac. pr. adm.
l. 3. obl. 85.

Mercurii vi nocivâ malè affectos $\frac{1}{2}$ dia-
phoret. uſu reſtitui. Volck. MS.

Calx recens illita (quin & in pice comeſta.
Tlm. obſ.) ejusque flos, gypſum &
ſimilia. v. infra.

A. Cinis ſarmentorum, lixivium è ci-
nere quercus. Θ abſinthii.

Ferrugo & ferri ſcoria, $\frac{1}{2}$ lb. $\frac{1}{2}$ lb. ſtercus ſeu re-
crementum.

A. Magnes c. herb. $\frac{1}{2}$ lb. in pil.
redact.

Plumbum, ceruſſa & affinia.

A. Granacidon excort. trita & cum vi-
no dulci exhibita. Perſicorum nu-
clei.

Huic claſſi adjiciunt quidam lapidem *A-*
damantis, de quo videatur Senn. in para-
lip. p. 130. & lap. *Lazuli*, eamque ob cau-
ſam nobiliſſimam confeſt. *alhermes* repu-
diant, quod fecit Dodonæus in praxip.
359. ejusque Scholiaſtes. p. 210. ibid. ad-
jecta ſimul hitoriâ cujuſdam à crebriori
confeſtionis uſu penitùs interempto; è
quo mortuo effluxerit ſanguis multus,
putri-

putridus. &c. Sed ut *purgantia* ferè omnia;
ita *fossilia* pleraque, præsertim cruda, Na-
turæ nostræ quodammodo inimica sunt;
at dextrè præparata malignitatem istam
exuunt, & ex venenatis antidoti fiunt &
bezaardica quandoq; saluberrima: quod
vel in lap. Lazuli apparet, qui legitime
præparatus vel millies profuit; & confe-
ctionem alkermes ad 3j. innoxie cum vi-
no propinatam esse convivis ad ebrieta-
tem usque Monspeli vidit supra laudatus
D. Joh. Steph. Strobelberg. in Notis ad
febrilia Burseri. Idem judicium esto de
Bio, Fio &c. non præparatis. Præclare
Sennert. In sequestrandis istis hetero-
geneis & noxiis felicissima est *Chymia*, ut
Medici nomen hodiè vix sustinere posse
videatur, qui Chymia omninò ho spes
est & ignarus. de cons. & diss. c. 13. Con-
fer Rolfincc. de Chymia. p. 1.

Ex regno vegetabili.

Aconicum s. napellus, cujus radix exteris
partib. virosior est.

Ant. Aristol. longa. ruta. terra Lemn.
vino abrot. Anthora muscæ napello
in monte Baldo circumvolitantes
Cam. herbar.

Cicuta major & minor, quæ petroselini vi-

tium à splendore foliorum *Gletsß* dicta.
 & similitudine ejusdem Cocis facile im-
 ponit. Barchol. 4. an. hist. 46. Simon.
 Pauli de febr. malign. pag. 9.

A. Gentiana. sem. rutæ urtic. lauri fol.
 castoreum. Vinum absinthites. v. Hier.
 Picram.

Corona imperialis rad. ejusdem noxæ est.
 v. infra.

Colocynthis Eliazor^{is} mors in olla ex Sacris.
 A Sardus lapis. Terra Lemn. Theriaca.
 Pollen, authoritace sacrar. literarum:
 eo enim & vis malefica & acrimonia ob-
 tunduntur.

Colchicum Medæ ignis Nic. in Colchide
 frequens.

A. Dictamnus Polygoni succus. Serpil-
 lum.

Botanicam Coriandrum viride, *κοριανδρον* à gravi odore.
 quoque hoc (quo tamen Ægyptium carere, men-
 nomine in- sisque crebro imponi scribit Prosp. Alp.
 famat. de Plant. Ægypt. p. 42.)

Barchol. A. Rad. vincetox. spec. diamb. dia-
 c. 3. an. moschæ.

hist. 97. Esula cruda, qua quidā in oris & labiorum
 exulcerationis lapsi sunt. Gabelc.

A. Theriaca Andr. c. card. bened. de-
 coct. dipt. alb. Myva cidon.

Euphorbium & Elaterium.

A. Sem.

A. sem. cypri ex vino. card. bened. pingvia. v. Timæi casus.

angi, boleti, tubera, quæ odore quoque virolo enecare vult. Rhod. in Scrib.

A. Allium, absinth. sinapi & Θ cum oxym, vinum generosum cum. pipere. mel liuctum. Timæi cas.

Helleborus niger & albus, è cuius usu cuidam mors. Gabelc. cent. 2. convulsio. Hipp. 3. aph. 10.

A. Flos nymph. alb. absinth. malum cydon. Camerar. hort. p. 72.

Hyoscyamus, præsertim niger, cuius rad. ob dulcedinem palato arrident.

A. Pistac. nasturt. castor. rura. allium vin. absinth. mostarda. lac asinin. caprill. potum.

Mandragora * rad. nocentior, hyoscyamoque affinis.

A. Raphanus domest. c. Θ e com. Coriand. sem. præparat. Castoreum.

Mezereon c. laureola, de quibus & supra.

A. S. ordium, terra Lemnia, decoct. origani

H s

Nux

* Succus mandragora vim hellebori parantem; semen vero & rad. in sistendo quocunque fluxu faevitatem opii vel hyoscyami sopientem obtinet. Mart. Comm. in Hipp. p. 27.

Nux vomica (quæ tamen innoxia pronuntiatur ad Senn. Paral. 168.)

A. citri cortex & succus. rob. Cydon. Zedoaria.

Metella (cui rectius prioris infamia debetur.)

A. Bucyrum. & jam dicta Citri cort. succusque.

Opium, præsertim nigricans, quod deterrium.

A. Asa foetida. Castoreum. sem. rutæ. Origanum succus artemis. Acetum.

Ricinus, cataputia, cujus sem. maculosum & ricino Indico seu Granadillis (quæ itidem plurimis funesta) ferè simile.

A. Hypericum. cheriaca.

Scammonium præsertim. recens.

A. Cancri marini & locustæ s. squillæ pisces, Amygd. amar. A.

Solanum furiosum, Belladonna, quo quidem Westphali & Diemarsii pro sedandis doloribus arthriticis vagis utuntur, sed satis cum periculo. Videatur Thalys in Hærcyn.

A. vin. absinthites. Cancr. V. Phosphor. Gammarol, p. 728.

Umbra taxi, juglandis arb. rhododaphnes.

A. Juniperi suffumigium & lixivium de beton. agni casti semen. majorana. lavendula. de taxo vide nostram Hier. Pic.

Malè

Malè Virgilius: Juniperi gravis umbra, Ecl. 10.

iam nec præbet, quia humilis terraque
 opior, nobis & horrida, nec fruticis au-
 spirat noxiam, imò serpentibus omni-
 bus cæterisque venenis adversam: * quod
 perientia etiam Plebeos docuit, qui rob-
 niperi pro panacea utuntur in omnibus
 orbis malignis. Videatur Michael Papst
 Junipereto & medulla destillat. Con-
 di. Et licet subtilitatum Magister Exerc.
 o. Dioscoridi subscribere velit; attamen
 atthiolus mendum in textu jam olim
 otavit. & Clariss. Rhodius Not. in Scrib.
 275: gravissimum illud sphalma detegit
 Græco Diosc. textu ab interpretib. per-
 nctoriè; admissum: Dioscoridis n. verba
 τὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῷ ξύλῳ πόνει ἀνὰ σίπρι, affir-
 mative reddiderunt, scobs ligni devorata
 terimit, cum vox πόνει negativè sit in-
 telligenda: ramenta ligni nequaquam in-
 rimunt, ex iis enim oleum confit multi-
 us, & vel ipse ramentor. odor tepido Δ
 citatus, quem non afficit & reficit? Imò
 scula nostris exinde parantur, ex quibus
 noxiè vina bibunt, aliaque. Mallem ergo
 lege-

* Hinc Gr. λέκευδος δicitur ἀπὸ τὸ τὴν ἀρὰν
 δειν, quod ejus odorem reptilia fugiant,
 submannus in notis ad Virgil. multum in hac
 theoris sententia desudat; sed frustra.

legere: Juglandis gravis umbra. Videatur
etiam Claudinus de ingress. in appen
p. 1.

Sambuci quoque umbram malignitatis
arguunt nonnulli; sed non desunt, qui
epilepticos post primum paroxysmum
sub sambuco dormientes à malo isto c
mnimodè libaratos esse sanctè asseverent
ut mirer Clariss. Blochvizio nullam
hujus rei mentionem fecisse in elegant
fina *Sambuci* anatomia. *Luna* forsan radi
simile quid tribuendum: Studiosum eni
quendam exinde epilepticum, & D. Med
cinæ paralyticum factum esse memini:

*Ex animalium viroforum censu
perhibentur.*

Serpentes à condito Mundo nocivum
homini genus, utpote

Aspis, cui se Cleopatra Ægypti Regi
ne augustum Augusti Imperatoris trium
phum augustiorem sua præsentia redd
ret, quod infinitis mortibus acerbius d
cebat, ut Dio loquitur, vivam interime
dam dedit, frustrata quoque Psyllorum
operâ opeque omni.

Ant. Fol. thaps. barb. vel caryophy
ex acet. Scorzon. succus. extr. rad. ang
rut. scabios.

Aspera, de qua supra. Videatur Zach. consult. 33.

A. Costus c. vino absinth. Coagulum leporis, porrum. ☐ humana. Zaccut. 3. Pr. obs. 90.

Coronera, trochis. viper. ☉ essent. &c. Externè ol. Scorp. vipera trita.

Asiliscus, de quo infra quæst. 14.

A. Castoreum cum vino. V. etiam infra.

Araneus potus (qui tamen innoxie, quandoque rejicitur.)

A. Theriaca. verbenæ. vincetox. jusdem puncturæ. *A. Endivia* porta cum superposita melissa. Card. bened. Ruta.

Bafones, Rubetæ, quorum bezoar est, teste Ranchin. c. 21. Caro vulpis assata, axungia Norwegica. Simon Paulli de febr. mal. p. 33.

Crabronum, vesparum & apum idus,

A. Exemtis aculeis ferrum frigide imposit. terra rec. imposita. malva, plantago minor contusa, apes. vespæ, crabr. contus. imposit.

Canis rabidi morsus, (lupi, vulpis.)

A. Cynorrhodi radix. gentiana, melissa, oxalis, beton. Arist. cent. min. pimpin. canceror. fluviatil. cinis. Vid. Gamarol. Phosphori nostri p. 638 & 724. canis rabidi-

Araneos in liquore

frigido

non obesse

vult Sal-

murh. cent.

2. obs. 22.

vide Bar-

thol. 4. an.

hist. 59.

rabidi ebar tostum & comestum, (ep
canis rabidi canibus jam demorsis p
antidoto exhibetur a venatoribus,) Sc
rabzi vulgares pingves. Meien&f
Weickhardus de venen. Externè can
rabidi pili impositi, scorzonera, lco
dil succus infusus.

Cansbarides assumpta: de quibus videat
Barthol. cent, 3. an. p. 38.

A. Halicacabi semen. Prisanæ cremo
semen cucum. ex lacte chalybeato
puleg. butyrum rec. ol. amygd. d.

Cerebrum cari & urfi. *A. Terra Lemnia.* Mc
schus. Valeriana.

Mirudo intra corpus admissa.

A. Cataplasma ex agrimonia. Θ quiv
quovis modo appl.

Torpedo viva parva molis (carpionis fere
at magnæ virtutis piscis ad Insular
Mauritii ex Oriente redeuntibu
cum primis molestus. Olear. in ap
pend. itin. Pers.

A. Theriaca cum vino absinth.

Lacerta maculata. Stellio.

*A. Cataplasma è decoct. rut. allii. gen
tian. Theriaca.*

Rubeta: vide bufonem supra.

*A. Theriaca cum decoct. rutæ lapis bu
fonius.*

Alex

Ripp. Θ n.

defendit à
puerredine,

et anima-
lium vene-

mosorum
morsibus

valenter
succurrit.

Lem. l. 3.

de occ. Na-

tura. c. 9.

Scorpius, ejusque i&us.

A. Scorpius contusus, ejusq; ol. impo- 27. Scor-
sita. abrot. potum. semen citri, bacc. pius sibi
lauri. mumia assumpta. decoct. rutæ ipse pul-
impos. Tabacum ejusque fumus, ex cherrimū
perimento Clariss. Rhodii in Scrib. medica-
canceri triti, Sachl. Gammarol. p. 727. mentum

Tarantula (aranei genus in Campania æ- est Tarant-
stuantæ cœlo ut plurimum pestile.) toled. Pu-

A. Melanthium & saltatio Musica ad las- glia à Ta-
situdinem usque, Tarantula imposi- rento Apu-
ta, Olear. Itin. Persl. p. 376. lia vel Ca-

Tarantulaam si spectes, futilem & sine noxa labria ma-
putabis, & sane reliquo anni tempo- ritimaci-
re minimè perniciofa aut exitialis, vitate, dis-
vix aliquid nervorum aut virium ad cta, ubi
nocendum habet: At cum Apuliz frequens.

— rapidus sitientes Syrius agros

Torret, tum maximè seu afflatu noxio,
u æstu accensa morsu violento pestife-
m pernicipem affert. Alex. ab Alex. dieb.
en. p. 81. a. Huic pesti & tanto malo
pergit idem) quantum provideri huma-
a diligentia potuit, unum hoc salubri re-
edio esse compertum est, si protinus ti-
cen aut citharista varios concinat mo-
os. (Hinc quavis in Apulia pagus, quod-
per tugurium suos alie Musicos, suos
tharædos:)

Vidi

Vidi, inquit dictus autor, dum per loca ista situ squalida & ardore Solis ferveret cum aliquot comitibus iter faceret undique oppida & vicos alia tympani nonnulla fistulis, pleraque tibicine cum consonantia audisse: Tanta enim magnitudo vis est, ut nisi subito remedio succurratur, aut *stupor exitialis* primò, deinde cetera *nex* sublequatur: aut si qui fortè vitæ damnum evaserint, velut ab alienari mente & *semivivi*, continuo *stupore* & hebetate sensu oculorum auxiliumque affici, vitam miserabilem agerrimè ducant. ibidem Quæ fusius docent Olear. d. l. Epist. h. Ferri supra allegatus, & omnium novissimè nervosissimè Athan. Kircherus lib. de magnete. 3. part. 8. c. 2. p. 755. usque 77

Mirum profectò, ab uno eodemque veniente ac tam diversa symptomata oriri, silum & ploratum, somnum & vigilias, metum & ferociam, vomitus & sudores: *Mirum* solo sono Musico & saltu mitigari omnia quod quidem aliis quoque melancholicis commune, sed id *stupendum*, talilabe affectos, inaug: scence f. n. (iterum loquens cū Alex.) quasi perculsis animis & confirmatis exaltabundos maximo nitu atque impetu in saltus gestusque nec indecore neque à pullu citharæ dissonos erumpere

ta ut etiam rudes & ignavi docti in ludo
 videantur, Als wären sie auf der Tanz-
 schul abgerichtet worden. Ideoque &
 ἵκ το δέλοι Hippocraticum veneramus,
 nec omnia primis aut manifestis qualita-
 tibus circumscribi posse putamus. *Novum*
 utem planè & *inauditum*, sanguinem in-
 tectorum per cucurbitulas extractum tin-
 gere, quod observavit Panarol. pentec. 5.
 observ. 44. Videatur Bartholin. 6. an. hist.

5.

Sed hæc breviter de quibusdam vene-
 is ita delibare visum est. Quibus coronis
 is ergò addo 1. In *veneno extrinsecus* ab a-
 imalis morsu vel ictu communicato (o-
 nem autem feræ morsum virulentum
 esse testatur Celsus S. 27.) semper prodesse
 arnem animalis plagæ suæ admotam,
 i cuius defectu attrahentia (inter quæ &
 anis calidus recensetur. Zvvelff. app. in
 harm. Aug. p. 25.) vel cucurbitulæ im-
 onendæ; scorpium ejusque oleum suæ
 lagæ remedium esse, & mor sui canis ra-
 idi ejusdem pilos, jam dictum; sic quo-
 ue viperæ caput contusum mor suiq; im-
 ositum: Aug. Abb. d. l. p. 2. Frater Germa-
 us Samuel Fehr Chirurgus in Dietmarsia
 onfirmat, si recenti terrâ eo in loco, ubi ab
 rpente læsus sit quispiâ, pars affecta ita-

obruatur, omnem noxam inde extrahi, additque, compunctum quendam alio in loco terrâ rec. sed frustra obrutum, à se post 2. horas exemptum, impositâ vulnere in calcaneo exhibitâque intus theriacâ cum pulv. antitoxico, ipsi verò pedi, qui intra breve istud tempus totus gangrænosus redditus erat, rec. pane cum aliis attrahentibus, brevi restitutum.

2. In assumpto veneno potentissimam ferre opem vomitoria statim exhibita, subsequente usu alexiteriorum, si fieri possit, specificorum; sin minus, communium. Eo modo tantisper respiravit Petrus Lotichius Poetarum prioris seculi lepidissimus, Medicinæ Professor in illustri Myrtilito haut inglorius. Vide ipsius vitam.

3. Unâ cum occultis & manifestæ venenatorum qualitates curiosè attendendæ veniunt. Sunt enim quæ simul inflammant, ut cantharides, chamælea, euphorbium, iæus apum & vesparum, & si quis succum cucumeris asinini pro conficiendo elaterio è fructib. colligit, facies ei intumescit à vapore, etiamsi succo non tangatur. Sic à

Plinius Thapsia manus, facies & pudenda intumescunt, teste Scal. & Bodæo à Stapel. *ideò legentes faciem* Comm. in Theophr. 1042. Idem Pharmacopœor. pueris evenisse memini, dum esu-
cerato illi-
nere jubet. lam

lām officinalem imprudentius legerent,
 purgarent, manibusq; faciem fortè frica-
 rent: Eodē modo ab ignota quadam herbā
 læsi sunt multi Batavi an. 1624, insula qua-
 dam Capitis viridis Vincentio dicta, dum
 Brasiliam infestare vellent, ut testatur Dn.
 Altenburg Coburgensis. in suo Itinera-
 rio. Idem malum expertus est Bellonius
 cum sociis à tactu. rad. *Chamel. nigri*. in obs.
 pag. 32, *Quædam suffocant*, ut colchicum,
 fungi, qui tamen Italis ob Cœli clementi-
 am minus noxii, ut Gal. testatur, imò opti-
 mum cibi genus esse dicuntur à Plinio, i. e.
 palato non ingratum, rectius autem à Sene-
 ca *voluptuarium venenum*, quòd plerumque
 noceant etiam pipere & opipare præpara-
 ti: unde à Nerone Deorum cibus quoque
 dicti sunt, quòd delectabili fungorum usu
 veneno addito Claudium patrem ab A-
 grippina matre interemptum noverat, cu-
 jus ἀποδέωσιν ideo festivissimus Seneca
 ἀποκολοκύνδωσιν nominavit, quòd boleto s.
 cucurbita, quam Græci κολοκύθην nuncu-
 pant, ad cœlum fuisset sublatus: Quo ipso
 insipido cibi genere appositè notata est
 Claudii socordia & fatuitas, non à colo-
 cynthide, elateriorum medicaminum po-
 tentissimo, & ideo quoque inter venena
 supra relato, quod voluit Junius Bata-

vor. gloria, ut hæc accuratissimè explicat
Heinsius in dissert. super dictum Senecæ li-
bellum. De qua re Cæsar Claudius apud
Poëtam quiritatur.

*Cantator
funeris
ipse sui.*

Boleri lethi causa suere mei

*Erodunt nonnulla, ærugo, calx è pariete
recens incrustato fortè in patinam dela-
psa familiam quandam miserè afflixit, ut
observavit Tulpus l. 3. hist. 31. Confer Ca-
mer. l. 1. hor. subsec. c. 52. p. 233. Adstrictione
lethalia sunt gypsum, belladonna &c. illo farinæ
admixto Conradi III. Imperatoris exerci-
tum penè deletum refert Sabell. Ennead. 9.
l. 4. Hæc Duncanus Scotorum Rex misso
sub deditiois specie in hostium castra vino
ita intecto & corrupto, Suenonem Danorū
Regem penitus attrivit. Buchan. de reb.
Scot. Imò tantillum radicis cum vino por-
rectum faucium nervulis stuporem inducit
tantum, ut quamvis famelici nihil cibi po-
tusque ingerere possint, inventum Fran-
cisci Calceolarij Veronensis, centum bo-
um mactatione dignum habitum ab aulicis
qui ejusmodi *περπομα* museis suis quando-
que parant, & ubi joco satisfactum, aut ni-
mia dosi peccatum est, haustu vini absin-
thitis vel aceto aut theriacà cum succo ru-
tæ superioris gutturis vias iterum laxant.
Confer. Senn. l. 6, pag. 250. & VVeickardum
d. l.*

4. Venenorum quædam certis speciebus ac Confer
earum individuis sunt lethalia : Sic amygdalæ amaræ vulpes & anseres : sambuci bac- quest. 1.
cæ gallinas, Doronicum recens canes, nux mantissa.
vomica & feles & canes muresque interfici-
cit : Sic nobis

- - - *Veratrum est acre venenum,*

At capris adipēs & coturnicibus auget.

Imo pane, communissimo illo atq; optimo animantium pabulo, accipitres enecari scribit Barthol. cent. an. 4. hist. 16. & morsus canum non rabidorum panem recens devorantium vitulis inflicti virulenti habentur, quod laniones nostri studiosè cavent.

5. Quædam certis membris sunt infesta, ut cantharides vesicæ etiam extus admotæ, quod præter alios observavit Rhodius in matronâ quadam Patavina, cui ab earum applicatione Urina illico substitit, omisiss verò in alio cerato cantharidibus, cessavit vitium. Not. in Scrib. pag. 277. Simile quid supra notavimus. Lepus marinus pulmonibus chamælea & argentum vivum faucibus, cicuta, flos Africanus, & florum illa Regina coronas Imperialis capiti vim inferunt : hujus enim radicem seu bulbum concisum in patella ex oleo & ☉ curiosius frictum dum

Nobilis cujusdam Germani minister Pata-
vii absumfisset, similibus cicuta malis cor-
reptus vix potentissimis auxiliis pristinae
sanitati restitui potuit Rhod. ibid. p. 266.
Cum grano igitur salis accipiendum est
illud antiquorum de bulbis consilium;
οὐδέν οὐδ' ὅσῃ βολβὸς αὖ μὴ νεῦρε' ἔχεις;
nec enim omnes *bulbi* imbellibus bellatori-
bus proficui sunt: sed ii tantum, qui au-
multum nutriunt, ut napi, sisara, poma Ba-
taras s. helenium tuberosum: vel Spiritu
implent, aut acrimoniâ titillant, ut orchi-
des, cēpæ, quas ideo salaces vocavit Martia-
lis l. 3. epigram. Sed hæc obiter. Quædam je-
cori inimica sunt, ut planta illa quæ specifica-
vi * sanguinem exacuabat, de qua Gal. l. de
purg. fac. c. 4. Quædam vasis genitalibus no-
cent, ut venenum illud, quod Francisc.
Sfortiam primò sterilem, deinde exanguem
planè & exanimatum reddidit: Card. l. 3.
de venenis. Sic dysenteria intestina, phthi-
sis pulmones, lues quæ jecur potissimum
inficiunt, & sic de cæteris: malumus enim
hic Curiositatis potius leges sequi &
in

* Hanc plantam sanguisugam ejusque vir-
tutem hæmagogam hodiè quoque notam, & cum
successu in morbis usurpatam, gratis simamque
Vene sectionem cum eadem celebrandam docet Bo-
Borell. 4. observ. 91.

in pleraque digitum saltem intendere,
cum plurima passim dentur venenor. ge-
nera tam naturalia, quàm artificialia; sed
que nobis Septentrionalibus vix cogni-
ta sunt, nec *Candor Germanus propius admit-*
xit, ideoque ea ad Mauros & Nigritanos
ablegamus & peregrinantium providen-
tiæ committimus: Caput viride, notissi-
mum Africæ promontorium tam refer-
tum nunciant venenatis stirpibus, ut plu-
rimi amœnitate loci deliniti ex earum esu
statim occiderint, quod testantur historiæ
Indicæ. Eodem nomine & Ponti regio o-
lim infamis erat, hinc virosa à Virgil, di-
citur Georg. 1. Et Ecloga 8. ait:

— *Hæc Ponto mihi lecta venena.*

Nec de Ægypto solum, sed & de Hispania,
Italia, Gallia aliisque locis verè dici po-
test illud Homericum:

Πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ.
Multa ibi nascuntur bona germina, tristia
multa.

Fugiendæ igitur sunt istæ Sirenes, & ob *Præserva-*
turatis auribus clausisque oculis prætere- *tio.*
unda infamia ista promontoria, & post se-
rias ad DEUM ter O. M. quotidie suas pre-
ces, quod civilis prudentia jubet, domi fo-
risque peragendum sedulò: Cardanus
15. hanc in rem regulas seu leges con-

didit, quas Sennertus quoque recitat l. 6. prax. p. 247. *Vasa* scilicet omnia munda sunt. (Ex δ ij certè in culina fixati floribus ollæ inhærentibus jusculum ab imprudenti coqua paratum sex personis calamitosum fuisse, memini.) potus ex vitris potius, quàm scyphis & metallicis bibendus, *homines* eo nomine infames in consortium non admittendi, id quod Magnatum prægustatoribus & pincernis sub pœnâ capitis injungitur. Decantatissimus Lotichius cum Bonniæ ipsi ferculum de philtro suspectum offerretur, in cane periculum fecit; tu fac similiter, si vivere, si valere velis. Dantur & vasa, quæ venena bulliendo prodere dicuntur, ut *porcellana*, & quæ ex lapide serpentino conficiuntur, fugienda cubicula recenti calce incrustata, aut malignis vaporibus oppleta, & *loca* cæno cœloque graviora, aut venenatis animantibus horrida. Quem in finem & annulû Academiæ Naturæ-Curiosorum symboliû duo ambiunt serpentes, ut sint hieroglyphicum prudentiæ & perspicacitatis argumentum, de quo Nobiliss. noster Phosphorus in Ampelographiæ præloquio pulchrè disserit. Quod ipsum Pharmacopolis quoq; *nostris dictum esto, quorum imprudenti-
tiâne*

Ovve-
nus.

Ut nulli
nocuisse
velis, imi-

tare co-
lumbam:

Serpen-
tem ut pos-
sit nemo
nocere tibi.

tiāne dicam, an inscitiā commisso, *errores*
 passim perstringit Langius in epist. & qui
 ex professo hæc agunt Rod. à Castro, &
 Ludovicus Hornick in med. polit. Et hoc
 ipso anno Comitissa, pilul. purgantibus
 preparatis in mortario, in quo à Pharma-
 copœi ministro Arsenicum contusum fu-
 erat, nec mortarium mundatum, intra bi-
 duum occubuit, referente Phosphoro
 nostro in Litteris. In propatulo quoq; sunt
 hæc exempla plurima, quæ ex Schen-
 cio aliisque collegit Moronius in Directo-
 rio Medico-Præctico cap. de venenis: Et
 Experientissimus Salmuth. in observ. cen-
 turia secunda hist. 88. ubi semen hyos-
 yami pro anetho puerperæ exhibitum, &
 hist. 90. *opium pro apio* propinatum est: un-
 de Consiliarius quidam Anhaltinus tam
 profundo somno obrutus fuit, ut pro
 mortuo jam sepultus plurimum tumultu-
 ando & ejulando enormem errorem vix
 tandem detegeret, & obs. 96. arsenicum
 pro saccharo comestum, cent. 3. obs. 88. ar-
 senicum pro carie ligni ex incuria diven-
 litum: Plura habet Thonerus epist. 20. &
 Barthol. cent. 3. an. p. 30. & c. Quæ quidem
 enenata rudibus ministris & levibus pu-
 ris temerè non sunt credenda, & peculi-
 arirculâ seorsim asservanda cum libra

hisce ponderandis solum destinata, qualis in Officina nostra senatoria & majori cautelae gratia his versiculis munita est:

Ut minus erretis, plena est haec capsula veneni.

Cautius huic jussas injicite manus:

Diligo nasutum, non est me tangere tutum.

Minus omnium Judaeis, Agyrtis, & Pseudo-Chymicis haec committenda, nec animarum pastoribus, quibus vile est ovis

*Theologo-
rum quo-
rundam
jaetantia
Medica.*

Christi, quod pascant, quorum opera supererogationis tot sunt ac tanta, ut irrogandis alienis quoque pascuis sufficiant, Mithridatici scilicet. αὐτοδίδακτοι, ἐκ τῆς βιβλίου κυβερνήτης αὐλοφώνης & citius quam cucumeres nasci qui ex uno eoque sordido libro, quem a Evandri matre usque per manus suorum avorum, proavorum, abavorum, tritavorum sibi tradito, merisque miris & arcanis Philosophorum suffarcinato, maria motesque miseris aegrotantibus polliceri adhibent, quos vivis nuperrime coloribus publico scripto praeter ceteris delinearunt Clarissimi Viri Senn. in paralip. 221. Hoenick in Med. Polit. Camer. l. 1. hor. suffic. c. 52. Rollincc. Chym. p. 15. aliique plures, & exilio multarunt emundationis Procures, quibus salus publica est tremula lex & potior habetur, quam omnis ejusmodi jaetatorum Panacea, quos idem

quod

quod ſuo nutricao ſuo, & ſuo comite & ta-
co, eſula ac ſemine ricini vel granis Tilli
tellitibus, mille experimenta per mor-
ſagunt, ſeveriſſimæ cujuſque magiſtra-
s animadverſioni commitimus, & ex A-
poſtoli mandato Apoſtolicos iſtos, ſi Diis
ſacer, homines jubemus τὰ ἴδια πράττειν; 1.
heſſal. 4.v.13. quandoquidem ex Heſiodi
ſato in Theogonia revera nihil aliud ſunt
era ſuam fuci, qui

ἐν τοῖς μένοντες ἐπὶ κεφαλῇ καὶ ὀμβλῶ
Αλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέ-
ρ' ἀμύνονται.

*Neſtareis inhiant cellis, intusque manentes
In ventrem mergunt alieno parta labore.*

ut iſſima autem Preſervandi ratio in crebro
ex iſteriorum uſu conſiſtit. Sic Mithridates
onti Rex adverſus omnia veneno-
um genera adeò induruit, ut cum veller,
ullo ſibi jam captivo etiam præſentiſſimo
neni genere mortem conſciſcere poſſet,
d ferro potius veneni operas exequi co-
eretur, ut hiſtoricus loquitur. Pari modo
ſagnates noſtri, quorum ſalus ob ſupere-
inentiam pluribus periculis expoſita eſt,
a habent domeſtica remedia & amuleta
erciſſimis experimētis & longo uſu ſuffici-
ter comprobata: Omnium inſtar ſit nobilis
na antidot9 de Scorzonera Philippi II. Hiſpa-
nia

niarum Regis, quem ex MSS. Petri de C
stro candidissime cum pluribus aliis co
municavit bono publico natus Nobilis
mus *Sachsius* noster, Collegarum Natu
Curiosorum facile Princeps, quæ

Rad. scorzoner. mund. ℥iij :

serpentar. cucum. agrest. potenti
ā ℥j

sem. gentian. rad. di&amn. Cro

Iridis Illyr. pœon. ā ℥j

Doron. ℥ij Scorpioid. Vincetox.

Herb. hystopi, calaminth. sampsuc

salv. beton. lavend. scor

flor. lavend. ros. rub. ā p.

Macis, caryophyll. myrrhæ, thuris

ris ā ℥ij

Boli armenæ ℥j. Santali alb. xyl

xylobals. ā ʒs

Papav. alb. spissamenti hedichroi ā ʒ

Ambræ, moschi ā gr. viij. Croci. ʒj

Cinamom. ℥ij Fol. ☉ n. 4. c. succo

trifol. asphalt. & scorzoner. c

cipe c. melle & sac. h. q. s.

F. Confectio s. a. agitetur addendo

lap. bezoar ʒis

Servetur in vase vitreo. Dos. magnitu

fabæ minoris.

Morfui *Ferdinandi I. Imperatoris* hic quoq;
 alia multa superius, & paulò infra anno-
 a, sunt vocanda. Quibus simpliciora
 ident, ex superioribus, & quæ mox se-
 entur, eligere poterunt, quæ in rem sue
 faciant: nos obiter hæc de *simplicibus*
 enis, in proximi commodum proferre
 uimus; *Composita* venena nec querere,
 nolle debet Medicus, inquit Scrib. Lar-
 sc. 67. nisi Diis hominibusque invisus
 ritò esse velit, & contra jus fasq; profes-
 nis suæ limites egredi: eorum n. com-
 sitionem docere, subjungit Galenus, im-
 bi mihi hominis esse videtur &c. antid. Zacut.
 c. 7. Nolle autem oportet, ut videas, *Lus. ex A*
 ias, evites, ut ea (velut de simplicibus *venzoar.*
 tum) maturata ope operaque evertas, l. 5. M. M.
 am si tibi de veneni specie & qualitate *P. P. hist.*
 ut quaquam constet; *Constat* tamen in *ult. p. 511.*
 ere, venenum esse sumptum vel admissum, si
 mini aliàs senomorsus in ventriculo aut
 estinis accidat, alvus & vomitus movea-
 , si syncope, cordis palpitatio, corpo-
 que tumor accedat, si color intra 6. ho-
 fiat auriginosus, & extrema frigeant;
 i pars quæpiam subitò intumescat, in-
 ometur aut liveat, de veneno *extrinsecus*
 nisso facilis conjectura fieri potest:
 aserunt hic in genere ex sim-
 plici-

*Tristis
succus feli-
cis mali,
quo non
presentius
ac ullum
Auxilium
venit ac
membris
agit atra
venena.*

Virg.

*εὐπόδοι
Hipp.*

plicibus alexiteriis *ruta* Saxoniae Dom-
meritissima Corora, & in profligandis he-
terodoxiae venenis alexipharmacu-
mysticum, antiquissima Mithridatis R-
gis compositione nobilitata: In sanctua-
is, inquit Plinius, Mithridatis maximi R-
gis devoti Cn. Pompejus invenit in pecu-
ari commentario ipsius manu compositi-
nem antidotiè duabus nucibus siccis &
cis totidem & rutae foliis 20. addito Sa-
grano. V. & infra. Cortices citri & cydon-
quae celeberrimis historiis & certissimâ e-
perientia illustrarunt Athen. l. 3. Dipnos.
Mercur: de ven. cap. 18. vid. Monard. tra-
de citriis. Cornu Khinoc. Unic. animale pr-
sertim Groenlandicum, CC. recens. lach-
ma. CC. de qua singulare experimentu-
enarrat Zacut. Hist. M. M. P. P. l. 5. p. 481.
de corde C. Grana juniperi: unde G-
tempore antidotus parabatur *δια τῶν ἀγν-
διδων* dicta, l. simpl. fac. 1. In eodem pre-
nostris est *rob juniperi*, plebeorum Panaci-
Grana Paris herbae, Belgis ob formâ *Sy-*
nenfoop/quae omnibus venenis & vene-
mederi dicuntur, ideoque pulverem
xon. Essent. cicon. Coll. & nobilissimas n-
dernorum Tincturas ingrediuntur. R-
Gentiane, angelicae, petasit. vincet

Zedoar. Anthora, Dictam. alb; Scordium,
 auctoritate Galeni & Busbequii epist 2.
 Allium nostrates montani cum Italis &
 Burgundis, Teram Lemniam, quam *σφεγγίδα*
 vocant, (cui tamen *Silesiacam* æquipara-
 nus) Græci; Arabes lap. *bezaar*; Hispani
 & nos cum illis *Scorzoneram*; Indi rad.
contrajerva magnoperè extollunt, de quâ
 doctissimè Cartesius in miscellan. cujus
 quidem præstantia à nonnullis lap. bezo-
 ar præfertur. *Rhinocerotis sanguinem* aliis
 omnibus, etiam Regum thesauris, antepo-
 nendum esse censet Zac. Lus. prax. adm.
 3. obl. 88. *Magisterium*, Θ & spir. terræ
 sigill. Sil. & CC. hujusque gelatina (quæ
 tidem è priapo confici potest) *Hippoli-*
thum quoq; magnificiunt nonnulli & *hyo-*
mithum, illum domi habeo è generosissimo
 ejusdem militiæ Ducis equo rejectum
 bezaar occidentali; (de aliis hippolithis
 gregia Phosphorus in Gammarol.) hunc
 suis vesica exemptum bezaar orient. si-
 nilem, laminâ gryscâ vel subviridi ami-
 tum, quæ eâ, quâ membranæ vesicæ inte-
 riori adhæsit, parte abrupta est. Con-
 fer Hornung. cist. med. epist 64. Ejus-
 modi lapides bezaardicis similes in vi-
 o quodam repositos esse testatur Tulpus
 3. obl. 4. sed num ejusdem cum veris
 beza-

bezaardicis sint *virtutis*, non parum dubito, cum rara sint ejusmodi simplicia, & nullum ejus rei, quod sciam, extet experimentum. De lapide serpentino & vasis Procellanis jam dictum. vid. Pancir. in nov. reper-
tis p. 141. & quæ è terra sigillata parantur, non ferunt venenum, ut nec Britannia aut Melite noxios serpentes, nec Hagæ Comitum palatium araneas, nec macellum Pragense muscas, nec ager Augustanus glires, nec mola Suinfurtenfis, 15. rotar. opere, autorib; imprimis, Dnn. Kiliano Göbelio & Joh. Martino avo meo materno, ad Mœnū sumptuosissimè structa, mures.

E Compositis præcellunt pulvis viperin; & quæ à viperis Vires nomenque sortiuntur *Theriaca* confectio, & è Icorzonera composita omnia, Theriaca Diatesaron Mesue, vel quæ simplicius è Gentiana Regia illa radice & baccis lauri cum melle paratur, ac rusticorum *anchora sacra* dicitur à circumforaneis: Theriaca Smaragd. Petri è Castro, Mithridatium hinc usque ab authoris ævo decantata, Diascordium Fracasta & Corn. Gemm. Essent. sanguinis Cicon. quæ Magnates quosdam innoxios, aliis alexiteriis frustra exhibitis, pristinx sanitati restituit, test. Croll. Bas. Chym. p. 450. & Clariss. Hartmanno, qui

Illustriss. Comitem Ludovicum de Nassau
 Urania Principem Wilhelmi fratrem al-
 bani Ducis militibus intoxicatum non
 aliis quam essentia hac convalescere po-
 tuisse, asseverat, quod factum Bergis Ha-
 novia in Notis ibid. *Spiritus Theriacalis*, &
 quæ exinde paratur *Essentia Bezaardica* cu-
 iusdam Medici per omnem Europam fa-
 migeratissimi, * quæ

R. rad. anther. angel. sylv. & hort. ari-
 stol. rot. ver. long. ver. carlinæ,
 contraj. cyperi long. bard. cheli-
 don. maj. doron. diptam. alb.
 levist. enul. morsus Diab. Gentian.
 Olsnit. petasit. pimpin. penta-
 phyll. serpent. *Scorzonera*, tormen-
 till. Valer. ver. & nostr. vincetox.
 imperat. zedoar. ā. ʒss.

* Sordent quidem nonnullis delicatulis ejus-
 modi, ut vocantur, Rapsodia; sed nitantur fir-
 missimis multorum saepe seculorum (e.g. theriaca)
 experimentis: Idem scil. evenit ∇ is medicatis,
 licet multis præter rationem congestis, se-
 mque pugnantis prægnantes esse videantur,
 urimos tamen eosque non raro contrarios effe-
 ctus in reparandâ sanitate edunt. Confer Gal. l. 1.
 antid.

Fol. dipt. Cret. scord. Cr. rut. uvæ in
vers. galeg. card. bened. succisæ, sca
bios. scord. ā m. j.

Flor. ulmar. 3. cordial. ā m. j. meliss
salv. aquileg. rosar. r. hyperic. cyan
calend. millefol. borrag. buglos. scabios
helen. tunic. ā p. iij

Sem. acetos. angel. bardan. card. bened
citri. meliss. aquileg. calend. nasturt
cochl. borrag. buglos. levist. rut. ā 3ij

Baccar. uvæ invers. 3is. Cortic. citri 3ij

Costi aromat. veri 3ijs. Santali citrini 3

Granor. chermes 3vj. Ligni aloes 3s

Croci 3s. Camphoræ 3vj. Incisa
contusa grosso modo. D. ad ch. S

Gist Species.

Quibus adde Theriac. Andromachi q. s.
& cum Spiritu Theriacali camphorato pe
alembicum destillatum f. a. Tinctura com
posita Alexipharmaca Rollfincc. in Chyn
198. Alcohol serpentum. Pulvis Casareu
gryseus & ruber Pannon. Pulv. Saxon. & B
zaardicus noster Officinalis. Pulvis DiaSol
Scoti. Confectio de Hyacintho. Specie
liberantis. Bezaardicum cervinum 2vvel
indisp. Aug. reform. Elixir. propr. abs
thiatum. Bezaardicum Oare, mineral
animale. CC. Oare. tenella C. C. sine
calcin.

R. Magist. terræ sigillat.

Unicornū fossilis rec. ā 3ij

Boli armen. elect. Bezaar. or. ā 3s

Θ perlar. CC. succini, scordii ā 3s

rad. scorzoner. præparat. 3js. M.

F. pulvis subtiliss. Dosis 3s. 3ij. S.

Giffepulver &c.

Atque hæ sunt illæ *θεῶν χάρις* antiquis *Gal. l. 6.*

dictæ, quæ successu suo, si dextrè admi- *de compos.*

strentur, hautquaquam carent, quibus *med. s. loc.*

centuriatam quasi opem operamque *c. 3.*

ministrant *Cardiaca* s. *cordialia* tum ca-

lida tum frigida: hæc n. non immediatè, ut

exiteria propriè dicta; sed secundariò &

mediatè in venena agunt, quatenus nimi-

m genuinâ quadam temperie corâ ab-

bandiuntur, spiritus vitales recreant, ca-

ris nativi *ἐκλαμψιν* promovent, aut san-

guinem suggerunt pro spirituum vita-

m nutritu benigniorem, quem in fi-

m & quia ubique ferè concurrunt, cata-

gum eorum his subnectere volumus,

amvis plurima quoq; in censum alexite-

rum simul veniant: nunquam satis dici-

inquit Seneca, quod non satis discitur.

Cardiaca s. *cordialia calida* sunt.

Rad. allii, angel. bistort. caryophyllat.

dipt, alb. Doron. gentian. helen. im-

K 2

perat.

perat. morsus Diab. Olsnit. penta
 phylli. pimpinell. rhapont. Scorzor
 Tormentill. valer. vincetox. Zedoar
Fol. & herb. cum floribus absinth, borrag
 bugloss. Card. bened. cardiac. cala
 minth. mont. calend. flores galeg
 hyperic. melys. ocymi, rorisma
 scabios. scord. fl. tun. veron.

Cort. citri & aurantiorum.

Sem. & fructus. Angel. aurant. citri. caro
 bened. card. Mar. hyperic. levil
 napi. ocymi. rutæ. bacca lauri & ju
 niperi. Grana Kermes. nuces ju
 glandes & mala aurantia, & pleraqu
 aromata, calam. aromat. caryophy
 li, qui in cordis palpitatione præ
 stant, Cardam. *Cassia lignea vera.* Xy
 locassia, quæ confortandi quidem fi
 cultate & externâ facie cinamom.
cannella affinis, nequaquam tamen e
 dem, neque externus & vilior ejus
 dem arboris cortex, cujus cinamo
 mum interior, & præstantior, ut qu
 dam opinantur, cum rarior sit & cra
 ssior cassia lignea, ejusq; pretium co
 rius & majus, mucilagine insupe
 peculiari prædita, & in affectibus
 terinis præ cinamomo expetatur;
 sicut illa crassitie & mucilaginosi

te; ita hoc acrimonia & tenuitate suâ præstat. Utrumque Gr. *σίεργ* quandoque vocatur, arundo seu fistula, quod arbore detractus & exsiccatu cortex in fistulæ seu cannæ modum facile coëat: unde & Lat. forsan cannellæ nomen natum, vel per metathesin literarum caneila à Ceilan Indiæ Orient. insula aromate hoc cum primis nobili & refertissimâ. Crocus. macis. nux Ind. moschat. lignum aloës, rhodium. lantalum citrinum.

Gummi & resina, benzoë, camphora, sty-rax. myrrha. thus.

Marina, Ambra in Madagascar vel S. Laurentii insula frequens & succinum Borusiacum.

Terra & lap. pretiosi Aurum quod dextrè præparatum mirabilis est virtutis in Medicina; Bolus armen. Corall. r. fragm. 5. lapid. pretios. margarit. terra sigillat. Turc. Siles. & quæ ex animalib. desumuntur, lap. bezaar or. & occ. ut & lapis qui in corde & angulo cervi reperitur, cuspides CC. Unicornu anim. & foss. pro quo ebur sæpius substituitur, moschus. De usu oculorum Cancrî bezoartico selecta Phosphorus noster Gammarol. p. 711.

Aqua & Spiritus card. bened. fl. aurant. citri, ceras. fragor. flor. tunicis, meliss. scord. Scorzon. verbenæ, reliquaque simplicium. it. ∇ cinam. cord. theriacal. typhor. C.C. *Sirschölbenwasser.*

Syr. fl. borrag. aurant. de cortic. citri. card. bened. helenii. melissæ, scord. veron. *Tinctura citri rosata.*

Conserv. fl. anthos. borrag. bugloss. fl. aurant. citri, lil. convall. (sed hæc amara est admodum & ingrata) card. bened. fl. calend. meliss. scorzoner. tunicis, tilia, tormentilla.

Conditæ. Cort. aurant. citri. rad. helen. nux Ind. juglandes, pyra moschata, rad. scorzon. & Zingiber in China conditum.

Olea & extracta: angel. anthos, caryophyll. cinam. card. bened. citri. croci. juniperi. l. aloës. macis. melissæ. nucist. express. & destillat. rutæ. succini. Extr. l. aloës. tormentill. vinetox. Zedoar. ol. liquor & magist. perlar. corall.

Essentia & Tinctura. Ambra essentificata, Balsamus Δ ris. Tinct. corall. Elixir Propriet. el. juniperi. Essent. cinam. citri vulgaris & quæ cum spiri-

tu

tu homogeneo extrahitur. Essentia
 moschi cum ol. citri & Spiritu rosar.
 parata. Essentia verbenæ, card. bened.
Gelatina CC. cum acet. destillat, card. be-
 ned. rutæ aut scordii parata,
Opobalsamum, seu balsamum Orientale
 de Mecha dictum, ὁν μύρων ἐνοσμήτα-
 λον, Omnium suaveolentium præ-
 stantissimum, cum primis quod ex
 cortice sub caniculæ æstu vulnerato
 promanat: Minimum quidem ejus
 ex plagâ corticis destillat, inquit Ves-
 lingius in Notis ad Alpinum, maxi-
 ma pars ligni frondiumque decocti-
 one cum ∇ s. conflatur (prolectione
 publica, dicebat, ex ejusdem fru-
 ctu s. baccis semine pingvi repletis
 & contusis idem exprimi;) neque
 ipsa tamen satis illibata Naturæ, sed
 therebinth. cypriæ adulterio vitata
 est. Arabiæ collibus propria arbu-
 scula, ubi sponte absque ulla cura fe-
 licibus sylvis progeniem submittit,
 ut dictus Author loquitur; quod cer-
 tē mirum maximum, Nobilissima
 duo Cremiorum genera, Balsamum
 Arab. & Cinnamomum Zeilanense
 felicius sylvescere & præstantius
 sponte nasci, quàm si cura aliqua, aut
 sollicita hominum accedat cultura.

Elect. Confect. alkermes. de hyacintho.
Diascord. Fracast. Gemmæ. Theri-
aca. Mithridatium.

Species & pulveres, ex iisque confecta.
Diamarg. calidum. lætificans Gal.
Rhasis, Diaromaticū essentiale am-
bra-moscharum Rollincc, Species
cordial. temperat. diaxyloaloës tro-
chisc. de gall. & alipta moschat. Mor-
suli de citro toto, qui & cum pluribus
aliis temperatis ad sequentem clas-
sem referri possunt.

✱. Sacchar. decrepitati ℥vj. affunde super
△ lento sensim succi citri depurati
℥is. vel ℥ij. absq; ebullitione, & sub
finem adjice cort. citri mund. rec.
tenuissimè incisorum q. pl. F. mor-
suli, inspergantur ol. è rec. cort. ex-
presso, potest quoque addi confect.
alkermes. e. gr.

✱. Cortic. citri rec. minutiss. incis.
℥vj. Sacchari Canarii ℥vj. Con-
fect. alkermes ℥j. succi citri rec. ex-
press. q. l. F. morsuli, qui nobis ad-
modum familiares.

Cordialia frigida.

Folia & flores. acetos. acetosell. borrag.
bugloss. cichor. nymphaea, rosar. pentaphyll. scabios. tunicis.

Radices. acetos. acetosellæ, è qua elegans tinctura parari potest, rad. borrag. bugloss. Scorzonera.

Fructus aurant. berberes, carica; cerasa, citria, cydonia, fraga, granata, poma & pyra odorata, mora rub. Idæi, ribesia, alba & rubra, & hæc quoque dulcia.

Sem. 4. frig. majora & minora, acetosa.

Ligna. Santalinum album, citrinum & rubrum.

Lapides & mineralia, Aurum. Bol. arm. Camphora. Corall. r. & alb. fragm. 5. lap. pret. lap. Lazuli, margarite, quam cœlesti quodam splendore spirituum turbulentiâ recreare scribit Heurn. m. m. mater perlarum. Terra sigillat. Strig. & Turcica Lemnia.

Ab animalibus desumpta : CC. ossa de Corde C. pro quibus sæpe ossa cordis bubuli substituuntur, eburustum.

Aque destillatæ, acetos. acetosell. borrag. bugloss. ceras. nigr. cydon, fragor.

lil. convall. nymphaeæ, rosar. Scorzon. violarum, tunicis. Acetum vulg. & rubi Idæi.

Syrupi & essentia, ex succ. acetos. acetos. citri berberor. ex succo borrag. buglos. ceras. acidodulc. corall. Querc. fragor. granator. pomor. de ribes. rosar. violar. & ear. julebi. Essent. citri. Tinct. rosar. viol. Nectar ☉, Clyffus mineralis Horstii.

Conserva fl. aurant. citri, carnis s. pulpa citri, quæ ob liquoris abundantiam (qui & Sacchari additione augetur) ac villorum copiam & gratiam omnem & nomen Conservæ quodammodo amittit; crassior igitur & *gratiosior* redditur, si pulpa citri expressa cum pulpa pomor. Borsdorffianorum vel pulpa arantiorum diligentissimè contundatur & Sacch. finis. s. q. cum citri cortic. rec. tenuissimè concisis inspergatur &c. *Conserva* nymphaeæ, rosar. violar. Sacch. rosatum, violatum, citratum Zwelferi.

Conditæ & Confectæ: Berberes, poma citria integra ejusque caro & cortices: Cerasa. cydonia. pyra condita, rad. scorzon. rotul. manus Christi. perlat. mor-

morfuli de citro. Notandum, à quibusdam impostoribus *cortices melonum* pro citriis veris saccharo incrustatos venum exponi, rectius ergo illi recentes s. muria asservati sunt emendi & rec. præparandi.

Electuarium resumptivum. Diascord. Frac. cum syr. de acetos. citri sumptū.

Species & pulveres: Diamarg. frig. de gem. frig. diatrion santalon. solutiones & magist. corall. perlar. matris perlar. & CC. pluraque alia moderate adstringentia, odorata & bezaardica superius enumerata: ubi simul noto, solutiones & præparationes simplices e. gr. corall. perlarum & c. eorū magisteriis longè esse præferenda ob rationes, quas nervosè allegat Zvelfferus in append. ad Disp. Aug. p. 66.

X. Mantissa Quæstionum.

I.

Num animalia veneno nutrita aut enecta, edendo sint innoxia? Ru-
pentibus *taxi* baccis delectantur tur-
li, at Apitio teste,

— *Inter aves turdus vel gloria prima est.*

Oves.

Oves ad Kaschan Persiæ urbem *Tarantulis* innoxie vescuntur, & istis postea ovibus universi incolæ: Olear. itin. Pers. 373. *Tithymalo* s. lactuca caprina capræ, *helleboro* coturnices, *cicutâ* sturni, *araneis* gallinæ, *bufonibus* lucii, *muribus* anates, ex *viperis* me-
leagrides pascuntur pro quæis pullis ad conflictum validiorem armandis & animandis, & quæ hodiernum certo *toxico* aut *virosis globis* sagittisve apud Indos, Gallos & Hispanos interimuntur vesca alias animalia, cervi, capræ &c. *Scorpionibus* gallinas crassescere & pingvescere in insula Ceylan affirmat Saar in itin. p. 66. &c.

Ita quidem sentit Lang. l. i. ep. 69. Crato l. 2. epist. 2. ad Jordanem & Gal. l. de Theriaca ad Pisonem c. 10. Nec ex Huberto Leodio in *Hiera Picra* c. de *medicæ ventris morbis* allegato observatum, quæquam ex istiusmodi edulio malè habuisse, sed aliquali saltim nausæa tam insolitum cibi genus tantillum horruisse. Joh. Matthæus in diss. quæst. p. 127. alique monent, ne mox mensis imponantur ejusmodi animalia, multumque mali assaturâ absumi: Sed Plauto *casens*, *panis* & *assabubula* optima sunt ventris stabilimenta. Nec desunt, qui omni isti Hispanorum ferinæ similibusque lautitiis anteponden-
dam

dam censent carnem suillam in insula D.
 Thomæ è cannar. sacchar. fracibus & fili-
 quis procreatam, aut ovillam in Gallo-Pro-
 vincia Rosmarinum, & in tractu Svalba-
 censi & Marpurgensi serpillum redolen-
 tem, idque sine omni metu aut suspitione
 veneni. Nec enim gallinæ multum vescun-
 tur araneis, aut lucii semper bufonibus,
 aut meris anates muribus; & decipiuntur
 potius turdi similitudine baccar. sorbi
 aucupalis, quibus multum delectantur &
 capiuntur, ut & baccis juniperi s. granis,
 quæ inde Saxonibus **Granatbeer** vocan-
 tur: unde & avi nomen **Grametvogel**:
 Et *Coturnices pedibus virentibus* in Podolia
 conspicuæ si comedantur, spasmus indu-
 cunt, ut testatur Elzevirius in sua Podolia.
 & Gal. ipse in Doride, Bæotia & Thessalia
 multos ex coturnicum esu musculorum
 Convulsionibus correptos esse, quod ve-
 ratrum comederent, idemque ex eadem
 causa quibusdam Athenis accidisse me-
 morat l. 6. epid. sect. 5. comm. 35. Confer P.
 Zacch. quæst. med. Leg. & Senn. 6. praxe-
 os. Cum primis autem Zacutum Lusit. qui
 hæc ex professo tractat l. 5. Med. PP. hist. p.
 220. Nos *distinctè respondemus*, statuimus-
 que, *veneno, qua tali, nutriri nil posse*, cum id
 totâ substantia suâ Naturæ nostræ sit ad-
 vera

versum, huiusque interitum unicè moliatur, quod ex supra dictis patet, sed dari in rerum Naturâ quædam venenata partium tam diversarum, ut secundum quasdam nutrire quoque possint: Exemplo sit Hiuca, cuius succus lethalissimus est, ex eadem tamen panes conficiunt Brâsiliânî optimos & in India Occidentali usitatis-
simos, Cassavi ipsis dictos. Sic viperas quoque suo modo vescas esse supra diximus: Non igitur *venenis*, sed *venenatis* animalia quædam nutriuntur, quæ tamen ablato veneno tutius rectiusque assumuntur ab hominibus.

QUÆST. II.

An continuo alexiteriorum usu immunem & invictum se quispiam reddere possit adversus omnis generis venena? A. exemplo Mithridatis Pontici Regis, qui tantum

Rationem huius rei esse dicunt — *Profecit poto saepe veneno, (pharmaco) Toxicæ ne possent seve nocere sibi.*
Nam nè venenum, quantumvis mortiferum, sibi lethale esse posset, ipse quotidiana-
vitalium alexipharmacâ constitutio. no amuletorum usu, quibus sibi cavebat, effecerat. Dio hist. Rom. p. 37. Hinc cum à Pompejo victus captusque Rex mori mallet, quàm Romanor. mancipium vivere,
Mæb. Physiol. 159. re,

re, haufit venenum largiter, fed id fruftra,
quòd antidotus, quam crebrò affumferat,
venenum redderet irritum, ideo Bifto-
cum amicum rogavit, ut ferro veneni opus
abfolveret. Gal. de ther. ad Pis. c. 16. Et
hoc modo antiquorum *Psyllos* & *Marfos*
quoque adverfus ferpentum venena inva-
luiffe probabile eft. Confer Dionem hift.
R. l. 51. p. 453. Sic eodem Dione & Gal.
teftibus Aurelius Antoninus Imperator,
quo fe inprimis *tutum à venenis* præftaret,
fingulis diebus tantum theriaces affumfit,
quantum eft *Ægyptiæ fabæ* magnitudo,
quæ eft victoriati pondus vel drachmæ
femisfis. l. 1. de antid. c. 1. Nec defunt
exempla eorum (ut anum illam Atheni-
enſem, cicutâ; & puellam napello im-
pune vefcentes jam omittamus) qui *a-*
raneæ & *ſcorpiones* fine noxâ devorârunt,
quos & hic vidimus, & Clariff. Barthol. no-
tavit. c. 4. anat. hift. 95. qui viperas pro
lubitu exagitant, ut Melitenſes, quorum
pueris lufus eſſe dicuntur familiares vi-
peræ, ceu noſtratium deliciæ ſunt canes
Meliræi, *Schoß hündlein*. Confer
Senn. l. 6. prax. p.

QUÆST. III.

Cur serpentes femina maribus se viore s.

Non in serpentibus modò, sed aliis no-
xiorum animalium generibus singulari
Conditoris providentiâ ideo factum esse
ajunt, ut major vis in imbelli sexu minu-
eretur; In ætium contra genere, & robore
& virtutis efficaciam mares semper præsta-
rent feminis. Autor de artif. hominum &
mirandis Naturæ in China & Europa
p. 1137.

QUÆST. IV.

Fabula non est * basiliscus serpens; ve-

rùm ex ovo galli gallinacei, quæ capite
cristato tantillum refert (ut in libello Se-
bizii de casu adolescentis &c. videre est
eundem nasci, fabula est. confer Pincier
l. 3. ænigm. 3. Fabula est, eum solo aspectu
lædere, quod asserere videtur Zac. Lus. l. 5
Hist. 5. MM. PP. p. 385. cum veneni id fia-
efficac

* Appositè Volkamerus: Basiliscum ego cui
Phœnice, Pelicano, Salamandra, Gryphis, Una
ornu quadrupede &c. pro Entibus Alchymici
habeo, donec certior me aliud edoceat demonstra-
tio. Confer Borell. cent. obs. 4. 1. Et Excell. Rol-
fincii Chimia à p. 419. qui & Panaceas sive mi-
dicinam universalem non - Entibus. accenset, il-
pag. 22.

efficacitate, quod in circumfusas auras e-
 ruat, nec in specubus aut puteis enecti, solo
 basilisci aspectu fuerunt interfecti; sed à
 maligno plerumque aëre aut sulphureo
 vapore suffocati periere: de quibus ele-
 ganter disserit Clarissimus noster Phos-
 phorus in Ampelographiæ suæ p. 168. Id
 ipsum præ cæteris confirmat miserabilis
 illa Triga Winsheimensis (in quâ & civis
 meus Joh. Erhard Heering Kittingensis
 fuit) quæ in profundo puteo, è qua post ex-
 antlatas vas faburra exhaurienda erat, al-
 ter alterum stans exporrectis brachiis
 opem sibi mutuò laturi tenebant mortui,
 ataleptici simile quid passi mense Sept. anno
 1612. Conf. hist. Barthol. c. 4. an. & Hieram
 icram c. de meteoris. Eodẽ modo in con-
 clavi suffocati sunt tres nautæ ex nimio
 odore caryophyllor. Merclini Itinerat.

QUÆST. V.

Mirum, *cantharides*, insecta venenata
 raxino gaudere, ejusque folia depasce-
 re, venenis aliàs resistantia & vel umbrâ
 isdem noxia; è cynorrhodi autem spon-
 iâ sub æstate fervidâ easdem prognasce-
 rimum non est, cum idem utriusque in
 xterendis nephriticorum arenulis &
 ropulsanda Urina sit effectus. Spigel. in
 sag. rei. herb. p. 41.

L

QUÆST.

Hipp. *Num plantarum prima rudimenta
& novella germina Medico quoque
sint cognoscenda? A.*

Præterquam enim quod primo sui ex-
ortu mirificè afficiunt Cultores suos plan-
tæ, & mustea illa voluptas è flagranti desi-
derio nata foliorumque tenellorum sen-
sim variantium gratiâ nutrita, in flore
jam explicato penitus effundi, in semine
verò & adultioribus foliis iterum exole-
nibus. Earû scire videatur, inculcat hoc ipsum exer-
etiâ rerû, citatissimus Antonii Triumviri & miles
quas terra & Medicus Dioscorides in præfat. l. i. Si
gignit, edu- cui in animo est, inquit, (quod Galenus ab
catio quæ- excellenti Medico omnino requirit) her-
dam & per- barum (præsertim officinalium) notitiam
factio est, assequi, necesse est, eum primâ germina-
tione solo emergentibus, adultis & sene-
lis animan- scentibus adesse: (Sunt enim & plantis sue-
rium: Itaq, quodammodo ætates, infantia rudis ac te-
& vivere nera, cum primum è terra prodeunt; ado-
vitè & mori lescentia vel pubertas, cum in folia & cau-
dicim, ar. les luxuriantur; virile quasi robur, dum
boremq, & floribus & semine fætæ in sua ætate & vigo-
novellâ & re consistunt, donec tandem exsucca ob-
vetulam & repat senectus, cum omnimodo plantæ in-
vigere & teritu) Nam qui pullulanti herbæ duntaxat
adstiterit, adultam cognoscere non
potest, neque qui adultam tantum inspe-
xerit,

xerit, nuper erumpentem cognoscet, quod
 fit, ut propter mutatam foliorum faciem, *Animad-*
 caulium proceritates, florum seminisque *vertimus*
 magnitudinem & id genus alias peculia- *inter Deli-*
 res notas nonnulli, qui has rerum varie- *berationes*
 rates & vicissitudines non attendunt, *enor-* *contentio-*
mes quandoque incurrant in errores. Patet id *nesq;* *Medd-*
 ex historia *absinthii umbelliferi*, cuius ratio- *autoritate*
 ne soli natalis nonnulla occurrit diffe- *præcellen-*
 rentia, sed id non pensitantes famigera- *tiū,* quos-
 tissimi duo Pharmacopœi Nicolaus Cla- *dam humi-*
 venna Bellunensis & Pompeius Sprechis *les & alio-*
 Venetus, in mutuas easque virulentas *quē igno-*
 digladiationes lapsi sunt: Medicis certè *tos;* *u-*
 ignorantia hæc persæpe *ruborem* apud a- *su verò pe-*
 niculas & Seplasiarios, non levem quan- *ritiores,*
 doque *ignominiam* parit apud eos, quibus *medica-*
 medicinam faciunt, & suspicionem rei vel *mento effi-*
 ad morbum ineptæ, vel perperam admini- *caci dato;*
 stratæ; *ἢ γὰρ ἀπειρὸν κακὸς θναυγὲς καὶ κακὸν* *protinus*
κεμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτήν, καὶ ὄναρ, καὶ ὕπαρ. *velut præ-*
Imperitia malus est thesaurus & infelix o- *senti Nu-*
 pulentia istis, qui eam possident. Hipp. in *mine omni*
 lege. Sicut enim morbi, *quando inchoantur,* dolore pe-
 nonnisi ab exercitatisimis cognoscuntur *riculoq;* *li-*
 Medicis; ita quoque plantæ *primū nascen-* *berasse &*
 tes. Rondeler. c. 5. de dignosc. affect. p. *grum. Scri-*
 539. * in quem finem solidum tractatum de *bon. Larg.*

L 2

plan- in Præfat.

* Confer Matthioli in Præfat. Dioscoridis ele- *ad Galist-*
gantiss. Commentarium.

plantarum infantia meditatum esse ferunt
 consummatissimum Botanicum & Profess.
 P. Altorffinum Dn. Ludov. Jungerman-
 num τὸν νῦν ἐν ἀγίοις: Sunt enim ex illis,
 pergit idem Rondelet. d. l. 6. 7. quæ alia
 folia habent cum erumpunt, ut phu na-
 scens lata habet folia, perinde ac elapho-
 boscus, deinde ita inciduntur, ut folia
 Smyrnii imitentur: *Coriandrum* itidem lato
 per initia est folio, ut apium, deinde fin-
 ditur, ut fœniculum: & quot modis variat
 luditq; petroselinum nostrum hortense?
Malvæ arboreæ luteæ (quæ nuper è Tartaria
 Clariss. Erpenii felici captivitate Europæ
 nostræ innotuit, quod fusius persequitur
 Nobiliss. noster Phœnix in tractatu pecu-
 liari de malvâ lutea arborecente) inferi-
 ora folia subrotunda sunt, superiora pro-
 fundius incisa, quod dubirandi occasio-
 nem dedit D. Eringio apud Horst. in epist.
 anat. p. 159. In nulla autem plantæ parte
 major est *varietas* (inquit Spigel. Ifag. l. 1.
 c. 11.) quàm *in foliis*, quod exemplo anisi
 comprobatur ibidem Author. Nos harum
 rerum Curiosis plura offerimus: pilosa-
 rum auricularum formâ primis in auras
 luctatur foliolis *asarum*, reliqua cotyledo-
 nis instar in umbilicum speciosè rotun-
 dantur: Tubam referunt prima *cannæ In-*

dicæ folia, vel cucullum contortum, quæ
 sensim remittendo latissimè post expli-
 cantur: *Granadilla* seu flos *Passionis* ex se-
 mine prodit primùm binis cordatis folio-
 lis, erucæ in modum, cætera deinde folia
 quæ caulem ambiunt, foliis sambuci ro-
 seæ vel lupuli similia sunt: *Tabaco mari &*
femine nuper natis vix aliqua intercedit
 differentia, sed post 4. aut 5. folium in scæ-
 minâ mucronem in angustum ea abeunt,
 quæ in mare tum obtusiora & atroviren-
 tia sunt, intimèque scapum suum ample-
 xantur; Folia prima *barrag. cucum. cucurb.*
floris solis, *carthami* s. *cnici*, *scolymi* vel
cardui esculenti &c. ferè omnia sunt uni-
 usmodi, *Cucumis* tamen folio longiori, ma-
 gis explicato ac repando prodit; *Cucurbitæ*
 rotundiora, sursum nonnihil elevata, *bor-*
ragini pilosiora sunt folia; *Floris solis* lon-
 gius porrecta & glabra, à terra altiùs ex-
 tantia, *Carthami* rotundiora & rectiora,
scolymi grandiora & crassiora nullis tum
 spinis horrida, quibus armantur adulta.
 Cauda minaci corioque *Draconis* pun-
 ctato lurido surrigitur *Dracunculus*: *Iris per-*
sica bulbosa primo statim vere duo foliola
 complicata vix semiunciam longa profert
 quibus sensim dehiscentibus turgens in-
 us flos à clementiori aura prolektus mu-

crone ferrugineo mox protuberat medius,
 ternâ colorum varietate arcum coelestem
 quodammodo exprimit, in summis folio-
 rum labris repandis maculâ purpurea cum
 excurrente nervo aureo. è tenuissima sin-
 done, conspectiori, odorisque gratissimi
 præstantia illustres suos natales ac Prin-
 cipatum fastuosè ostentans: *Phaseolis Bra-*
filianis foliola quasi truncata sunt, perinde
 ut *geranio moschato*, sed reliquis geraniis,
petroselino, *chærefolio*, &c. integra. Sic ca-
 pitulum globosum prodit *majorana* & *sal-*
via, obtusius nonnihil *ocymum*, *lavendula*,
stachas Arabica: *Althea* primo exortu jun-
 cum imitatur triangularem, in cujus apice
 seu mucrone folium profert malvaceum
 latissimum, & ex isto reliqua omnia *Alcea*
 (venetæ itidem) folium primum latum est
 & rotundum, alterum incisuris nonnullis
 inæquale, tertium in tria iterû folia pro-
 fundè incisa excrescit. *Phaseolus* communis
 infans cordis figuram, *Convolvulus minor*
Indicus, campanula Indica seu *Verginiana*
 coelestis coloris flos, at diurnus, (quem
 Aldinus in horto Farnesiano cum aliis ra-
 rioribus pulchrè delineat) & *convolvulus*
non-convolvulus dictus pulmones; *Rene-*
cum venis emulgentibus *fagopyron*; *Mira-*
bella ventriculorum cum æsophago amulan-
 tu

edius
estem
folio-
cum
na fin-
isimi
Prin-
is Bra-
erinde
canis
Sic ca-
& (al-
endula
tu jun-
s apice
accum
Alca
um est
nulli
ia pro
omni
ar mico
ginian
quem
aliis ra
olvulu
s Rene
Mir
mulan
ce

sur appositè: Et si quid Signaturæ tribuen-
dum, istis quoque corporis partibus, quas
repræsentant, singulariter prodesse haut
negârim, quod vel ex istis in majorana,
ocymo, stæchade, salvia, lavendula aliisq;
cephalicis plenius elucescit: asarum quo-
que in affectibus aurium singulare est;
Quin ad demetendum se cum primo sta-
tim ortu falcem porrigit *fœnum Græcum* &
pleraque *trifolia*, Pabula omnibus jumen-
tis desideratissima, cochlear vel acetabu-
lum suum pro recenti succo ad embam-
mata colligendo præbet *cochlearia*, orbes
& patinas *lupini*, lagenas & pocula ad se-
dandam sitim rapæ & brassicæ ostendunt

Festis messoribus æstu.

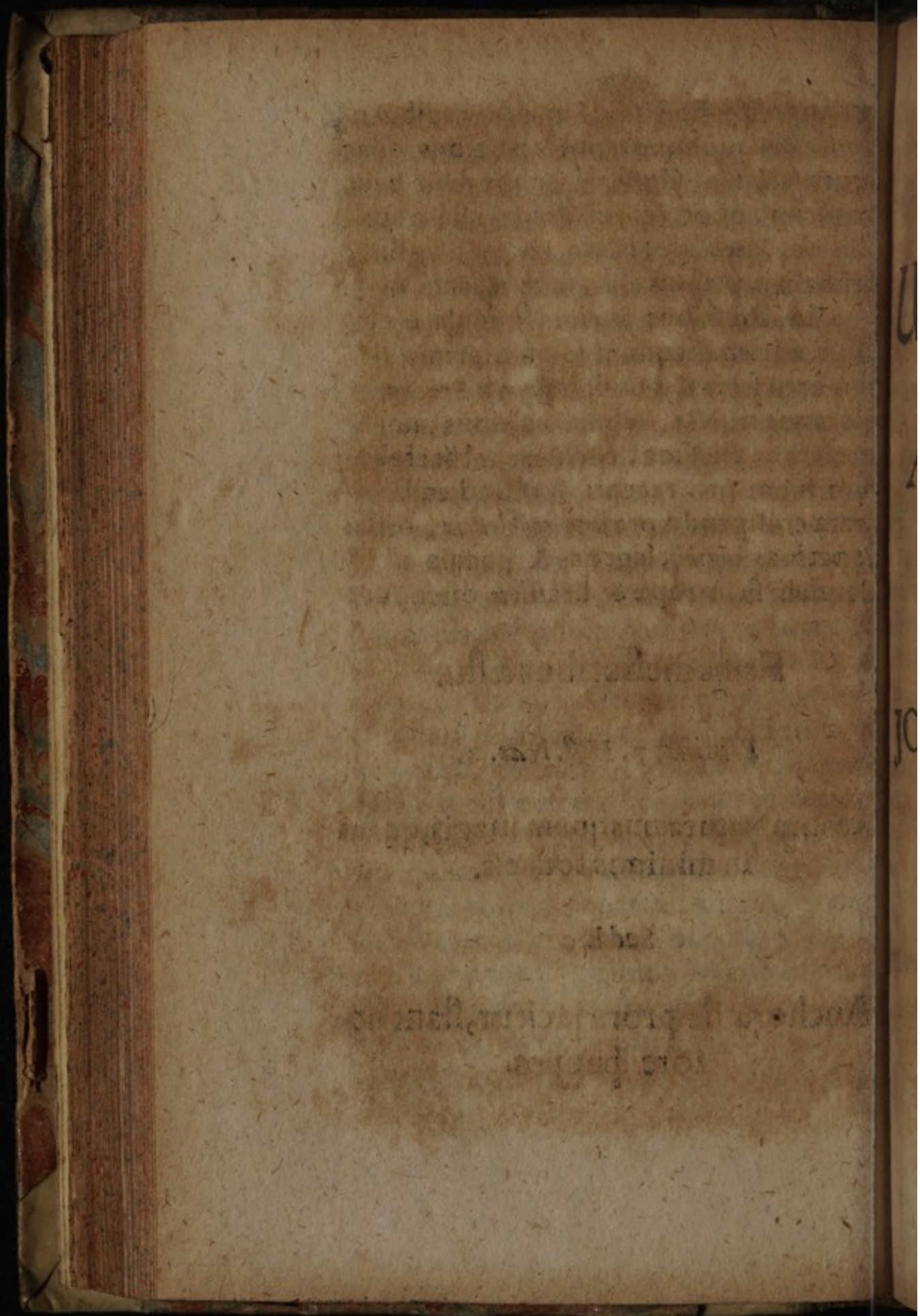
Plinius. 7. Hist. Nat. 2.

Rerum Natura nusquam magis, quam
in minimis tota est.

Sed hîc

Anchora de prora jacitur, stant lit-
tore puppes.

DE
UNICORNU
FOSSILI

Ad Normam & for-
mam Academiæ Naturæ-
Curiosorum.

SCHEDIASMA

JOHANNIS LAURENT.
BAUSCH

Med. Doct. & Physic. Suinf.

B. L. S.

OMne bonum sui est communica-
tivum: sic & libellus iste tot tan-
tisq; bonis & donis refertus; sic e-
iusdem conditor Vir Amplissimus
Excellentissimus & Experientissi-
mus DN. JOH. LAURENT. BAUSCH
Physicus suæ Patriæ emeritus, Medi-
cusq; celeberrimus, Academiae Na-
turæ-Curiosorum Author & Præ-
ses dignissimus ac publico bono na-
tus & educatus, qui tecum mecum
que, qua est humanitate, tantum bo-
num gratis communicare voluit
huic igitur omnia prospera precare
& nobiscum DEO Ter Opt. Max
pro admirabili ista rerum varietate
gratias age gravidas ac decentes, bel-
leque Vale salutatus

ab

Academ. Nat. Curiosorum
Argonauta.

De

Unicornu fosfili

Schediasma

JOH. LAURENT.

Bauschii M. D.

Varia fosfile hoc sortitum est nomina. Vocatur enim *Unicornu minerale seu fosfile, Monoceros vulgi, Unicornu Alberti Magni*: quia Agyrtae illud ignaris hominibus, pro vero cornu Monocerotis, animalis quadrupedis vendunt.

Nomen.

Ebur fosfile plerumque vocatur, quia verum & nativum ebur amulatur. Hinc quibusdam est *dens Elephanti petrificatus*. (Bartolin. de Unicornu c. 9. pag. 40.) aliis *Ebur sub terrâ vetustate temporis calcinatum*; l' *Avorio calcinato per vecchiezza*: Tesoro delle gioie. c. 54. pag. 172.

Spodium fosfile eandem ob causam appellatur, quia non solum quoad formam spodio simile, sed etiam spodii (ex ebore nimi-

nimirum seu eboris usti) modo linguæ ac
hæret.

Cornu fossile, Ceratites, Osteites; quia colore,
lævore & formâ quandoque cornu ve
os refert: hinc quibusdam etiam est
nostos.

Lithomarga alba quorundam.

Lapis Arabicus Dioscoridis Cæsalpino, d
metallicis l. 2. c. 40. qui vulgo *ossa Liocor*
ni seu *Alicorni*, id est, unicornu, vocari scri
bit. Germanice posset reddi *Gegrabes*
Einhorn / *Mineralisch Einhorn*.

*Materia
& modus
generati-
onis.*

Materiam proximam generationis hu
jus mineralis plarique statuont esse argil
lam, bolum vel margam medicinale, au
horum quendam succum lapidescentem
quasi, vel lapidifacientem, qui in terra
solidæ speciem rediens, concepto motu a
liquo incrementum capit, & seu regular
vi naturæ, seu obiter, & ex loci aut matricis
vi proficit in speciem cornu, (hinc *ebur*
fossile corniforme appellatur) ossis, dentis
&c. vel etiam informis, ut margæ vel gle
bæ tantum &c. manet formâ.

Si verò lacteus humor ex margâ in li
gnum vetustate arefactum incidat, illius
que poris sese infinuet, illud transmutat,
ejusque partes sibi assimilat, ita ut ali
quando species ligni (quod de fraxino re
fert

ert B. à Boodt de lap. & gemm. l. 2. c.
42.) nosci, imò interdum odor depre-
endi possit, quod exemplo trunci juglan-
is transmutati demonstrat Boodt. l. c.
Apud me est particula unicornu fossi-
s exteriori cortice lignum ostendens.

Quod ligno contingit, id etiam cornu-
us cervinis, denti que elephanti (quam-
s difficilius, quod nullos tales habeant
eatus, per quos succus iste imbibi possit)
iisque quadrupedum partibus, si in hu-
smodi loca decidant, contingere potest.
plurimum verò sponte naturæ ita ori-
it. Plurima enim mira in terræ visceribus
enerantur & efformantur, quorum cau-
conformationis reddi nequit, fatente
iam C. Bartholinol. c. pag. 43.

Exemplo sint, quæ in Museo meo sal-
em aservantur, pisces in lapidibus fissi-
bus nigris Islebianis; sylvulæ & ericeta
in marmore subcinereo Eistettense; for-
icæ, culices, &c. in succino; cornua item
mmonis, glossopetræ, Strombires, my-
es, cochlites, Ctenites, (qui quatuor la-
ides posteriores etiam in locis procul à
uari disitis reperiuntur, ut non putes o-
nes ex transmutatione tales esse) ollæ
aberranæ & fosfiles, (si modò hæ non
ant urnæ funerales antiquorum) lapis
Serpent-

Serpentis in spiram revoluti effigie, & in
numera alia.

Joh. Joach. Becher unicornu fossile
aquâ coagulata sulphureâ generari scri-
bit, Metallurgiæ part. 1. pag. 5.

Vulgus, & quidam, qui supra vulgu-
sapere volunt, *cornua monocerotum* esse pu-
rant, diluvio universali submersa, diu te-
râ oblecta, carnibus & mollioribus partibus
animantium vetustate consumptis
Th. Jordan. phæn. pest. tr. 3. c. 9. p. 59

Incolæ sylvæ Hercyniæ fabulantur, in
diluvio montes ipsos una cum unicornibus
& aliis grandioribus animalibus ibidem
esse conglomeratos & induratos. Fr. Joëst ex
Præf. T. 5. sect. 3. pag. 139.

Cæterum falsitas hujus opinionis manifesta
est. Præterquam enim, quod ac-
huc maximè dubitatur de animali illi
quadrupede Monocerote, & vix reperiri
atur, qui teste veritate, totâ orbis super-
ficie ad amussim jam cognita, se vidisse atque
firmare ausr. Th. Jordan. l. c. nihil tam
men creatorum funditus intereat, &
natura, asserente Aristotele, in speciebus
non deficiat, & ea quæ monstrantur, con-
nua sint ex ceteris illis marinis borealibus
(uti testatur C. Bartholin. l. c. c. 2. p. 7. &
segg. Olaus Worm. in Museo l. 3. c. 13.

280. & c. 14. f. 282. & seqq.) vel dentes ce-
 illius Islandici Nahwahl dicti, adeò ex-
 stè in circuitu torti, ut humano ingenio
 ari scribèli fieri non posset, (de quibus Schö-
 eveld. Ichthyol. pag. 28. ex Hartenii
 vulgari hron. Bremensi & Atlantis novi *Blaeu*
 e part. 1. in Islandiâ) quos in aquis diluvii
 diu ten- flocatos fuisse, nemo facile dixerit, cum
 s partu scium domicilium non sit terra, sed a-
 umptia: cuncta autem, in quibus fuit spiri-
 ap. 39. tum vitæ in terrâ, mortua sint, Genes. 7.
 cur, in 22. 23. non respondet 1. figura: & raro
 icorni magnitudo, de quibus jam jam dicetur.
 ibidem etiam color, qui in vero unicornu di-
 fr. Joë tur exterius esse niger vel instar cervini
 scus; 4. lapides hi vel fosfile hoc repe-
 nis me- tur non tantum figura cornu, sed & alia-
 mod ad- m partium, imò aliorum animalium, ut
 ali illi aliarum rerum, de quibus itidem postea
 reperi- cendum; 5. unde major monocerotum
 s super- omerforum copia, in Germaniâ præci-
 disle ac- è, dein & Italia, quam alibi, ubi non re-
 thilita- riuntur?

at, 6. Quidam putant, esse dentes Elephantinos,
 eriebunt ossa ex elephantis, iisque vel in dilu-
 er, con- o terrâ obiectis: vel illis ab Hannibale,
 calibus erente Casalpino l. c. in Italiam ductis,
 p. 7. quibus videndus Livius.

Hoc quamvis facilius concedi posset obstat tamen, quo minus ex elephantis sint, itidem 1. figura, 2. magnitudo, & quod 3. fossile hoc aliâ etiam formâ, quam dentium elephantis inveniatur. 4. Unde ille elephantorum numerus in Hercyniâ, Moraviâ, Silesiâ, Thuringiâ, Misniâ, Saxoniâ, Habsiâ, Sueviâ, Helvetiâ, Franconiâ, &c, ubi copiosè eruitur cornu hoc fossile? cum tamen in Europâ nostrâ, præcipuè in locis enumeratis, tam rari sint elephantis, uti ille etiam, qui Venetiis à me conspiciebatur Anno 1629. pro miraculo quasi habitus, & tertius fuerit, quem spatio centum annorum Italia viderit: quod etiam inquit Baldus in propugn. 3. Opobalsami Orient. pag. 168. Si autem est minerale hoc ex elephantis Hannibalicis, quomodo illi ex Italiâ in prædicta loca pervenerunt?

Et cur non etiam supra vel extra terram potuerunt dispergi cornua & dentes beluarum in diluvio extinctarum, ubi tamen non inveniuntur, sed solummodò intra terram, & in intimis terræ recessibus? quomodo Hannibalicis supra terram demortui vel interfecti, in terræ intima penetrarunt, unde jam effodiuntur?

Quo-

Quomodo, quæro, in intima terræ per-
 venerunt tam dentes elephanti, quam
 cornua monocerotis, animalibus licet in
 diluvio extinctis? Dicis, per violentam
 quarum inundationem terrâ obruta fu-
 isse, & tum demum montes esse cœpisse. Sed
 in generatione hac montium piè deliran-
 tes, ut loquitur Scaliger exerc. 43. con-
 tradicunt Scripturæ, quæ dicit: operti quæ
 erant omnes montes excelsi: quindecim
 cubitis altior fuit aqua super montes, quos
 peruerat. Genes. 7. v. 19. 20. fuerunt igitur
 etiam ante diluvium montes, nec vi-
 quarum demum emerferunt.

Verum à genuino monocerotis cornu, *Differen-*
 el etiam boreali hoc nostrum fossile uni- *tia inter*
 cornu facile discerni potest. Nam verum *minerale*
 unicornu (aut quod pro eo venditur) *& anima-*
 urum & Solidum est, ut vix radi, multò *le unicor-*
 minus teri possit: nec lingvæ admotum *nu.*
 adhærescit. Hic verò lapis durus non est,
 quasi calcinatus, facile frangitur teritur-
 que, & lingvæ admotus adhærescit instar
 terræ sigillatæ aut margæ alicujus. Sen-
 t. Physic. l. 5. c. 4.

Dicis, unicornu fossile ideo adhærere
 lingvæ & facile teri, quod sub terrâ diu-
 rnitate temporis calcinatum, (ut de e-
 ore scribit Autor tractatus Italici, Te-

M

foro

foro delle gioie l. supra c.) aut alias alterationes & mutationes passum fuerit, ut alii sentiunt: cum & ebur, cornu cervi & similia usta & calcinata linguæ etiam adhærent, quod non usta minimè faciunt.

Verùm & marga & bolus & terra sigillata linguæ adhærent, facileque teruntur quæ tamen nihil tale passa sunt.

Quomodo etiam calcinatio, sive extra sive intra terram, (nisi res calcinanda vel in Vesuvium, vel Ætnam, vel Hekla projeceris) absque igne fieri potest?

Præterea quamvis & illud verum esset, obstarer tamen nihilominus, ut jam antea dictum, figura & magnitudo.

Figura: Cum enim verum unicornu rectissimum sit & strias cochleatim ascendentes habeat; fosile hoc ut plurimum curvatum est, & striis illis cochleatis caret: Cornu unicornu, vel potius dens unicornu marini, magnâ ex parte cavum est (instar dentium aprorum, hippopotami &c.) Ol. Worm. in Museo l. 3. c. 14. fol. 285. ita & ebur: minerale hoc nullam planè cavitatem habet.

Magnitudo, tam quoad longitudinem quam crassitudinem: Cum enim verum unicornu, aut quod pro tali habetur, be reale illud ultra 6. 7. vel ad summum

pede

edes longum non fit, & crassitudo ad ba-
 n ovi gallinacei majoris magnitudinem
 on excedat; quod in omnibus, quæ au-
 etiam res descripserunt, aut possessores mon-
 aciarum rarunt, ut Sanct. Dionysio, Argentor-
 a sigil- tensi, Veneto, Dresdensi, aliis, de qui-
 untur, is C. Bartolin. l. 2. c. 2. & 4. & quæ his an-
 merantur L. Catelani, ab ipso tract.
 extra: Unicornu c. 2. pag. 35. descripto: M.
 nandas. Besleri in Gazophylac. rer. natural.
 Hekle picto, cernere est: Nec animalis qua-
 upedis unicornis Africani, in deserto
 n effeta- no, Torè binà vocati, cornu tres Spi-
 n antea- mas longitudine superet, si vera sunt,
 iæ retulit Franciscus Marquis Regis
 nicorn- ongensis Legatus, Hafniæ in Daniâ, re-
 ascen- rentibus Thoma Bartholino cent. 2. hi-
 rimun- or. anat. rar. 61. Olao Worm. in Museo
 carisc- 3. c. 14. fol. 287. Fosile verò longitu-
 densu- ne & crassitie nativum seu animale ex-
 te cavi- dit, adeò ut non ovo gallinaceo, sed et-
 opota- in Struthiocamelino ovo crassius sit:
 3. c. 1- od inter alia in illo, quod Albertus Ma-
 oc na- us ipse suis manibus mensus est, & ex
 , quod Suinfurti Anno 1649. effossum
 t, videre est.

Nec igitur quem ligni etiam forma fal-
 e debet. Ligna enim, vel lapides po-
 s, ligni formam habentes, è tam pro-

fundis terræ & lapidicinarum recessibus
eruti fuerunt, uti apud P. Albinum Chro-
Mism. metall. tit. 22. fol. 171. 172. & tit. 1
fol. 104. videre est, ut impossibile fuer-
vi diluvii (ligna enim in aquis superer-
tant) vel alio modo ligna ea in loca de-
trudi vel deferri potuisse.

Naturam autem lapides arborum sin-
les procreare, confirmat Agric. de n-
fossil. l. 7. c. 22.

Quales inter alios sunt *Stelechites* & *D-*
ites Plinii, de quibus Agric. de nat. fo-
l. 5. c. 16. Gesner. de fig. lapid. pag. 125
131. *Trabes* item *Hildesheimiæ* & *ebenum* fos-
de quibus Agric. de nat. foss. l. 7. c. 22.

Quod de lignis in profunditate ter-
inventis dictum, idem etiam de cornu-
& dentibus intelligendum, ut post patet
Hinc patet, quam absurdum sit, a for-
hujus mineralis velle argumentari. Ex
enim argumentatione sequeretur, iis
locis, ubi reperiuntur cornua Ammor-
olim submersos fuisse arietum greg-
cum tamen cornua illa lapides sint sui-
neris.

Supra dixi, in lapidibus inveniri
fces, &c. si velles dicere, pleraque ex
ibidem recitatis, olim etiam animalia
va vel eorum partes fuisse: Sequere

oc absurdum, asteriam, astroitem, me-
felenium, trochitem, hysteralithum, &c.
iam id, cujus figuram repræsentant,
isse.

Interdum autem, sed rarissimè, ex veris
rhubus lapidifacis, vel ligno transmu-
to, hoc fosfile esse posse, supra conces-
sus.

A. Libavius generationem hujus mine-
lis à bitumine deducit, part. 3. singular.

8. c. 17. qui ibi videatur.

Est autem color eboris fossilis interior *Color uni-*
erunque albus, quandoque nigris ma- *cornu fos-*
lis & punctis pictus. *silis.*

Cortex exterior interdum flavescit,
terdum cinereus, albus, vel subniger
t, interdum subviridis.

Odor ei quandoque gratissimus, non *Odor.*
cus, ac si quis Lac cum amygdalis mi-
uisset; quandoque pomum cydonium
et; quandoque lignum, è quo transmu-
tum fuit.

Saporis expers est, instar cretæ

Exterius ut plurimum durum, intrin-
cus plerunque molle, præsertim ab ini-
o: tractu enim temporis indurescit.

In crustas, laminulas & fragmenta faci-
finditur & dividitur.

Aquæ injectum bullas emittit, instar os. *Ebullitio*

sum aut cornuum ustorum, ut cornu cervi, spodii ex ebore, &c. verum non resolvitur aut liquefcit, sicuti terra sigillata facit.

Linguae adhæret instar margæ, boli, terræ sigillatæ, aut cornu cervi, vel communimodo usti, vel Philosophicè calcinatæ.

Facies seu forma illi diversa, & vel incerta & informis; vel certa, ut cornuum dentium, tibiæ, maxillarum, lignorum, &c. sæpius ossi combusto simile.

Quod cornua, ossa, &c. attinet, magnitudine variat.

Alb. Magn. scribit, se vidisse & suis manibus mensum esse unicornu, (ita nominat cornu hoc fossile cum vulgo) cuius basis in diametro sesquipalium habuerit, longitudo fuerit decem pedum.

Extat humeri caput aut coxendicis magnitudine, quam utraque ulna amplecti vix possit. Casalp. l. c.

Unicornu Hercynium, meo quidem iudicio, est species mineræ, quæ ante paucos annos è montibus Sudetorum in Hercyniæ sylvâ effodi cæpit, similis ossibus grandium animalium. Fr. Joël Præf. T. 5. l. c.

Fodiuntur hodiè propè oppidum S. Joannis in valle Arni ossa lapidea ingentis staturæ. Casalp. l. c.

In specu subterraneo Hercyniæ, de quo
infra, ossa & dentes, tam hominum, quam
brutorum, insolitæ magnitudinis effodi-
untur. Gesner. de fig. lap. p. 155. & 157.

Habeo equidem ossa saxea ingentia,
palænarum ossibus maximis æqua, è terrâ
eruta, dum puteus fieret, inquit Gorop.
Becan. Niloscop. l. 3. f. 242.

In agro Luneburgensi ossa beluarum,
atque etiam dentes piscium in lapides
versa inveniuntur. Agric. nat. foss. l. 7. c. 22.
per dentes piscium intelligit Glossope-
tras, de quibus Idem nat. foss. l. 6. c. 26.

Juxta sylvam Semanam ad radicem ar-
cis Brunsvicensis **Schwarzfeld** vidi (inquit
Joh. Dan. Horstius obs. anatom. dec. pag.
10.) erui ossa, dentes, mandibulas varias
urforum, leonum, hominum & aliorum a-
nimantiû æmulas. Varia talia fossilia pos-
sideo in Museo meo, & inter alia cranium
futuris apprimè distinctum. Sennertus
allegat similia Eilingrodæ inveniri. Est
Cl. Dn. Conerdingio spina dorsi in Saxo
reperta, affabrè vertebri & spinosis pro-
cessibus instructa, admiratione longè di-
gnissima.

Similis censûs forsan fuit skeleton illud
giganteum, quod Sueci Anno 1645. in
Austriæ inferioris oppido Crems inter fo-

diendum invenerunt, cuius caput æquabat mensam rotundam mediocrem, dens unus ponderabat libras quinque cum dimidiâ, alius minor uncias septem cum dimidiâ: brachia crassitudine viri erant, cavitas in osse scapulæ tantæ capacitatis, ut globum tormenti bellici majoris, eint **Carthagenæ** **Bugel**/exciperet: uti refert Theatr. Europæum Meriani part. 5. fol. 574.

Dens molaris, quem in littore mari propè Uricam (hodiè Bisertam vocant) invenit Augustin. de civit. Dei l. 15. c. 9. quod allegat etiam J. Herold. l. de præstigiis & ostentis mundi, etiam inusitata magnitudinis erat, ut concisus & dissectus ætatis suæ hominum dentes centum efficere posset.

Ludov. Vives in August. de civ. Dei, D. Christophori dentem molarem pugni majorem describit.

Dens maximus erat in Helvetiâ, & hoc quadruplo major in Poloniâ inventus, de quibus Gesner. de fig. lap. pag. 157. & histor. animal. l. 4. fol. m. 420.

Dens, quem habeo, inquit Gesn. hist. anim. l. c. quamvis circa radicem non integer, duas uncias appendit, cum humani dentes plerique omnes, etiam majusculi

dra

drachmam, id est, octavam unciae partem, singuli non excedant: unde conjiendum esset, quemadmodum dens ille communem sedecies excedit; ita hominem quoque illum, si homo fuit, toties aliorum hominum corpora excessisse. Quam fere proportionem Antæi gigantis corpus (il-
 lius enim esse putabatur, quod in Tinge, Mauritaniæ urbe in sepulchro repertum est) nostra superavit, utpote sexaginta cubitos longum, qui excessus ad quatuor quindecuplus est.

Dentes duo cujusdam gigantis tantæ magnitudinis erant, ut ducenti dentes, quos nunc habent homines, ex his secari possent. Camden. Britannia pag. 351.

Tam verò vasta, crassa, & magna sunt hæc, quæ dixi, cornua, ossa, dentes, &c. ut incredibile sit, tale animal unquam fuisse. Gesner. de fig. lap. pag. 157. Boodt. l. c. c. 141. C. Bartholin. de unicornu pag. 42, & 45.

Si enim, quod bruta spectat, ex proportionem Geometricâ consideremus magnitudinem capitis, tam vastum cornu gestantis, atque inde de toto corpore conjecturam faciamus, fuerit animal necesse est tantæ magnitudinis, quanta est magna quædam navis oneraria, ut rectè judicet C. Bartol. l. 2. p. 42.

Eadem proportio si adhiberetur in dimetiendâ hominis magnitudine, à quantitate dentium computando, exsurgerent inde non giganti homines, non Enakim vel Goliathi (quos diversis temporibus vixisse, ex Numer. c. 13. v. 29. 33. 34. Deut. c. 1. v. 28. c. 2. v. 20. 21. & 1. Reg. 17. v. 4. seqq. nemo inficiabitur: Sicuti Regis Basani Oglectus, de quo Deut. 3. v. 11. in longitudine tantum cubitos habebat 9. in latitudine 4. qui tamen inter gigantes minimè, sed inusitatae magnitudinis homines referendus, cum verosimile sit, lectum capaciores fuisse ipso Rege: Thom. Bartholin. cent. 1. obs. anat. rar. 98.) sed monstra gigantum, & instar montium homines, quales in rerum naturâ fuisse, nemo facile asseverabit.

Verum ut de dente Christophori maximè dubitandum; ita quamplurimos dentes molares giganteos se vidisse, sed partim equinos, partim bubulos, partim atre effictos, scribit Thom. Bartholin. l. jam citato. Vide etiam Ol. Worm. Musci l. 3. c. 26. fol. 343.

Dentes fossiles inveniri alicubi, five ex cadaveribus animalium quorundam; (dentes in lapidem versos, qualem Aldrovandus Bononiæ servat) five sponte natu-

naturæ ortos, (lapides odontoides, i. e. dentiformes) scribit Gesn. de fig. lap. p. 156. 157.

Ossa autem illa enormia gigantum fuisse, vana hominum ingenia crediderunt. Gorop. Becan. Beccesalane Niloscopio f. 242.

Hinc non credit idem Gorop. Gigantomachia f. 223. & seqq. cadavera alicubi vel terræ motu, vel maris fluminumque impetu detecta, humana vel gigantum (loquitur autem de corporibus Orionis vel Oëti, Antæi, Erycis, Pallantis, Ajacis, Asterii, Hylli, aliorum) fuisse; sed marinæ belluæ ossa, aut dæmonis arte conficta, qui ejusmodi ludibriis credulos homunculos dementat, & à veritate ad falsas de rebus omnibus opiniones deducit.

Et paulò post, fol. 223. & 225. Quæ omnia sic dicuntur, ut non modò non videantur vera; sed ne verisimilitudinem quidè custodiant, cum nec Andoverpiæ, (ubi elephanti ossa pro humanis in curiâ spectantur) nec usquam gentium hæc hominum portentosa corpora extiterint.

Ossa autem è terrâ nasci, inveniri que lapides osseos, ex Theophrasto testatur Plin. l. 36. c. 18.

Quod

Quod igitur Gorop. de glossopetra & lapide Buglossio scribit, id ipsum de nostro unicornu dici potest. Ita autem ille: Cujus, rogo, marinae belluae, & quod os *hunc* in lapide transiisse dicemus, si omnia id genus ad animalium partes sint revocanda? Ego certè nullam invenio, nec fuisse quidem opinor, non magis quam animal aliquod fuisse, cujus vel lingua vel dens glossopetra dicatur. Nam quamvis his locis à mari non longo intervallo disitis, suspicari quisquam posset Carchariae dentes esse; non tamen idem sibi persuaderet in colle illo, qui Aquisgrani imminet, tantum id genus piscium fuisse, quantum fuisse de glossopetrarum copiâ conjectari deberet. Generantur hæc in terrâ perinde, atque alii infiniti generis lapides, nihil cum vivis animantibus habentia commune. Niloscopii fol. 240.

Est igitur & unicornu nostrum, cujus-
cunque etiam formæ sit, fosfile sui generis in terræ utero generatum.

*Loci nata-
les unicor-
nu fosfilis.*

Quamvis verò Garc. ab Horto l. 1. c. 14. miretur, à quo Andr. Lacuna l. 2. c. 50. comm. in Diosc. edoctus, fosfile & minerale ebur inveniri scripserit, quandoquidem nihil à veritate magis alienum sit: & Zacut. Lusit. l. 1. med. princ. hist. 24. id-

idipsum ferè neget : tamen (præterquam quod Plin. l. 36. c. 18. ex Theophrasto ebur fosfile inveniri tradat : & C. Clusius in notis ad Garcie l. c. illud & viderit & habuerit) multis in locis jam effoditur.

In Hercyniâ propè Elbingerodam, sub Ditione Comitum Stolbergensium, in specu subterraneo, quem *Baumanshöl* vocant : ubi fragmenta illorum cornuum simplicioribus pro Monocerotis fragmentis vendita fuerunt. M. Neander Physic. part. 1. pag. 128. Gesner. de fig. lap. p. 155. Boodt l. c. 242. Fr. Joël. præf. T. 5. sect. 3. pag. 139.

In Saxoniâ Hildeshemii : Boodt l. c.

In Thuringiâ : Libav. l. c. Sennert. l. c.

In Misniâ : G. Fabric. annal. urbis Misenæ l. 3. ad annum 1566. P. Albin. l. c. tit. 22.

In Hassiâ : J. Schröder. pharmacop. Medico-Chym. auctâ l. 3. c. 4.

In Palatinatu propè Heidelbergam. Boodt l. c.

Non procul Spirâ : Gesner. l. c. pag. 154. 155.

In Sueviâ propè Heilbrunnam : Eisenmenger tract. Germ. de febr. malign. pag. 36. Taxa pharmac. Heilbrunn. pag. 41. Tale absque dubio fuit, quod circa ann.

ann. 1494. Halæ Suevicæ, cum sub novâ
curiâ foderetur, repertum est, longum,
fineramis, Cruf. annal. Suev. l. 9. partis
3. c. 5.

In Helvetiâ. Bartolin. l. c. pag. 46.

In Bohemiâ: Sennert. l. c.

In Moraviâ: Boodt. l. c.

In Silesiâ: Sennert. l. c. Boodt l. c. Sach-
sus Gammarol. p. 159.

In Franconiâ: Anno 1571. 23. Aug. hic
Suinfurti, in loco, qui vocatur *die Fahrt*,
effossum fuit unicornu minerale (dentem
elephanti illo tempore vocabant) novem
pedes longum.

Anno 1595. propè pagum *Carlsbach*
(vulgò *Karsbach*) non procul ab Ham-
melburgo, talis marga eruta, pro uni-
cornu distraeta, & Episcopo Wircebur-
genfi Julio vendita fuit.

Anno 1648. tale unicornu è fossâ ad
progugnaculum exstruendum ad latus
dextrum portæ superioris Suinfurtenfis à
militibus Suecis inter rupes & commissu-
ras Saxorum latens, effossum fuit, quod
maximam partem spongiosum, pumico-
sum & quasi exesum erat, instar ossis vel
cornu calcinati seu combusti.

Anno 1649. 7. Decembr. itidem Suin-
furti è fossâ propugnaculi ad latus fini-
strum

nov
gum,
partis
Sach.
hic
apre
cem
orem
bodo
Ham-
uni-
bur-
ad
latus
tis à
ciffu-
quod
nico-
is vel
Swi-
uni-
Aruba

trum portæ superioris, è mediâ arenâ
rubeâ, effossa fuit vena curva eboris fossi-
is, cujus longitudo erat 13. vel 14. pedum
mechanicorum, crassitudo in unâ extre-
mitate (quam caput monocerotis fuisse
imperiti dicebant) caput humanum ma-
gnum superabat; in alterâ extremitate
eu cuspide brachium æquabat: Primò
nolliusculum erat, postea indurescebat:
solidum & compactum, non exesum aut
humicosum instar osium calcinatorum,
n crusta tamen facillimè divisibile erat.

Ante paucos annos, cum Generalis
Hatzfeldii molendinū ad radices montis
Greinberg propè Wirceburgum situm,
i Sueco-Königsmarckianis antea igne de-
vastatum, reædificaretur, tale etiam ebur,
sub titulo Unicornu inventum fuit.

Ita Anno 1649. dum propè pagum
Sand, è regione oppidi Zeil, tribus milli-
aribus à Suinfurto distantis, Moenus flu-
vus alveum egrederetur, terram eluendo
& removendo, detegit venam hujusmodi
eboris fossilis, quod rustici in magnâ co-
piâ venale Suinfurtum detulerunt. Cor-
tex illius albus lineis vel striis, secundum
ongitudinem excurrentibus, instar den-
tis elephanti sulcatus, & aliquibus in lo-
is maculis nigris pictus erat. Adeò ut si
quis

quis est lapis *Arabicus*, hoc unicornu est. Quamvis Matthiol. comm. in Diosc. l. 5. c. 106. hætenus nullum viderit, nec reperit lapidem, qui eburneam ipsi ostenderit faciem, & non credat, Arabicum lapidem hoc tempore convehi in Italiam.

Ejusmodi Anno 1631. ibidem inventum fuisse, viri fide digni mihi retulerunt.

Anno 55 m. Jun. Schrautenbachii propè Arnstein dense ex agro erutus 3ij pondere, & particulæ costarum mediocrium extrinsecus levissimo cortice testæ, porosæ intus & humanas exactè repræsentantes. D. Joh. Mich. Fehr *ἐντόπιος*.

Anno 1657. in fine Julii piscatores Bambergenses Suinfurtum venum deferebant frustum eboris fossilis, ferè duas ulnas longum, coloris cineritii, incurvum, brachii crassitie, extrinsecus durum, corticem arboris figurâ referens, intrinsecus mollius, fragile. Invenerant in Mœno, propè pagos dictos Sand, (est enim in utrâque Mœni ripâ pagus hujus nominis) extra aquam paululum eminens, & à reliquâ parte, forsan terræ infixâ, abruptum.

Paulò antè aliud unicornu fossile propè pagum Dörffles, dimidio miliarî infra Bambergam situm, repertum fuerat, quod Episcopus Bambergensis sibi vendicabat.

Anno

Anno 1658. M. Majo, in pago vicino
BergReinfeld/dum rusticus in agro lu-
 tum, ad lutandos parietes, effoderet, tale
 cornu invenit.

Anno 1660. quidam rusticus propè op-
 idum **Geruzhofen**/ in fodinâ lutariâ,
 unicornu, ut ipse putabat, invenit, intus
 candidissimi, extra crocei coloris.

Proh quot & quanta monocerotum
 cornua, & elephantum dentes in Franco-
 niâ solum!

In Italia invenitur fossile hoc propè op-
 idum S. Joannis in valle Arni. Casalp. l. c.

In Apuliâ: Fallop. de metall. c. ult.

Circa Romam: Bartholin. l. c. pag. 45.

Vires huic fossili, ex præconceptâ opi- *Vires.*
 nione, quod sit unicornu, plebecula attri-
 buit stupendas, præsertim contra venena.

Hinc etiam, quoad precium, auro, vel
 ad minimum argento, æquale aestimatur,
 ut aliàs multi valoris.

Verùm quamvis ipsissimum esset tam
 decantatum unicornu, haudquaquam ta-
 men ullas ob id adversus venena haberet
 facultates, uti ex clarissimis Medicorum
 A. Baccio, F. Ferdinandio. L. Jouberto,
 A. Ludovico. H. Mercuriali, A. Paræo, B.
 Boodt, A. Marino, deducit C. Bartholin.
 c. c. 6.

N

Ut

Ut non immeritò Fr. de Verulamio, in
 histor. vitæ & mortis, pag. 191. cornu
 monocerotis de existimatione suâ deci-
 disse; ita tamen, ut gradum servet cum
 cornu cervi, & osse de corde cervi, & ebo-
 re, & similibus, asserat: (Ubi tamen ad-
 huc plus illi Verulanius largiri videtur
 quam præcitati Autores) & Th. Jordan
 de phanom. pest. tr. 3. c. 9. pag. 594. &
 595. ex Rondeletio scribat, cornu mono-
 cerotis vim, neque majorem, neque cer-
 tiorem esse eâ, quæ est eboris aut cornu
 cervi: Joach. Camerar. in Synopsi Com-
 mentarior. de peste pag. 93. cornu cervi
 unicornu præferat: Guil. Fabric. huius
 monocerotis cornu cervi haud multum ce-
 dere contra venena affirmet, tr. de gan-
 græna. & sphac. c. 9. & apices cornu cer-
 vi, tempestivè capti, unicornu respon-
 deant, in duplo sumpti; Fr. Joël præf. T.
 5. Sect. 3. pag. 139.

Viribus igitur hoc nostrum fossile iis
 dem. quibus terra aliqua sigillata, vel Sile-
 siaca, vel Melitenfis, vel Hasfiaca, aut bo-
 lus aliquis medicinalis, imò quantum ac-
 vim alexipharmacam, majoribus, quan-
 verum dictum unicornu, præditum esse
 omninò credendum est.

Quia verò nemo melius & prolixius
 Boë

oëtio à Boodt l. c. c. 243. vires ejus de-
ripfit, lubuit ipsius uti verbis:

Cornua ista fossilia non omnia habent
ndem facultatem, aut æquè validam: ut
im formâ, origine & substantiâ inter se
fferunt; ita etiam qualitatibus & facul-
te. Quæcunque lapidum instar dura
nt, inodora, neque medullam habent,
& aliâ, quam exsiccante vi pollent. Quæ
rò facilè in pulverem rediguntur, lin-
æ adhærent molliæque sunt, maximas
bent vires. Imprimis enim exsiccant,
stringunt, ulcera ad cicatrices perdu-
nt, absque morfu, alvi profluvia, go-
rrhæam, alborumque menstruorum
luvium, sanguinem è naribus, hæmor-
roidibus, vulneribus, aut è thorace erum-
ntem, sistunt. Oculorum etiam la-
rymas effluere non sinunt, si cum lacte
pollinem tenuissimum redacta oculis
tillantur.

Quod si præterea his medullis odor
tus accedat, cordi imprimis grata
t, idque roborant & confirmant, bolî
nenæ aut terræ Lemniæ instar, ut non
lè ab affecto aëre aut à veneno assumpto
primi possit. Quinetiam si substantia
dullæ ante transmutationem fuerit à
vo, elephanto, fraxino, nuce arbore,

aut ab aliâ re, quæ venenis adversatur, maximam ad expellenda & superanda venena habebit energiam, eoque maiorem, odor ipsius arboris vel prioris substantiæ adhuc deprehendi possit. Tum enim certum est, qualitates adhuc in transmutato corpore aliquas remansisse, ac vires, quæ in subtiliori materiâ hærent, nondum perierisse, Sed accedente novâ & subterranea materiâ auctas esse. Ad venena itaq; omnes febresq; pestilentes, & pestem ipsam allegendam huiusmodi cornu præstantis fuisse est antidotus, si cum aquâ aliquâ appropriatâ, aut vino oligophoro absente vel mente febris, agro propinetur drachma una, aut scrupula quatuor, isque sumptus pharmaco ad sudandû componat. Sudoribus enim venenum omne, etiam si ad verum habitumque corporis deductum sit, facile expelletur, & cor, ne ejus noxam suscipiat, muniatur. Quod certè plurimis exemplis expertus ipse sum, & ab aliis, quibus particulam fossilis cornu (quod præfraxini lignum fuisse notavi) dono de expertum audiui. Puer quidam, degentitâ plumbeâ pilâ, quæ multos ante nos, sub aranearum telis latuerat, extorplô ventre ita intumuerat, ut crepatum periculum adstantibus videretur adesse.

lic exhibitio scrupulo medullæ omnibus
admirantibus statim convaluit. Alia
mulier intoxicata ventreque utris modo
inflato, ut morti proxima videretur, su-
bito hausto pulvere, præter omnium ex-
pectationem convaluit.

Facit ad epilepsiam, syncopen, cardiacam
pressionem, cordis tremorem, aliosque cordis
effetus, si cum aquâ appropriatâ scrupuli
pondere ægro afferatur.

Sudores egregiè movet, ob id febribus
malignis & pestilentibus conducit, ac ve-
nenum omne foras ad cutim pellit. Ha-
tenus B. à Boodt.

Unicornu Hercynii vires in expellendo
odore tantæ sunt, & veneni extinguendis, ut
experientiâ propriâ didici, ut ullius alte-
ius rei. Fr. Joël. Pract. T. 5. l. c. Hinc ele-
uario suo de Scordio admiscet: l. c.
ag. 141.

Terra ex Apuliâ est bona contra venenum
allop. de metall. c. ult.

Utuntur eô etiam ad ad-ventriculi laxita-
tem corrigendam, jecori robur conciliandum,
ermes seu lumbricos necandos.

Externè ad intertriginem, ambusta.

P. Poter. pharmacop. spagyr. l. 2. c. 26. & c.
ab Equite Casiano del pozzo accepit
erram ex dicto ebore confectam, Lem-

niz per similem, *venenatis morbis* valdè effica-
ciam vidit etiam apud eundem Turchesi-
um lapidem ex hoc ebore factum, vere
similimum.

Ego cum apud Illustr. Dn. Campimar-
scallum Suecicum, Dn. Carolum Gusta-
vum Wrangelium, vidissem globulos al-
bos, instar terræ sigillatæ Turcicæ, contra
venena & morbos ipsi à Serenissimo Ele-
ctore Palatino, qui ex Angliâ acceperat
commendatos, ad eorum imitationem
hujusmodi etiam in officinâ nostrâ phar-
maceuticâ, sub nomine *Globulorum bezoar-
dicorum*, jussi præparare:

R. Unicornu mineralis,

Terræ sigill. Siles. albæ,

corn. cervi philos. calc. ana ℥iij,

℥ii diaphor. ʒj.

Ex subtilissimè tritis. F. cum mucilagine
Tragacanthi albi, cum aquâ scordii vel
Scorzonæræ factâ, globuli in formâ terræ
sigillatæ Turcicæ. Dosis à ℥j. ad ℥ij.

His non sine fructu in morbis malignis,
ut variolis, &c. usus sum.

Quam ob causam volui, ut etiam locum
haberet unicornu hoc in *pulvere bezoardico*
confortante meo, quem ægris antehac in pe-
ste, jam verò in morbis cum malignitate
conjunctis, feliciter exhibui, & commodè
exhibeo.

Est

Est autem talis :

℞ Cornu cervi philos. calc. ʒj.
 unicornu fossil. ʒʒ.
 ʒij. diaphoret. gr. xij.
 bezoard. mineral. simpl. gr. xv.
 rad. contrajervæ
 lap. bezoar. or. ana gr. xvj.
 Magist. perlar. ʒj.
 trita inebrientur tincturâ bezoardi-
 câ, & lentè iterum siccentur, addendo
 rotul. è confect. alkerm. ʒʒ.
 optimè mixta servantur pro usu.

Tinctura bezoardica: ℞. mixturæ simpl. ʒiiij.

Spir. corn. cervi. ʒij
 rad. Scorzon. mund. ʒʒ.
 tormentill. ʒiiij.
 elenii. ʒj

Contrajerv. ʒʒ.
 bacc. herbæ Paris contus. ʒiiij.
 juniperi conquass. ʒiiij.
 cort. citri ʒij.

M. stent in l. cal. pro extractione tin-
 cturæ, quæ filtranda.

De facultatibus hujus eboris fossilis vi-
 de porrò etiam Sennertum l. c. C. Bar-
 tholin. de Unicornu, pag. 46. & seqq. J.
 Schröter. Pharmacop. medico-chymic.
 l. 3. c. 8.

ADDITIO.

Est ergo tùm substantiâ, tùm quoque
 N 4 viribus

viribus terræ sigillatæ cognatum quid fos-
file hoc, quod & supra indicatum, & ex-
perientiâ sæpius comprobatum: Assenti-
tur hisce Excellentissimus Dn. D. Keyser
Physicus Kittingensis Emeritus, cui d. 29.
Jun. 1650. Frustulum nostri Unicornu
miseram: Gratias habe, inquit, pro com-
municatione vestri Unicornu, quod ni-
hil aliud est, quam cornu (ebur) fosfile,
cujus insignem copiam hîc è profundâ
cella haut ita dudum erutam memini,
mulierculæ nostræ id pro vero & genuino
unicornu venditantes de vi ejusdem &
effectu admirando in epilepsia puerorum
radicitus extirpandâ ab initio plurimum
gloriabantur, sed brevi iterum eviliuit, &
jam omninò negligitur: Ego verò majoris
illud æstimo, quàm famigeratissimum il-
lud unicornu animale, de cujus existen-
tia pariter ac decantata vi alexiteria ne-
mo omnium hætenus inventus est, qui
certi quid statuere auit: Sed Unicornu
illud fosfile c. CC. eâdem, si non majori,
facultate adversus venena pollere nullus
dubito, unde id in febribus malignis &
corde roborando felici cum successu po-
test usurpari, ut & in epilepsiâ, item ad
alvi fluxus, vermes & sanguinis profluvia
ex quacunque parte &c. Kittingæ ut supra.

ad D. Joh. Mich. Fehr. Succinit Clarissimus Rappius Archiater Moguntinus: mirari satis nequeo opera naturæ in terræ visceribus speciosissime ludentis, præsertim in producendo Unicornu, quod terræ sigillatæ speciem esse puto &c. Vidi aliquando capream ex ejusmodi materia solidè expressam, in corpore quidem animalis gypsi instar friabiliori, in coraibus autem compactiori. Mogunt. anno 58. Insignis certè fuit & admirandus Unicornu Suinfurtensis effectus, quod passim milites nostri præsidarii & reliqui operarii, quibus inter fodiendum prædæ loco quid oblatum erat, confirmabant, & ideò ab Illustrissima quadam faminâ in Conventu Noribergico anno 50. magnopere expetitum, egoque id ipsam multoties expertus sum in variolis, ubi cum metu epilepsiæ, convulsionum, aliorumque gravissimorū symptomatum insignis in principio calor, funestus in augmento alvi fluxus extrema omnia minarentur, vel alia febris malignæ indicia se proderent, aut diuturnâ diarrhoea vomituq; vires nimis labascerent, præsentissimum attulit ægrotantibus auxilium, ab unica sæpe dosi quibusdam statim erumpebant variolæ, morbilli, petechiæ, & quod recens

erat, semper efficacius & majoris virtutis, adeo ut in habitu crassiori epilepticos nonnunquam excitaret motus, sed bis terque exhibitum eosdem sedat, sudores movet & Naturæ succumbenti robur afflat, idque cum primis quod substantiæ puritate & lacteo candore cum odoris suavitate præcellit, Tractu temporis, aufugientibus istis, quibus recens prægnans est, spiritibus mechanicis, multum de præstantia sua remittere videtur.

Utendi modus est in præparato potissimum, quamvis non dubitem ex eodem, præsertim recenti, Spiritum elici posse ejusdem cum spir. terræ sigillatæ virtutis.

De variâ ejus & admiranda figura nihil habeo dicere, nisi illud Poëtæ:

Ludit in humanis divina potentia rebus,
Estque Dei sedes, ubi terra, & Pontus,
& aër,

Et cælum, & virtus. Super eos quid quærimus ultra?

Juppiter est, quodcunque vides, quocunque moveris.

In cælo nitidissimarum stellarum quasi quorundam flosculorum coruscatio est, in terris elegantissima rariorum florum quasi stellularum radiatio, & quæ animalia in sicco reperiuntur, eadem & aquis innata

innatant, terræ penetralibus abscondun-
tur. Exemplo sunt præter Eichstetensia
marmora & lapides Islebienses Westriæ
fossilia, achates, jaspides, chalcedonii,
itemque mormora, in quibus herbidum
quandoque spectatur solum, & filamenta
confusa musci, aut capillamenta humi re-
pentis graminis: & montes bini in Africæ
promontorio bonæ spei, quorum alter
villosi leonis, alter mensæ quadratæ effigi-
em repræsentat, Saar. in itiner. 162. Archi-
tectricis scilicet Naturæ, licet ἀπειροειδὲς
hoc opus est, cujus ductu spiritus ille lapi-
dificus pro subjec-tâ materia in matrice
terræ hoc illoque modo operatur. Rem ita
decernere videtur Seneca: Sunt sub terra
minus nota nobis jura Naturæ, sed non
minus certa, crede infra, quidquid vides
supra. Nimirum

Continuò has leges æternaque *Virg.*
foedera certis *Georg.*

Imposuit Natura locis. —

Hæc mea mens est:

Dixit Deus Dictator summus, & di-
stavit Naturæ ministræ suæ has æternita-
tis leges, eamque illis addixit, illique
postea benedixit, Cujus benedictione fa-
cta sunt

Et sunt, & fiunt adhuc omnia : ipse sit
Benedictus in secula.

Psalmo 104. v. 34.

Quàm multa & magnifica sunt opera
tua, Domine. quæ fecisti sapientissimè
omnia! Impleta est terra bonis tuis!

IN-

Index Rerum in Scorzonera
memorabiliuni.

A

A bsinthium latifolium. p. 12. umbelliferum. 163.	
Achillea.	10.
Aceti usus in malignis.	63.
Aconitum Lycoctonon. 13. Aconiti venenum. 119.	
Acetum Scorzon.	48.
Adamantis venenum.	118.
Ætates plantarum.	162.
Alliaria. Allium Ursinum.	9.
Alexipharmacis divinum quid inest, 2. ejus usus.	
115. seq. nocere possunt si copiosius sumantur. ibid.	
eorum Catalogus. 141. seq. eorum continuus usus	
an præservet à venenis.	158.
Alnæ triphyllos.	10.
Amara non sunt per se alexicaca.	39.
Ambra ubi copiosa.	149.
Anagallis fœm. & cœrulea.	10.
Anchusa.	14.
Animalia veneno nutrita an sint edendo inno-	
xia.	155.
Antidotus specif. venen. p. 117. seq. Antidotus	
Scorz.	140.
Apollinis prætium. 6. Apotheker Feld.	6.
	Aqua

INDEX.

<i>Aqua expulſiva VVeck. p. 86. antiſpaſtica Dra-</i>	
<i>vvitzi 99. Scorzonera</i>	45.
<i>Arnica.</i>	13.
<i>Artemiſia tenuifolia. 12. latifolia. ib.</i>	
<i>Asparagus.</i>	9.
<i>Aranei venenum.</i>	125.
<i>Argentum vivum.</i>	118.
<i>Aſenici noxa.</i>	117.
<i>Aſarum.</i>	164.
<i>Aspidum venenum.</i>	124.
<i>Aſter luteus, cœruleus.</i>	13.
	B.
<i>Baſamina lutea.</i>	13.
<i>Baſamus cordialis.</i>	70.
<i>Baſiliſci hiſtoria 160. non aſpectu necat, ſed efflu-</i>	
<i>viis virulentis.</i>	161
<i>Benedicta febrifuga.</i>	14.
<i>Geruſſ Kraut.</i>	10.
<i>Betonica incarnata.</i>	113.
<i>Bezoar ſophiſticus. 50. verus rarus. 64. equi-</i>	
<i>nus, ſuillus, humanus.</i>	143.
<i>Bifolium.</i>	13.
<i>Boletorum venena.</i>	121.
<i>Botrys ambroſioides.</i>	12.
<i>Brasſica perfoliata.</i>	10.
<i>Bufonum venenum.</i>	125.
<i>Bulbus vomitorius.</i>	7.
<i>Buphtalmum.</i>	10.
<i>Bupleurum.</i>	10.
	Cal-

INDEX.

C.

45.	<i>Calceolus Marie.</i>	9.
13.	<i>Caryophyllata alpina.</i>	9.
	<i>Calcis venenum.</i>	118.
9.	<i>Canis rabidi morsus.</i>	125.
125.	<i>Canna Indica.</i>	164.
118.	<i>Cantharidum venenum.</i>	126.
117.	<i>Carbunculus pestilentialis.</i>	65.
164.	<i>Cardiacorum remediorum qualis vis.</i> 147, <i>cali-</i>	
114.	<i>dorum catalogus</i> 147. <i>frigidorum.</i>	153.
13.	<i>Carpinus</i>	15.
	<i>Cati cerebrum</i>	126.
13.	<i>Caucali.</i>	10.
70.	<i>Cervicaria. Cervaria.</i>	11.
161.	<i>Cerussæ venenum.</i>	118.
14.	<i>Chamælea.</i>	6.
10.	<i>Chelidonium.</i>	7.
113.	<i>Chondrilla.</i>	8.
91.	<i>Chamæbalanus.</i>	10.
143.	<i>Chamæcisus.</i>	12.
13.	<i>Chamepitys Anstriaca.</i> 13. <i>trifida lutea.</i>	14.
121.	<i>Chamædris laciniata.</i> 13. <i>purpurea, albida.</i>	14.
12.	<i>Chamærubus. Chamægenista.</i>	15.
10.	<i>Chirurgorum errores.</i>	88.
125.	<i>Cichorium fl. albo.</i>	13.
7.	<i>Cicutaria.</i>	11.
10.	<i>Cicutæ venenum.</i>	119.
10.	<i>Ciconiæ Essentia.</i>	144.
Cal.	<i>Cinnamomum à cassia lignea differt.</i>	148.
		Cir.

INDEX

<i>Circea Paris.</i>	136
<i>Citri Morsuli</i> 152. <i>Conserva singularis</i>	154.
<i>Clematitis.</i>	13.
<i>Clinopodium.</i>	12.
<i>Colebici, Coriandri, Colocynthis malitia.</i>	120
<i>Contrayervæ virtus</i> 43. <i>Convulsio mira</i> 194. <i>seq.</i>	
<i>Coronæ imperialis venenum.</i>	120.
<i>Coriandri diversa ætas.</i>	164.
<i>Costa V Vitteb.</i> 13. <i>Conditura Scorzon.</i>	44.
<i>Coturnicum victus</i> 157. <i>eorum usus noxius, ib.</i>	
<i>Conserva Scorz.</i> 48. <i>Citri</i>	154.
<i>Crista galli.</i>	11.
<i>Cruciata.</i>	11.
<i>Crystalli. Schaffsblattern</i>	92.

D.

<i>Damasonium.</i>	13.
<i>Decoctum Scorzon.</i>	44. 61.
<i>Dentaria heptaphyllos.</i>	9.
<i>Dianaria.</i>	12.
<i>Dictamnus albus.</i>	9.
<i>Dies Critici.</i>	100.
<i>Divinum in morbis p. 1. in venenis, in alexi-</i> <i>pharmacis, ib.</i>	
<i>Draba.</i>	12.

E.

<i>Echium scorpioides</i> 12. <i>Electuar Scorz.</i>	52.
<i>Elatine.</i> 12. <i>Elaterii malignitas.</i>	120.
<i>Emulsio Scorzonera</i>	48.
<i>ad Epilepsiam Scorzonera.</i>	102.

Erica

INDEX.

<i>Erica varia.</i>	15.
<i>Erysimum.</i>	10.
<i>Eruca lutea, coerulea.</i>	12.
<i>Esere morbus.</i>	92.
<i>Essentia bezoartica.</i>	245.
<i>moschi.</i>	151.
<i>Scorzon. simpl. 54. compos.</i>	52.
<i>Esula noxa,</i>	120.
<i>Eupatorium cannabinum.</i>	10.
<i>Euphorbii noxa.</i>	120.
<i>Experta remedia in peste adhibenda.</i>	69.
<i>Extractum Scorzonera</i>	45. 46.

F.

<i>Febres malignæ. 55. earum differentia.</i>	58.
<i>Febres petechiales.</i>	70.
<i>Fecula Scorzon.</i>	45.
<i>Ferrugo.</i>	118.
<i>Filipendula.</i>	11.
<i>Flammula recta.</i>	13.
<i>Flos Trullius.</i>	7.
<i>Frangula Fraxinus.</i>	14.
<i>Fumaria bulbosa.</i>	7.
<i>Fungorum venenum.</i>	121.

G.

<i>Galia. 3. Galericulata.</i>	11.
<i>Galega Germanica.</i>	10.
<i>Gangrena maligna in malignis.</i>	74. 103.
<i>Geiatina Scorz.</i>	48.
<i>Gentiana cruciata, 11. palustris, ib. punctata</i>	13.

O

Gen

INDEX.

<i>Germania moderna Laus.</i>	8.
<i>Gladiolus.</i>	9.
<i>Globuli bezoartici.</i>	50.
<i>Gnaphalia.</i>	8.
<i>Gramina varia.</i>	11.
<i>Granadilla.</i>	165.

H.

<i>Hedera terrestris.</i>	7.
<i>Helleborus niger ferulaceus.</i>	8.
<i>Hellebori albi, nigri malignitas.</i>	121.
<i>Hierapicra Authoris scriptum de Absinthio. p. 7.</i>	
<i>& passim.</i>	
<i>Hieracia.</i>	8.
<i>Hirudo.</i>	126.
<i>Hippolithos.</i>	143.
<i>Hungaricus morbus.</i>	74. 75. 76.
<i>Hyacintki varii.</i>	7.
<i>Hyolithos.</i>	143.
<i>Hyoscyami malignitas.</i>	12.

J.

<i>Jacobeae.</i>	8.
<i>Jejunium in malignis improbatum.</i>	64.
<i>Jris graminifolia.</i>	9.
<i>Italiae fertilitas.</i>	3.
<i>Juncus floridus.</i>	10.
<i>Juniperi Umbra an noxia? 123. ejus vis alexi-</i>	
<i>teria.</i>	143.
<i>Juleb. Scorzon.</i>	48.

L. La-

INDEX.

L.

<i>Lagopus major.</i>	11.
<i>Lactiferae plantae anedules.</i>	24.
<i>Lacerta venenum.</i>	126.
<i>Lapid. Bez. v. t. f. Bez.</i>	
<i>Lapid. Lazuli venenum.</i>	118.
<i>Lapis equinus, 143. suillus. ibid.</i>	
<i>Lentium usus.</i>	86.
<i>Leucoium album.</i>	6.
<i>Linaria rara. 13. Lixivium. Scorz.</i>	103.
<i>Loca particularia, quedam animalia, non tolerantia.</i>	144.
<i>Lunaria.</i>	9.

M.

<i>Magisteria impugnata.</i>	155.
<i>Malva lutea.</i>	164.
<i>Maligni morbi. 53. an in iis Venesection.</i>	57.
<i>Mantuanus pulvis.</i>	49. 66.
<i>Mandragorae venenum.</i>	12.
<i>Margaritarum vis.</i>	153.
<i>Martagon.</i>	13.
<i>Medicorum pericula in malignis.</i>	56.
<i>Melampyros.</i>	10.
<i>Metella nux.</i>	122.
<i>de Monardo Censura. 29. ab eo inventa. Scorzo-</i>	
<i>nera.</i>	17. 29.
<i>Monorchis. 9. Morbilli.</i>	77. seq.
<i>Morbus morbum curat.</i>	113.
<i>Morsuli de Citro. 152. Imper. Ferd.</i>	64.
	Mor-

INDEX.

Morsus serpentum. 18.
Moschatella. 7.

N.

Nux vomica. 122.
Nutritio per venena. 155. 156.

O.

Oculi Cancr. 149.
Olsenitium. 13.
Onosme Matthiol. 12.
Ophioglossum. 9.
Opii noxa. 122.
Opobalsami descriptio. 151.
Orobanche. 12.
Oreoselinum. 13.
Orvietani Electuar. 52.
Oxyeriphyllon. 13.

P.

Paris herba grana. 142.
Pecten Veneris. 10.
Pentaphyllum rarum. 14.
Pestis natura. 62. cura. 69.
Petechiales Febres. 70. 71. natura, symptomata. 73.
Pharmacopæorum errores 136. 137. I. 38.
Pityusa. 13.
Plantarum prima germina an Medico cognoscenda. 162. plant. etates. 162.
Plumbi venena. 118.
Pnen.

INDEX.

18.	<i>Pneumonanthe</i>	II.
7.	<i>Pseudacorus</i>	9.
	<i>Pseudomelanthium</i>	10.
122.	<i>Puerperarum febres</i>	91.
156.	<i>Pulsatilla</i> . 7. <i>ejus vires</i>	85.
	<i>Pulvis bezoarticus confortans</i> . 90. <i>alius</i>	147.
149.	<i>Mantuanus</i>	49. 66.
13.	R.	
12.	<i>Ranunculi varii</i>	7.
9.	<i>Rapunculus</i>	9.
122.	<i>Reseda Plin.</i>	10.
131.	<i>Ricini noxa</i>	122.
12.	<i>Riseln</i>	91.
13.	<i>Rhododaphne</i>	122.
52.	<i>Ros Solis</i>	9.
13.	<i>Rosalia</i>	9.
	<i>Rubeola</i>	92.
142.	<i>Rubete venenum</i>	126.
10.	S.	
14.	<i>Sagittalis</i>	10.
69.	<i>Sal volatile fixum Scorz.</i>	49.
mate	<i>Sambuci umbra an noxia</i> . 124. <i>Sambucus</i>	14.
73.	<i>Satyria</i>	9.
38.	<i>Saxifragia rubra</i>	10.
13.	<i>Scabiosa globularia</i>	10.
scen.	<i>Scammoneæ noxa</i>	122.
162.	<i>Scorpii venenum</i>	127.
118.	<i>Scorzoneræ Authores</i>	p. 2.
Pun-	<i>Scorzoneræ inventio olim à Mauritano</i>	17.
		à mo-

INDEX.

- à Monardo* 29. *serpentum morsui medetur.* 20.
 24. *convenit cum Chondrilla.* 25. *cum Tragopo-*
go. 25. *eius odor* 27. *descriptio.* 26. 27. *Scorz.*
Suinfurt. p. 16. 35. 36. *quando inventa* 16.
magna ejus radix. 17.
Scorzonera natura 19. *differentia* 30. *latifolia*
Hisp. 30, 31. *altera non sinuata Bohemica Et*
Pannonica. 31. *latifolia tertia, Orientalis.* 31.
 32. *latissima* 33. *angusti fol. prima.* 34. *sub-*
cœrulea Pannonica. 34. *angustifolia Franco-*
nica prima 35. *altera ib. Volcameriano.* 36.
 37. 41.
Scorzonera locus 38. *vires* 39. 40. *electio* 39.
tempus collectionis. 39.
Scorzonera preparatio 42. *aceto macerata sac-*
charo condita 44. *decoctum* 44. 61. *Aqua.* 45.
Extractum, Ferula Scorzonerae. 16. *Syrup.* 45.
compositus 46. 47. *Extract. comp.* 46. *Fermen-*
tatum. 46. *Vinum Bezoarticum* 47. *Acetum*
 48. *Gelatina* 48. *Emuls. Conf. Juleb.* 48. *Anti-*
dotus 140. *Lixivium.* 103. *Sal volatil. fixum.*
 49. *Essentia. simpl. p.* 54. *compos. p.* 52. *Ele-*
ctuar. 52.
Scorzonera usus in malignis. p. 60. *in febris*
ib. & seq. in morbis citra febrem. 94. *in con-*
vulsione. 95. *in Epilepsia uterina.* 101. *in saltu*
Viti 102. *in melancholia.* ib.
Scorzone serpens pag. 19. *est vipera.* 20.
Schaffsblattern. 20.
 Sene-

INDEX.

7. 10.	Senecio. 8.	Serpens Basiliscus.	160.
agop-	Serpentes	fœminæ se viore s maribus	160.
Scorz.	Serpentum	aspectus terrificus. 104. 105. metus	
a 16.		noxius. 108. virulentia 109. 124. Captura	
		109. cura demorforum. 112. symbolum sunt	
folia	Collegii	Curiosi.	136.
ca 8	Serpillum	citratum.	12.
li. 31.	Serratula. II.	Siderites.	10.
sub.	Signature	rerum.	22. 23. 167.
ca 10.	Spergula	sagine. 10. Sphacelus.	103.
9. 36.	Solanum	furiosum.	122. 132.
	Snilla	caro. 157. lapis v. hyolitos.	
lio 39.	Sudor	Anglicus.	93.
	Suinfurtensis	agri constitutio & amœnitas. 4. 5.	
ca 10.		plantæ ejusdem. à p. 6. usque 16.	
4. 45.	Suinfurtensis	Scorzonera.	p. 16. 35. 36.
p. 45.	Syrupi	domestici unde nomen.	p. 14.
men-		de Scorzonera 45. simpl. 46. compos. 47.	
cerum		T.	
Anti-	Tabacum	mas & fœmina primo ortu non	
fixum		differunt.	165.
Ele.	Talictum.	p. 11. Tarantula venenum	127.
	Tertianaria. II.	Tenacium rarum.	9.
tribus	Theologorum	jactantia modica.	138. 139.
con-	Theriace	nomen unde. 24. Tinctura Bezoar-	
salin		tica 51. Torpedæ noxa, 126. Tragopogon	
		quomodo conveniat cum Scorzon. 25. 30. 42.	
20.	Trifolium	siliquosum. 9. Tubercula acumi-	
101		nata. p. 91. Tussilago. 7.	

V. Ad

INDEX.

V.

- Ad Variolas decoctum.* 44. *Variolarum natura.*
 77. *Symptomata.* 81. *vari effectus.* 82. 83. *ea-*
rum cura 84. *damnantur stragula & calor ni-*
mius. 87. *ulcera variolar.* 88.
Venenum cannibalicum. 28. *venenati morbi.* 53.
Venenorum cura. 129. *preservatio.* 135. *natura.* 141.
Veneno nutrita animalia. 155.
an quis à Venenis se possit reddere immunem. 158.
Venesectio an in malignis. 57. 71.
Verbasculum. 8.
Verbenaca. 10.
Vermicularis herbe usus. 93.
Veronica spicata. 13.
Vesicantia in malignis. 59. 88.
Vesparum noxa. 125.
Veslingii Scorzon. 34.
Vinum viperinum. 114. *vini usus in malignis.* 73.
in variolis. p. 87. *Scorzonera decepti-* 44.
vum. bezoarticum Scorz. 47.
Viola Martie odora, inodora. 7.
Vipera Scorzone. 20. 125. *Germanica.* 111. *earum*
esus. 156. *innoxius cum iis lusus* 159.
Viperaria planta. 24.
Viscus quercinus quid. 15.
Viti saltus. 102.
Ulcera variolarum. 88.
Ungeheuer. 41. *Unicornis vanitas.* 66. *fossile* 65.
Volcameriana Scorzonera. 36. 42.

F I N I S.

Tab. I.

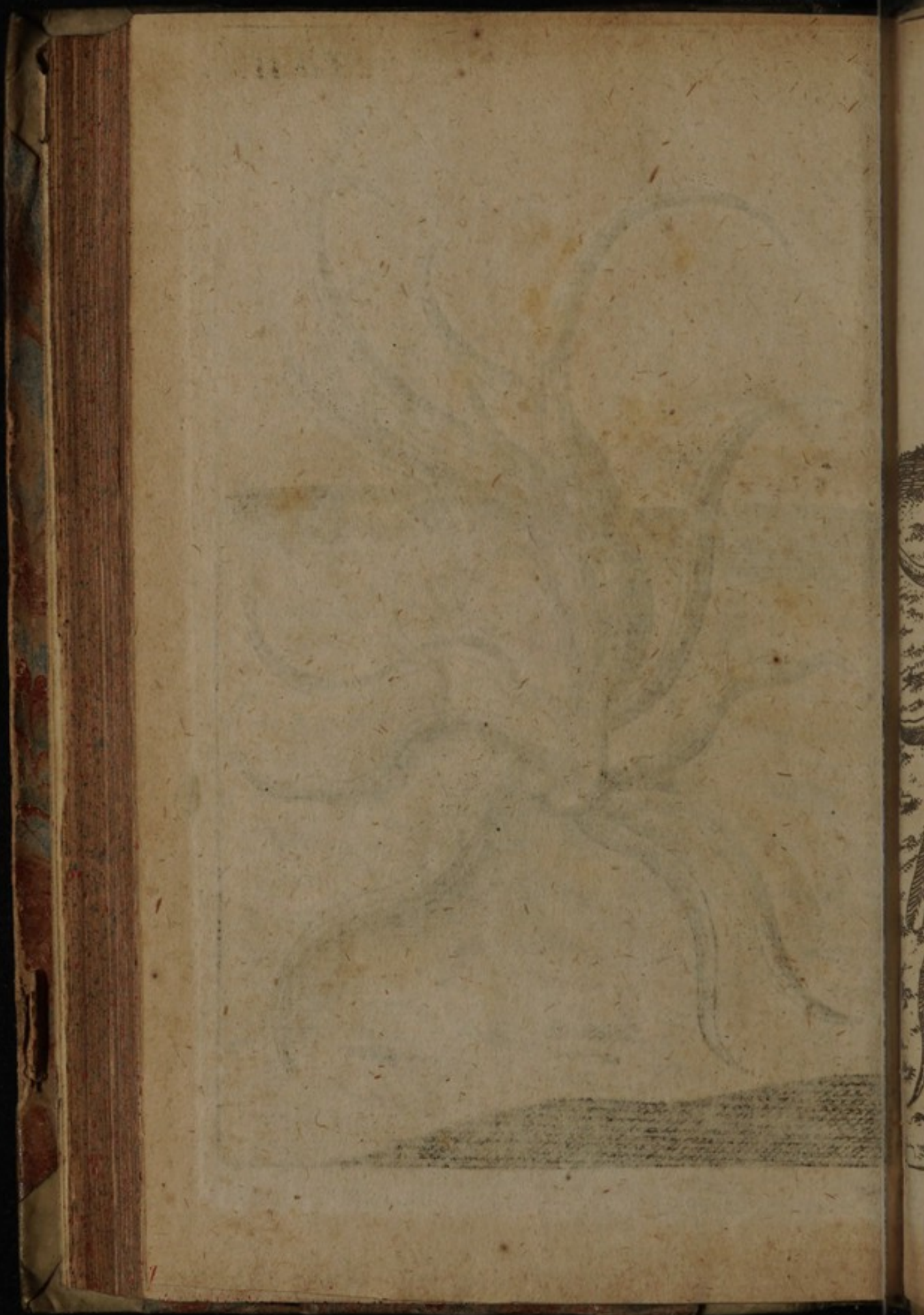

Tab. II.

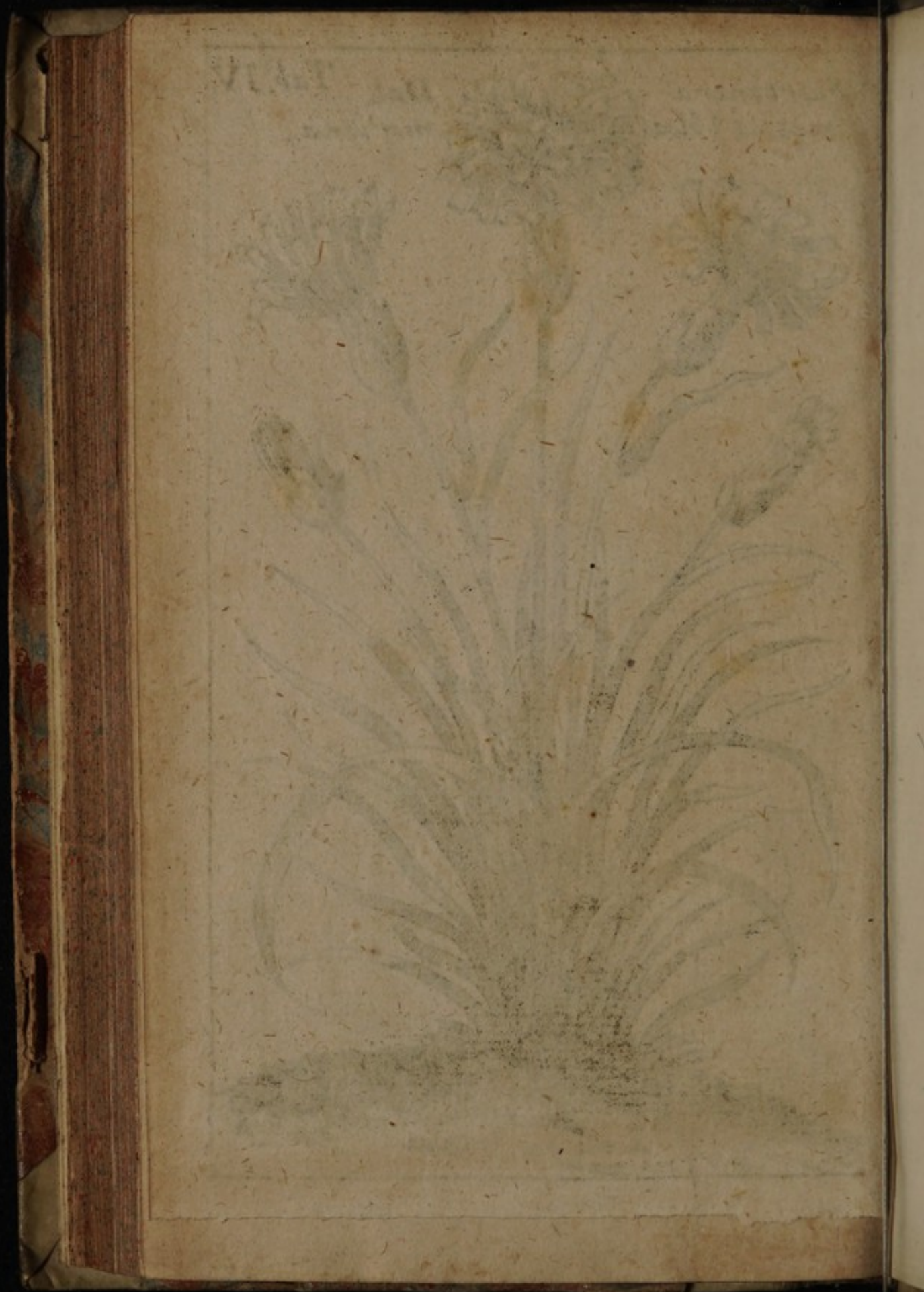

Scortoneira
matica Volca

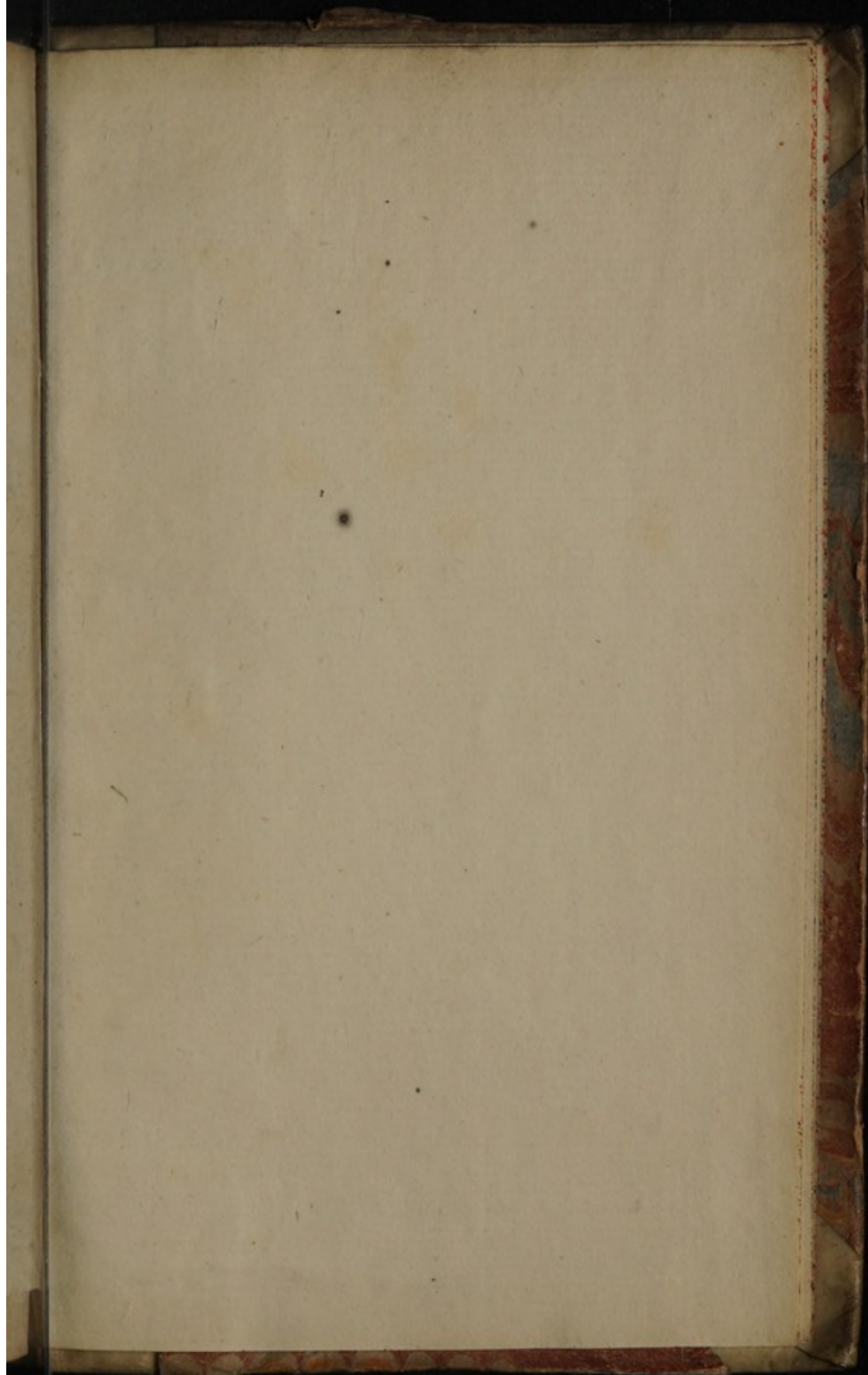
Dal. *Tab. IV.*
meriana.

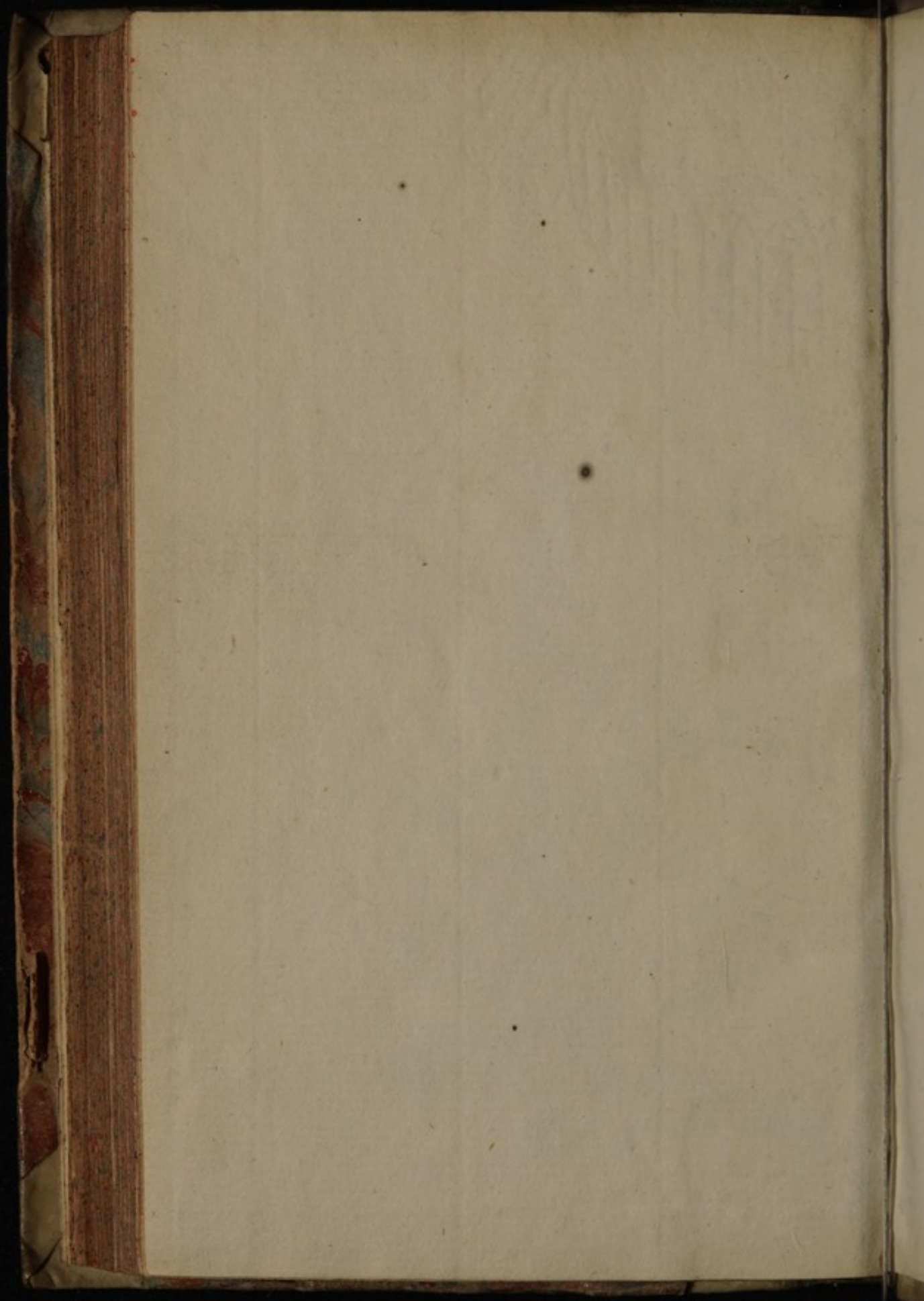

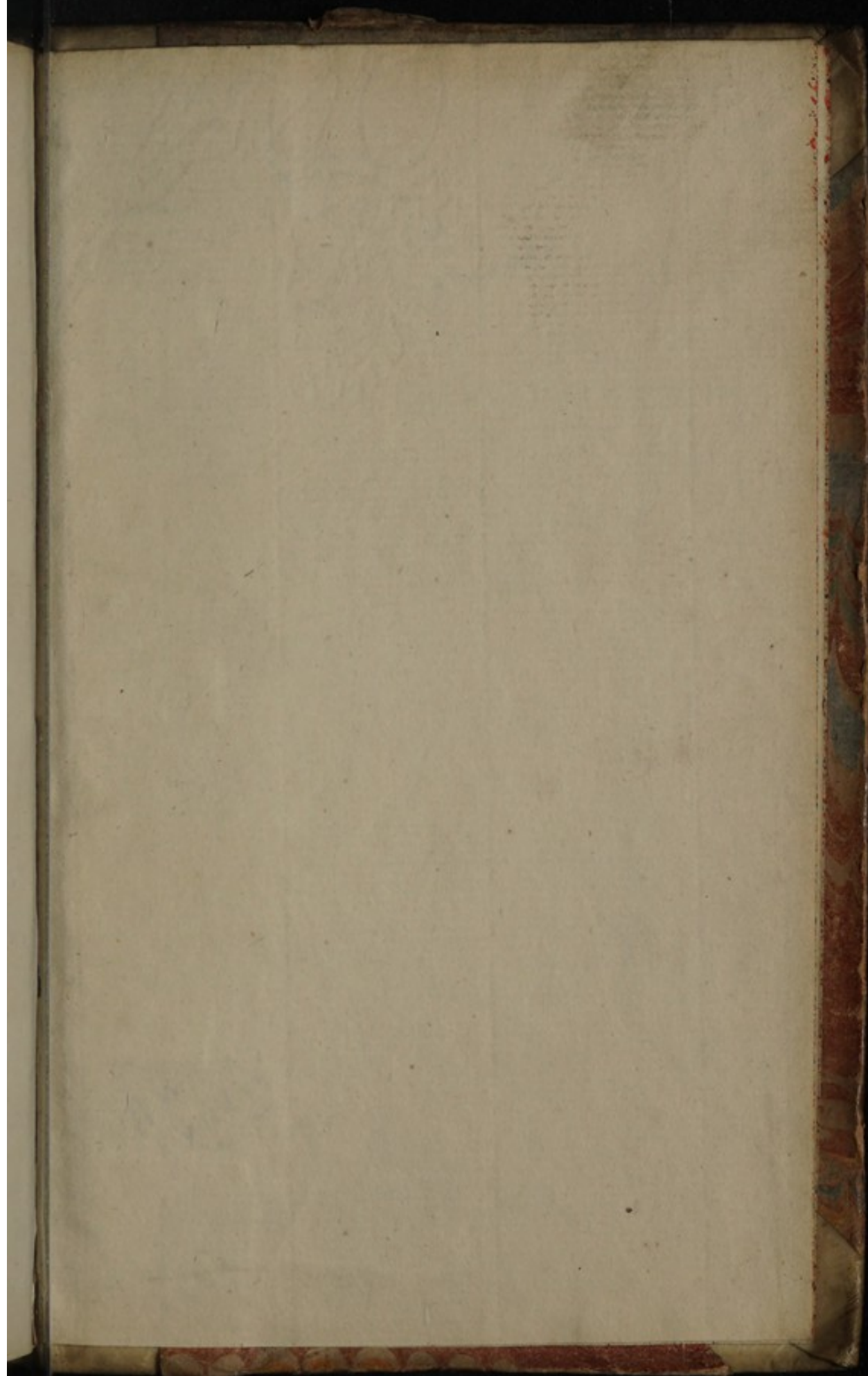

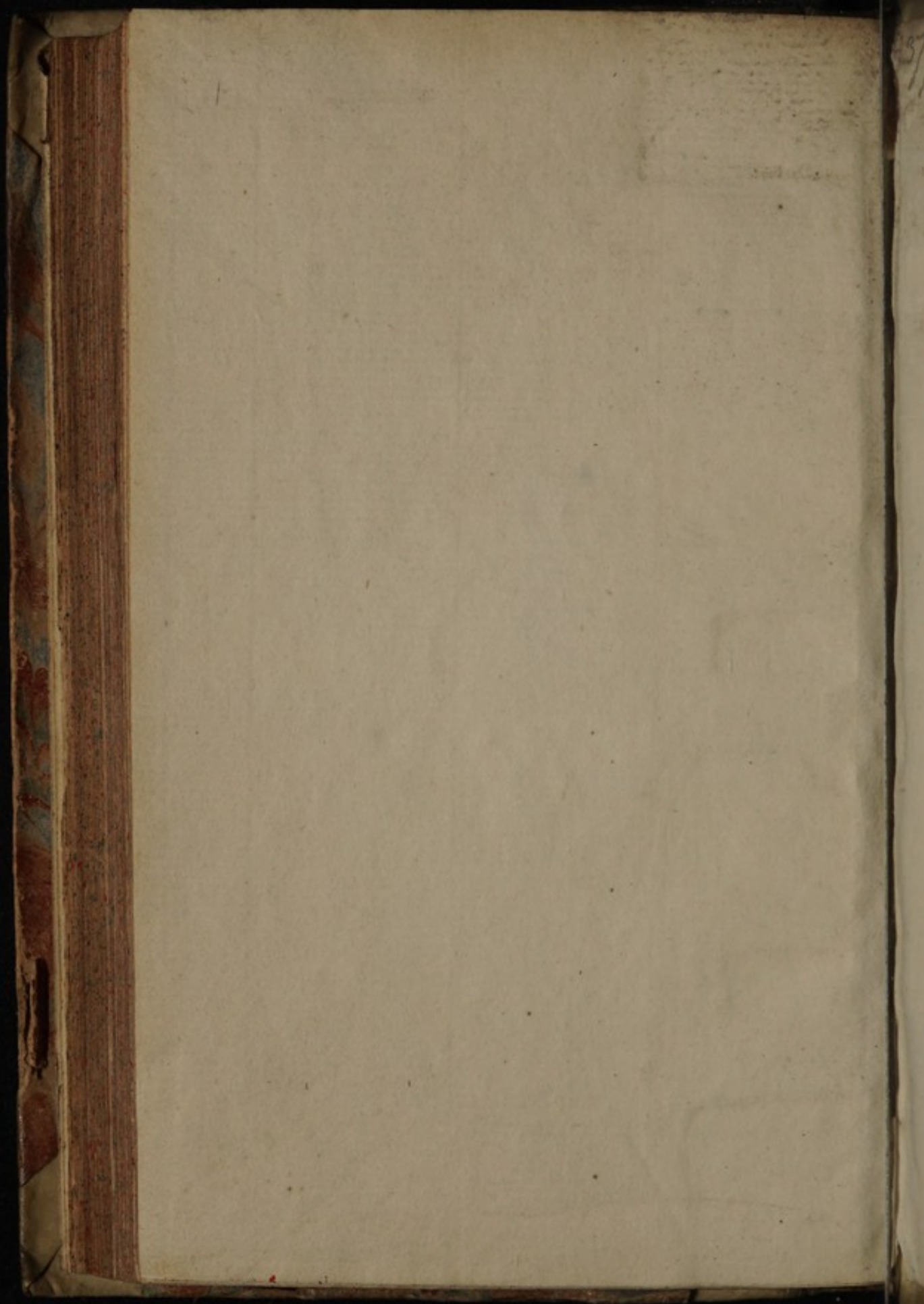

377

H⁴
V¹⁴/₂

mzosi

W
viii
7-

